BIBLIOTECA PENTRU TOȚI COPIII

CĂPRIOARA DIN VIS

V. Voiculescu

Desenul copertei și ilustrațiile:
SABIN BĂLAȘA

„Biblioteca pentru toți copiii" apare sub îngrijirea lui Tiberiu Utan

CĂPRIOARA DIN VIS

V. Voiculescu

EDITURA ION CREANGĂ BUCUREȘTI

1973

CUVÎNT ÎNAINTE

Poetul, prozatorul, dramaturgul și animatorul de cultură românească, Vasile Voiculescu, ne oferă unul dintre cele mai elocvente exemple în ceea ce privește puterea de atracție pentru largul public al cititorilor și marile înălțimi artistice la care îl poate impune pe un creator strînsa și continua legătură cu natura patriei și cu viața poporului său, împlinită prin o vastă cultură, cu orizont universal. Fiu de țărani din Pîrscov, în județul Buzău, unde modesta casă natală, într-o ogradă plină de vegetația caracteristică a dealurilor din apropierea Carpaților, există intactă și astăzi — V. Voiculescu răzbate, cu greu și tăcut, la începuturile vieții sale. Atras de poezie, se înscrie mai întîi la Facultatea de filozofie și litere din București, dar apoi renunță și urmează Facultatea de medicină. Să-l fi îndemnat la această hotărîre conștiința că astfel ar putea să fie de mai mult folos țăranilor din care își trage obîrșia, nenumăraţii săraci și umiliți de la sfîrșitul secolului trecut? Ne putem închipui, căci, îndată după terminarea studiilor pleacă să funcționeze ca medic de plasă, în sate oropsite, depărtate de luminile orașelor. Iar cînd se stabilește în București se alătură — în anii de după primul război mondial — cîtorva oameni de inimă, care osteneau pentru răspîn-

direa culturii în popor și în deosebi la sate — rămînînd mai departe și medicul iubitor de oameni și fără dorință de cîștiguri.

Roade ale activității lui dintîi și ale preocupărilor sale din acei ani ne-au rămas unele îndrumări foarte bine chibzuite, pentru culegerea folclorului, și mai ales o admirabilă, mică enciclopedie de medicină pentru popor: *Toate leacurile la îndemînă* (Colecția „Cartea satului" 1945). De la începuturile Radiodifuziunii române, V. Voiculescu muncește aici — ani îndelungați — ca director al programului cultural — cu roduice inițiative în favoarea difuzării literaturii și artei românești, neuitînd nici un moment tezaurul culturii noastre populare. Aceeași concepție animă și propria sa opera literară. Volumul său dintîi, *Poezii* (1916), este o carte simplă de artă și de învățătură în același timp — meditație asupra marilor întrebări ale vieții, în stilul epocii dinainte de primul război mondial. Cutremurat de drama României în acest război, scrie vibrante poezii patriotice, adunate în volumul *Din țara zimbrului* (1918). Odată cu stabilirea în București și prietenia cu alți scriitori de aici, V. Voiculescu descoperă arta rafinată a marilor lirici europeni de atunci, fără să uite însă izvoarele dintîi, acel *„duh al pămîntului"* de care vorbea Kogălniceanu în „Dacia literară". Titlul următorului volum, *Pîrgă* (1921), sugerează nu numai îndreptarea spre maturitate, ci și această legătură cu oamenii și livezile locului natal. Odată cu celelalte volume, V. Voiculescu se impune ca unul dintre marii poeți ai perioadei interbelice, îmbinînd cu o rafinată artă graiul popular — avînd preferință pentru cuvintele a căror duritate și forță bolovănoasă le răreau integrarea în limba literară — cu meditația gravă asupra

existenței omului și asupra destinului poetului în lume. Înseși titlurile volumelor sînt semnificative în acest sens: *Destin* (1933), *Urcuș* (1937), *Întrezăriri* (1939). În căutarea unui răspuns marilor întrebări ale vieții, poetul oscilează între cîntarea ei, adesea de o intensitate pînă la incandescență, și neliniștile pe care i le produce omului destinul său în lume. După cel de-al doilea război mondial, poetul atinge piscul cel mai înalt al liricii sale prin *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare, în traducere imaginară* (1964).

Reluînd marile teme universale ale poeziei lui Shakespeare, ca și cum le-ar continua ciclul, V. Voiculescu realizează o operă puternică, originală, în care viața ardentă a iubirii se întrepătrunde cu problematica specifică a acelei viziuni a lumii conturată prin volumele lui anterioare. Teatrul său crește din aceeași înțelepciune străveche a poporului nostru, unul dintre volume avînd ca titlu *Duhul pămîntului. Teatrul românesc* (1943). Una dintre piesele de aici — *Fata ursului* — îmbină drama socială a flăcăului lipsit de avere cu străvechile mijloace de luptă în viață, ale credințelor populare. *Pribeaga* își are izvoarele într-un basm românesc și e o caldă pledoarie pentru demnitatea omului din popor, în fața mărimilor împărătești. În schimb, piesa *Demiurgul* este o dramă surprinzător de modernă, avînd ca temă primejdiile uriașe cu care amenință omenirea știința zilelor noastre, în mîinile unor savanți lipsiți de omenie. Dar marea revelație a anilor de viguroasă bătrînețe ai lui V. Voiculescu au fost *Povestirile* sale. Viața sa întreagă, întîlnirile lui cu oamenii din toate straturile sociale i-au hrănit imaginația cu o sumă de întîmplări neobișnuite, în care mentalitatea omului izolat de lumea

modernă, trăind sub puterea credințelor populare străvechi — în sate singuratece sau în așezări pierdute în sihăstria munților, a apelor și a codrilor bătrîni — se confruntă cu felul de a gîndi al celor trăind în civilizația zilelor noastre. Reluînd vechea și strălucita tradiție a povestirii — cu specifica ei tehnică artistică — V. Voiculescu a îmbogățit nu numai literatura noastră, ci și cea universală, cu cîteva capodopere.

Dintre aceste povestiri, Editura Ion Creangă a ales unele dintre cele mai atractive și mai pline de învățăminte pentru cititorii noștri tineri. *Misiunea de încredere* ne introduce în lumea tainică și rară a cocoșilor de munte, prin peripețiile unui reporter cinematografic. *In mijlocul lupilor* e o fascinantă reconstituire artistică a unor persistențe ale străvechilor legături între om și lumea de pradă a animalelor. *Viscolul* este o halucinantă evocare a dezlănțuirii forțelor naturii, în contrast cu fragilitatea și totuși superiotiritatea conștiinței omului. O confruntare plină de tensiune, între conștiința morală și mentalități străine de cea a poporului nostru, ne oferă cunoscuta povestire *Capul de zimbru*. Pentru cititorii mai fragezi ca vîrstă, povestitile *Revolta dobitoacelor*, *Ciobănilă* și *Amintiri despre pescuit* sînt daruri neprețuite.

Fie ca lectura acestui frumos volum să trezească dragostea și curiozitatea pentru opera lui V. Voiculescu și în sufletele care nu o cunosc în întregime. Volumul de față este o poartă deschisă spre lumea fermecată a acestei opere.

OVIDIU PAPADIMA

REVOLTA DOBITOACELOR

LIMBILE VREMII ALUNECASERĂ de pe tăişul lustruit al baltagelor de piatră pe luciul paloşelor de bronz. Şi omul nou intra în eră cu tot alaiul de animale îmblînzite după el.

Într-un amurg sălbatec de iarnă, el se întorcea necăjit de la pădure. Carul primitiv, cu roata otova dintr-o singură bucată de trunchi, se frînsese într-un prăguş şi omul, ca să-l urnească, trebui să ostenească o jumătate de zi.

Taurii înjugați fluturau mînioși capetele, bolovănind ochii cu rămurele de sînge în ei spre sulița cu care îi împungea asprul stăpîn.

Cîinele credincios se tîra sfios în urmă, schilodit și el în bătaie. Scăpase vînatul care-l amăgise, încurcîndu-și urmele pe ponoare.

Și omul, vînător fără greș, venea cu arcul descordat, aducînd doar un vultur săgetat din văzduh.

El păşea crunt și morocănos, spărgînd cu călcîiul încălțămintei coaja noroiului amorțit de ger. În întunericul iscat o dată cu ceața din pămînt, înfățișarea lui înspăimînta. O piele uriașă de leu îi învăluia trupul, așa încît capul fiarei încununa ca un coif fioros, cu colții rînjiți, capul omului. Nădragii largi, din blăni de fiară, și cizmele năpraznice, cu copite grele de aramă, îl creșteau și mai mult. Iar aripele moarte ale pasărei fîlfîiau, deschise, la fiecare pas în spatele uriașului, parcă ar fi fost crescute acolo, pe umerii lui.

Cînd intra în ocolul unde își adăpostise familia, pe o măgură, sub cozorocul unei stînci, înnoptase.

Haita de cîini ai curții sări furioasă să-l sfîșie. Dar cunoscîndu-l repede se trase, cu gudureli, înapoi. El însă tot avu timp să plesnească pe doi din ei cu piciorul, rostogolindu-i cît colo. Și schelălăielile lor umplură ograda.

Femeia ieși din bordei cu pruncul în brațe și ajută bărbatului să dejuge. Apoi oamenii se mistuiră în hrubă. Dobitoacele rămaseră afară singure, în noapte și

ger, apărate de cîinii lihniți, împinși de foame mai degrabă să le sfîșie.

Crivățul se zburli și se umflă, șuierător balaur cu mii de limbi din care sufla venin de ger. Împinse de frică, de foame și frig, animalele se înghesuiră una în alta, toate la un loc. Taurii cu grebenele îndurerate și șoldurile găurite de strămurarea cu bold de bronz în vîrf, oile jăfuite de lînă, berbecii cu coarnele frînte de bătă, bivolii cu ceafa roasă, cîinii șchiopătați de ciomegeli. Toți asupriți, toți răzvrătiți împotriva stăpînului. Tirania omului îi scosese din răbdări.

— Azi a fost mai crunt ca niciodată, spuse taurul cu ru, pe cînd celălalt soț îi lingea mereu grumazul.

— Ar trebui să-l iei în coarne și să-i verși mațele, o bivolul ceacîr, sfredelindu-și cu limba nările.

- De ce n-o faci tu? i-o-ntoarse taurul.

- Eu, vezi, am coarnele teșite.

- Atunci calcă-l în picioare și fă-l zob, cum zobeai odinioară, în sihlă, tigrii.

- Eu singur? Acolo umblam turme întregi. Tuna pîntul sub noi cînd porneam năvala.

- Numai cîinii pot să-l sfîșie, își dete cu părerea ul. Cînd rătăciți departe pe coclauri după vînat, voi zăvozilor, pe el, fiara cea mai aprigă. Eu m colți și gheare... făcu cu părere de rău încornoul.

- Zadarnic mestecați voi toți în gură vorbe zaca paiele. Cum să te atingi de el? oftă cîinele. nu vedeți că este vrăjit? Știți ce putere are?

— Ce? întrebară toate.

— La vînat, el apucă vulturul din nori și-l dărîmă jos. Ținteşte de departe iepurele, cale de-o poştă, și biata vietate rămîne acolo încremenită de moarte și îl aşteaptă să vie s-o culeagă. Nu aleargă ca mine să-i iasă sufletul după vînat.

— Cum? Își lungeşte mîna într-atît de sus, pînă la păsările cerului? întrebă o oaie, rumegînd cuvintele.

— Nu. Dar face ceva şi mai de neînchipuit. Cînd vrea, își dezlipeşte un deget de la mîini, pe care le încordează în chip ciudat. Și degetul, cu o unghie ascuțită de fier în vîrf, zboară cît ai clipi singur şi apucă pasărea, pe care i-o aduce jos.

— Am văzut şi noi, strigară toate, degetele astea vrăjite,lungi și cu cange în pisc. Are multe în tolba de la spate. Cu ele face semn și opreşte pasărea în zbor.

— Apoi asta e vraja, lămuri cîinele. Își scoate şi îşi schimbă degetele cînd vrea şi cum pofteşte.

— Dar braţul? se jălui taurul. Aţi văzut cum și-l lungeşte, de te ajunge la zece stînjeni depărtare... Ba și-l și deschiolează din cot ca să-l poată arunca de departe în tine. Vai de carnea ta dacă pumnul braţului de adaos are piatră în el! Și după ce te-a izbit de te-a ameţit, îşi ia braţul de jos și îl pune la loc, rosti înfiorat taurul.

— Asta e puterea lui, urmă cîinele. El nu e ca noi, dintr-o bucată, încremenit o dată pentru totdeauna în el, turnat într-un calîp din care să nu mai poată ieşi. Omul se schimbă şi se mlădiază după nevoi.

L-am văzut odată, cînd era cald, cum s-a jupuit singur de piele. Eu asudam cu părul tot pe mine. El se răcorea în apă cu toată carnea de sub piele şi păr afară, aşa cum scosesem eu numai limba.

Mieii, taurii şi bivolii holbaseră ochii, minunaţi de povestirile lui, şi cîinele, îngîmfat de ascultarea cu care se învrednicea, urmă:

— Odată am fost de faţă cînd şi-a scos copitele.

— Copitele? Cum se poate? făcu un mînz naiv.

— Da, copitele, de la glezne în jos. Îi intrase în ele o pietricică şi-l înglodea. Pe urmă şi le-a pus la loc şi nu s-a mai cunoscut de unde le lepădase. Cînd a fost să trecem o apă, şi-a dezghiocat picioarele mai sus de genunchi, a pus pielea şi carnea pe umăr, ca pe nişte păstăi, ca să nu se ude părul de pe piele. Iar dincolo, pe mal, s-a alcătuit din nou la loc.

Nu se poate magie mai mare. Să te faci şi să te desfaci, să te rupi şi să te dregi, să te lungeşti şi să te scurtezi, dintr-o clipă într-alta, singur.

— Eu nu de braţul lui, care se smuceşte din cot şi mă plesneşte la zece stînjeni depărtare, mă tem, zise taurul ceacîr, gros la piele. Pe mine altceva mă împiedică. Fără să vreau carnea se înfioară pe mine cînd mă apropii de el şi mă face să-mi plec grumazul în faţa lui: un miros uriaş, un iz de fiară domnitoare mă biruie. De ce creşte oare blană de leu pe el?

— Şi-i fîlfîie aripi de vultur hrăpăreţ pe umeri, behăi un miel prior. L-aţi văzut astă-seară?

— Magie și vrăjitorie, gemu dulce vaca. Uitați-vă. Mîna femeii îmi ține loc de vițel. Cînd ugerul împovărat de lapte mă apasă, chem prelung. Și ea vine. Închid ochii și sînt fericită, închipuindu-mi puiul sub mine. Nu e asta magie? Ca să-l biruim ne trebuie vrăji mai puternice, farmece mai tari? Aș zice să întrebăm pe lup în pădure. El se pricepe.

— Deșteapto! lătră ogarul. Ți s-a făcut de jupuială pe vreo rîpă?...

— Atunci cum să scăpăm de atîta greu și apăsare? Cum să-l răpunem? Nedreptatea lui necruțătoare ne sugrumă tot cît colții lupului.

Deodată ușa de bîrne se smulse pe neașteptate și în cisla dobitoacelor răzvrătite căzu, pe cîteșpatru labe, pisica. Pe urmele ei curgeau ocările și blestemele femeii.

După ce se dezmetici din amețeală, pisica începu grijulie să-și șteargă mustățile și să-și lingă blana, mînjite de smîntînă.

— Vai, ce cruzime! surioară! o boci oaia.

— Pe sufletul meu dacă i-am greșit ceva! Ăștia sînt oamenii. După ce ne jertfim viața pentru ei în lupta cu șoarecii, priviți acum cum ne aruncă.

— Ai căzut, tocmai bine, mugi taurul. Tu ești vrăjitoarea iscusită. Proroceşti cînd are să se schimbe vremea, spui cînd vin oaspeți și ai prietenie cu luna. Învață-ne și ne ajută cum să scăpăm de om. Cum l-am putea ucide? Că ne-am săturat de chinuri.

— Năvăliţi asupra lui. Unul singur din voi numai e de-ajuns ca să-l facă praf şi puzderii, rosti pisica.

— Lesne de spus. Cum să-l faci, cînd este cît un munte şi pe deasupra vrăjitor? Pumnii lui, măciuci de fier, îi zboară din mînă şi vin vîjîind, să te pocnească de la o poştă, se jelui bivolul.

— Şi pe urmă carnea lui de leu are un iz fără împotrivire, se tîngui taurul.

— Şi cine se poate uita în ochii lui ţintă, fără să-i plece pe ai săi numaidecît? Are privirile totdeauna biruitoare.

— Vă înşelaţi, îi mîngîie pisica. Tăbărîţi cu îndrăzneală pe el; e mai plăpînd ca un viţel. Vi-l dau în labe gol şi fără apărare, chiar acum.

— Nu vă luaţi după ea, schelălăi dulăul. Unde l-a văzut ea plăpînd? Vă trage vicleana în capcană, să vă piarză.

— Tot rob mişel ai rămas. Veniţi cu mine, miorlăi ea, scuipînd cîinele între ochi.

Vitele aşteptau sfioase, îndoielnice, îndemnîndu-se fără hotărîre.

— Haideţi numai cîţiva paşi, fricoşilor, îi certă ea. Aveţi să vedeţi cu ochii voştri.

Şi, pornind înaintea cetei de răzvrătiţi, pisica îi duse îndărătul bordeiului, unde şoarecii făcuseră cîteva găuri în perete.

— Puneţi ochii şi uitaţi-vă, îi îndemnă ea.

Cu toţii, pe rînd, îşi potriviră bivolul peruzeaua ochiului mare cît pumnul, capra, gogonul ei de chihlim-

bar, taurul, oul însîngerat al ochiului cu gălbenuş negru, porcul, ţandăra de geam afumat ascunsă în grăsimea obrazului... Cîinele, după ce privi cu ochii lui duioşi de copil orfan, puse şi bumbul umed al nasului şi, la mirosul cunoscut al stăpînului, coada începu să i se mişte bucuroasă.

Omul, la lumina chioară a unui opaiţ, se dezbrăca pentru somn, zvîrlindu-şi una cîte una toate vrăjile de pe el.

Baltagul, braţul cel de adaos, zăcea jos, acum un biet ciot de lemn. Cizmele cu copite de centaur se pleoştiseră, goale, ca două ciuperci uriaşe, viermănoşite de ploi. Blana cu puteri de lei, coiful cu colţii ascuţiţi neînsufleţite, dezumflate spînzurau în cui, jumulite şi găurite de molii.

Omul, ieşit din găoacea lor ca un pui golaş, şedea alb şi plăpînd, cu carnea mirositoare a viţel de lapte. Capul rotund şi mic, ca de miel slăbănog, se răsucea pe un gît fără vlagă. Grumazul taurului, pe lîngă el, era un trunchi de gorun pe lîngă o trestie.

Dobitoacele priveau aprinse. Cozile neastîmpărate băteau ca nişte năpîrci pîntecele flămînde. Ochii se înflăcărau de ură şi colţii se rînjeau.

— Haideţi, porunci pisica, curaj. Eu am să mă miorlăiesc la uşă pînă îmi vor deschide. Voi năvăliţi toţi după mine şi-l sfîşiaţi.

Deodată cînele, aşezîndu-şi a doua oară ochiul la bortă, se trase înapoi înspăimîntat şi o luă la fugă.

Celelalte dobitoace se grămădiră la gaură, priviră din nou și, îngrozite, o luară la sănătoasa, ascunzîndu-se.

Omul izbi două pietre, și din mînă țîșni deodată flacără unui fulger ce înspăimînta animalele în nopțile de furtună. Lumina ajunse din ce în ce mai puternică și-l îmbrăca tot într-un văzduh aprins nesuferit ochilor de fiară. Deasupra lui, tavanul parcă se făcuse străveziu și se răsfrîngeau prin el stelele, iar o frîntură din soare veghea liniștită la căpătîiul omului.

AMINTIRI DESPRE PESCUIT

NU SÎNT AHTIAT DUPĂ PEȘTE. Dar pentru frumusețea pașnică a îndeletnicirii am practicat aproape toate soiurile de pescuit, oriunde m-au purtat întîmplarea și slujba mea de medic.

Pretutindeni, de la pîraiele Carpaților pînă-n noianele Dunării și bugazurile Mării, mi-am azvîrlit undița și mi-am înmuiat volocul.

Numai în paradisul Deltei n-am ajuns.

Întîia oară am vînat păstrăvul în Jii, cînd apele nu-i erau încă negre de spălătura cărbunilor de la Petroșani.

Înțepeneam ceasuri întregi pe malurile înguste, în mîini cu o undiță tăiată dintr-o mladă și cu cîrligul dintr-un bold îndoit.

L-am prigonit și mai aprig în Isvarna Gorjului, cu ape care nu îngheață iarna.

Bietul păstrăv! L-am fugărit uneori ca pe o vietate de uscat în vadurile Dîmboviței.

Aveam un agent sanitar iscusit, care-mi da de veste îndată ce un păstrăv mai mărișor scăpa din defileul Stoeneștilor, jos, spre Gemenea. Atunci ne dezbrăcăm pînă la brîu și începem goana după el. Îl descopeream în vadurile mai scăzute, unde-l urmăream cu îndîrjire pînă-n bulboanele adînci în care-l pierdeam. Dar nu ne lăsam. Îl scormoneam curînd, și de-acolo bătînd apa cu bețe și prăjini. Urcam așa după el cîte o jumătate de zi, pînă îl încolțeam sub un bolovan ori într-o scobitură, unde, obosit de atîta alergătură și zbătaie, se pitise speriat. Acolo îl înhăța mîna fulgeratecă, așijderi unui cioc de cormoran, a sanitarului.

Mai tîrziu l-am pescuit tacticos, cu undiță perfecționată și muscă artificială, la două mii de metri înălțime, în apele de gheață ale Galeșului și Bucurei.

De dimineața și pînă-n amurg luminile și umbrele munților dimprejur se schimbau, înmuiate în undele cu mișună de păstrăvi adînci. Alaiuri întregi de păstrăvi mari și mici dau ocol mai ales după amiază,

înconjurînd iezerul aproape de maluri ca într-un ritual. Ici-colo, cîte unul zvîcnea pe neașteptate, săltînd cîteva șchioape afară, după musculițe, ca să cază numaidecît înapoi cu un plescăit ce ne trezea aproape cu spaimă din așteptare.

Uneori sălbăteciunile viclene nu mai dau la momeală de tîrg. Atunci schimbam nada. Puneam cărăbeți, un soi de larve de cărăbuși, pe care le găseam în maluri. Sau aninam în cîrlige cosași grași, ce ne săreau de sub picioare împroșcați în toate părțile cînd călcau poienile.

Dar nu mîncam cu siguranță păstrăvi decît cînd vestita Maria Magdalena, gazda ohavnică a Retezatului, se îndura să ni-i aducă. Pleca de la case de adăpost singură, era taina ei, și în cel mult două ceasuri era înapoi, cu traista plină. Se vorbea de vrăjitorie. Eu cred că își avea anume cotloane, adevărate crescătorii de păstrăvi, unde-i prindea după voie.

Am avut noroc și de lostrițe bucălate, acești pești străvechi, aproape fabuloși, neam de al păstrăvilor. Ele s-au prins ca niște minuni în undițele noastre întinse în Bistrița Bicazului. Una a cîntărit aproape șase kilograme. Acum lostrița e pe cale să piară și din apele muntoase ale Moldovei, singurele care-i mai păstrează sămînța și legendele.

*

După ce mi-am făcut stagiul la munte, am descălecat doftor de plasă în regiunea muscelelor. Aici am găsit meșteșugul pescuitului căzut și schimonosit: nu

se mai aflau pescari, sau nu fuseseră niciodată. Oamenii se mulțumeau cu pește sărat adus în butoaie de la tîrg. Pentru cel viu se pricepeau numai să arunce dinamită în bulboanele rîurilor, unde se strîngea peștele aproape stîrpit. Pe atunci nu erau legi și oprelişte care să-l apere.

După ce zbucnea detunătura și apele speriate țîșneau de un stînjen, începeau să iasă la față cu burțile în sus tot soiul de pești mari și mici, cu băşicile lăuntrice plesnite și urechile podidite de sînge. Pradă ușoară și fără nici o bătaie de cap.

Ați tras vreodată cu pușca în pește? Mi-aduc aminte cum pe un loc încopciat între măgurile plășii împușcam știucile cu carabina.

Dimineața, pînă după răsăritul soarelui, cîrduri de pești mărunți ieșeau după musculițe și se zbenguiau în razele calde. Ştiucile hrăpărețe se țineau după ei. Pîndeam clipa prielnică și le luam la ochi cînd se întorceau spre noi de-a latul. Lovitura împușcăturii zvîrlea ştiuca spre mijlocul lacului. Dar dacă era ucisă, încetul cu încetul, plescăitul molcom al apelor o aducea la mal, unde o trăgeam cu prăjina. Era un fel mai cinstit de a mînca pește decît cu dinamită.

Prin locurile astea de dîmburi, unii proprietari aveau heleşteie în fundul ogrăzilor, dar nu se osteneau să le îngrijească, nici să le prăsească măcar cu pești buni. Lăsate la voia întîmplării, ele se potmoleau și se umpleau de broaște și raci negricioși.

Dar cel mai cumplit păcat împotriva pescuitului îl săvîrşeau zvîrlind în apele curgătoare şi în lacuri gogoşi de peşte, făcute cu sucuri veninoase. Am văzut-o şi pe asta: întregi sau sfărîmate şi amestecate cu mămăligă, boabele otrăvitoare cumpărate de la tîrg erau puse în anume locuri ale rîului. Bieţii peşti care gustau din ele începeau să plutească deasupra, amorţiţi şi se duceau pe apă la vale, unde erau adunaţi fără nici o împotrivire cu mîna.

*

Apoi poruncile stăpînirii m-au mutat pe alte meleaguri, la şesul cu noi chipuri de peşti. Aici am ajutat pescarilor din Greaca să tragă năvoadele cu crapi cît viţeii şi să-şi puie pripoanele cu cîrlige. De multe ori dihăniile se smulgeau din fier şi se duceau cu pripon cu tot. Răsturnată din lotci, sumedenia de peşti se zbătea pe ţărmuri, ca să fie încărcată în căruţe.

Apoi apele rămîneau singuratice şi liniştite.

Cînd limpezişurile i le împînzea uşor fumuriul serii împunse de luceafăr, lacul şi malurile plantate cu vii luau o înfăţişare şi o pace ca Ghenezaretul evangheliei. Afară de plaga cea mare a ţînţarilor, mai sîngeroşi ca vampirii.

Aici am mîncat întîia oară crap la proţap — carnea cea mai gustoasă din lume — şi ciorbă pescărească în zeama căreia trei rînduri de peşte îşi dospiseră bunătatea.

În bălțile Dunării am deprins meșteșugul vîrșelor și cum se așază cotețele, înfipte sub apa însemnată din loc în loc cu cîte un băț care iese afară, întocmai ca degetul unui înecat. Dascăl mi-a fost un băietan ofticos pe care-l îngrijeam. Îl chema Coteț, după numele bunicului, un vestit hoț dunărean. Neamul, odinioară voinic și prădalnic, se stingea acum cu această ultimă mlădiță firavă.

Și totuși, băiatul nu se lăsa. Se tîra cum putea pînă la cotețe și la vîrși, pe care le întorcea cu fundul plin de argintul viu al întregii seminții de pești ai bălții: lini, plătici, șalăi, cleni și bibani, învîrstați cu somotei, crapi, știuci și cîte un țipar.

Pe urmă am zvîrlit alături de pescarii cei mari cu vătafi mreji și năvoade uriașe, purtate de zeci de oameni prin care prefiram apele Dunării și cerneam peștii adîncurilor. Aici, la gura Argeșului, am prins la cîrlige, cu momeli de hoit, somnii hulpavi, leviatanii apelor noastre, care, după spusa lumii, înhață copii de la scaldă. In pîntecul spintecat al acestor dihănii s-ar găsi deseori cîte o mînă sau alt mădular din prada înghițită.

Bucuria cea mare era cînd primăvara Dunărea umflată spărgea zăgazurile și năboia cu puhoaie de pește în bălți. Atunci nu mai contenea pescuitul și se umplea lumea de pește: ajungea să ai o luntre și o mreajă.

Una din cele mai originale privelești ale bălților este bătaia crapilor, în aprilie și mai, cînd crăpoaicele leapădă ouăle. Atunci crapii ies de la adîncurile reci

din mijlocul lacului şi se îndreaptă vijelioşi către apele calde de la mal, unde-i aşteaptă icrele nefecundate. Li se văd numai crestele spinărilor tăind ca nişte dungi de oţel undele. În drum spre ţărm, ei întîlnesc peştoaicele cu care fac un fel de joc [...]. Ajunşi la cîţiva paşi de mal, crapii deodată se opintesc şi se saltă afară din apă, cu pîntecele în sus, dintr-o smucitură care le apasă şi le suge burta, făcînd să ţîşnească din ei sămînţa lăptoasă ce albeşte apa.

Această sămînţă caută setoasă ouăle depuse de femele şi le rodniceşte... Multe cad pradă lăcomiei broaştelor, mari gurmande de icre.

În tot timpul acestui neînchipuit balet al apelor, crapii sînt atît de îmbătaţi de iubire, că nu mai văd, nu mai aud, sînt numai ai fericirii reproducerii. Oamenii îi pot lovi cu ciomege, cu lopeţi şi-i ucid cu înlesnire.

Mai tîrziu, într-un sat ghemuit în coturile Dunării, m-am întovărăşit cu popa, cel mai iscusit vînător de cegi din tot lungul fluviului.

Era un ins sfrijit şi pirpiriu, cu o bărbuţă argintie de ţap şi cîteva degete de la mîini mîncate de lepră, lepră adevărată. Dar se pricepea la meşteşugul setcilor ca nimeni altul. Din pricina asta am închis ochii şi am îngăduit ca lumea să-i sărute mai departe mîinile betege. De altfel boala se oprise sau înainta foarte încet, poate şi din pricina că-şi bălăcea toată ziua bonturile cu oase viermănoşite în apele tulburi şi încărcate cu mîluri.

Popa ştia totul despre cegi: întreaga viaţă, gusturile şi apucăturile lor, de cînd se zămisleau în bobul icrelor pînă cădeau în cangile lui, totul în legătură cu fiecare ceas al zilei sau al nopţii, cu lunile şi cu anotimpurile.

Aşa am aflat că cegile se trag şi se ţin mai cu osebire la malurile pietroase, de granit sau de calcar, unde le prieşte şi unde sfinţia-sa aşeza setca de-a curmezişul cursului. Era un odgon tare, întins între doi ţăruşi înfipţi în apă sau prins între două bărci. De el atîrnau cangile ascuţite ale cîrligelor cu nade gustoase. Pentru ca funia să nu cadă la fund de greutatea fierului, se legau de ea cîteva tivgi care o făceau să plutească între două ape. Viezuros şi fără de astîmpăr, prichindelul intra şi ieşea din tainiţele Dunării, răscolind ca un cobold al apelor cu tot soiul de unelte măruntaiele fluviului.

Niciodată setcile popii Gavrilă n-au dat greş, cel puţin cît am pescuit împreună.

*

Într-o vară am făcut cîteva săptămîni pe scafandrierul, fără aparat... Mă aşezasem pentru campania antimalarică pe malul unei bălţi bîntuită de friguri. Mi se ura, sugînd în locul ţînţarilor, de cîteva ori pe zi, cu acul sîngele oamenilor, pentru cercetările mele. Mă împrietenisem cu toţi copiii satului, cu care mergeam la scaldă. Cu acest prilej ne dădeam la cel mai simplu pescuit. Cîţiva din băietani se lăsau la fund şi

scormoneau adînc cu piciorul nămolul în care crapii, fugind de căldură, se îngropau de tot. Din cînd în cînd, cercetașii ieșeau, scuturînd din cap, ca să răsufle. Cînd cufundătorul simțea cu talpa creasta ascuțită a spinării de pește, scotea o mînă și da de veste. Ne azvîrleam atuncea toți cu capetele în jos și bîjbîind pe fundul năclăios, cotrobăiam cu mîinele locul arătat, de unde unul din noi se ivea biruitor cu prada, șiruind el însuși, ca un drac, de nămol. Crapii prinși îi păstram vii în giuvelnic, un coș de rețea întinsă pe cercuri, cufundat tot timpul în apă.

*

Strămutat din loc în loc pe acele meleaguri dunărene, am ajuns în gazdă la o văduvă tinerică de pescar bogat.

Era o femeie uimitoare.

Zvîrlea prostovolul în baltă cu măiestria cu care *cowboy*-ii argentinieni aruncă lațul și prind nu caii sălbatici, ci cum am citit, potîrnichile și prepelițele din prerie. Era vestită pentru asta în toată latura bălților.

Atunci am admirat adevărata artă cu care se mînuiește dificila unealtă: O rețea, o mreajă de sfoară, ca un sac, ținut de o frînghie lungă. Dar e astfel ticluit, că atunci cînd îl arunci el se umflă și se deschide ca o parașută, de marginile căreia atîrnă de jur împrejur, ca niște ciucuri, un șir de ghiulele mici de plumb... Umbrela stă deschisă o clipă deasupra apei, apoi greu-

tăţile o trag la fund. Îndată ce umbrela s-a cufundat, pescarul trage de o altă sfoară, pe care o ţine în stînga — în dreapta păstrează funia cu care a azvîrlit prostovolul — trage de o altă sfoară care închide punga şi o preface iar în sac. În această mişcare de strîngere umbrela adună în capcană tot peştele aflat sub cuprinsul ei.

Gazda mea făcea din azvîrlitul prostovolului numai un fel de sport, o fanfaronadă. Ea nu şi-ar fi stricat pielea ei albă pentru nimic în lume şi nu ieşea la pescuit decît dimineaţa, ori seara, cînd nu ardea soarele. Peştele i-l scoteau şi i-l cărau acasă slugile şi admiratorii, de care avea cu duiumul.

*

Marea am văzut-o tîrziu şi numai ca musafir trecător. Eram om matur cînd am trecut întîia oară podul de la Cernavoda. Cu uimire de copil am privit de la Palaç namila albastră a mării urcînd pînă-n cer. Abia m-am putut dumiri că dealul siniliu de la orizont era de apă, nu de pămînt.

Am pescuit şi în Pontul Euxin: scrumbii albastre prinse cu năvoadele sub falezele romantice ale Dobrogei şi fripte acolo pe loc pe grătare care nu se curăţaseră de zeci de ani, aşa că mustul şi mireasma peştilor pătrunseseră fierul potmolit de untura vremilor. Şi nu-mi venea să cred că ţîrii slabi ca nişte surcele sînt aceleaşi scrumbii, de grăsimea cărora ne desfătam.

La Constanța am prins chefali și guvizi cu undița, purtat în barca lui Ali.

În alte părți ale mării am ținut calea bancurilor de scrumbii în călătorie spre Istambul și am cercetat năvoadele sparte de delfini impetuoși.

Năvodarii se băteau cu pumnii în cap și jurau răzbunare delfinilor, care dau astfel drumul peștilor prinși, pricinuind pagube uriașe. Dar monștrii, ca să le facă parcă în ciudă, treceau de-a lungul țărmurilor, dîndu-se peste cap, în tumbe, cum dam cînd eram copil ocol ogrăzii de-a rostogolul, făcînd roata-n mîini.

În unele mreji găseam hidoase pisici de mare cu cap de motan și coadă de mîță, fiare nesătule, deși doldora de peștele mîncat de-a gata din năvodul în care pătrundeau.

M-am minunat de vicleșugul simplu cu care se prind lufarii durdulii, cei mai gustoși din peștii mării. Pescarii luau pene de curcan din care pliveau smocuri de firișoare. Aceste bucățele mici de fulgi erau legate de vreo douăzeci de cîrlige înșirate pe o sfoară lungă, cu o ghiulea de plumb la capăt. Înainte de apusul soarelui, cînd lufarii ieșeau la vînătoare de hamsii, urcam în barcă și ne luam după ei. Cunoșteam locul unde se află și încotro se îndreaptă după miriade de peștișori infimi, cît niște gîngănii, care se ridicau din mare și zburau la fața apei, cu un sfîrîit de stol de lăcuste stîrnit într-o fîneață. Erau hamsiile, urmărite de lufarii prigonitori, care goneau înapoia lor.

Vîsleam într-acolo și slobozeam în mare ghiuleaua împodobită cu pene de curcă. Lufarii, crezînd că fulgii sub care prindeau cîrligele sînt hamsii, le îmbucau cu lăcomie. E drept că, înmuiate în apă, nadele semănau aidoma cu fîțișoarele hamsiilor. Cînd turcul trăgea sfoara, scotea atîrnați de ea zeci de lufari dintr-o dată, pe care-i desprindea repede, ca să arunce iar și iar ghiuleaua. Și vînatul nu contenea decît tîrziu, cînd cerurile deasupra mării se închideau încet, cu părere de rău parcă.

Am scos de asemenea midii și scoici, din valvele cărora cădeau grăuncioare de mărgăritar, fără nici un preț, umplînd nisipul plăjilor.

*

Dar cele mai fermecate amintiri le-am strîns de pe malurile Buzăului, unde m-am născut și am crescut. Încă de copil plecam cu tărbucul, o bucată de plasă pătrată prinsă într-o cruce de lemn, cu colțurile ridicate și înfipte într-o prăjină lungă. Căutam sub malul rîului un loc unde socoteam că trag peștii. De obicei coada unui vîrtej, acolo unde apele, după ce s-au învolburat în ochiuri adînci, se potolesc într-un liman. Cufundam lin capcana tărbucului cu un boț de mămăligă în ea și așteptam. Din timp în timp o scoteam binișor, ridicînd-o de coada prăjinii.

În rețeaua picurînd argint se zbătea o mreană alburie și cîteva zvîrlugi neastîmpărate, cu ghimpi în urechi, pe care și-i înfigea în degetele mele. Rareori prin-

deam un crăpcean ori un clean mai mărișor. Prada o treceam cu grijă într-o groapă scobită în nisip și plină cu apă, care ținea peștii vii. Apoi vîram tărbucul — hălăul, cum i se spune în alte părți — la loc și iar așteptam. Așa pînă-n amiaza mare, cînd foamea mă gonea acasă.

În sat nu erau pescari de meserie. Dar toți pescuiau cînd venea Buzăul mare. Pe atunci ploua parcă mai des și mai mult... Cînd norii se rupeau pe munții albaștri din fundul văii, de unde rîul cobora ca un balaur mînios, apele se umpleau și se făceau ca un terci în urma undei ce trecea tunînd. Atunci peștii, amețiți de izbitura viiturii neașteptate, loviți de butuci și de bolovani rostogoliți de șiroaie, sufocați de nămolul răscolit de iureș, fugeau la margini ca să scape și să răsufle.

Acolo aștepta, gloată, tot satul, bărbați, femei, copii, înșirați de-a lungul malurilor, unii cu oale și strachini, alții cu ciure și site, cîțiva cu tărbuce, cei mai mulți cu mîinile goale. N-aveau decît să se plece și să culeagă din apa ca braga peștii înăclăiți. Atunci se sătura satul întreg de pește, mai ales fîțe și zvîrlugi ghimpoase, fel de fel de baboi, mrene și uneori chiar crăpcian. Copiii plecau acasă, cu sînul doldora de plevușcă.

Alt chip lesnicios de pescuit era leasa. Se alegea din albia mare a rîului o coadă, o gîrliță care se abătea cu un zăgaz de pietre pe prund în jos. În gura acestui crac răzleț se așeza cu meșteșug o împletitură de mlajă, în chip de papuc, cu deschizătura înainte și vîrful la vale.

Leasa aduna în scoverga ei și prefira toată apa gîrliței, care se strecura mai departe prin ochiurile gratiei, lăsînd în ciocul lesei prada. Din cînd în cînd, peștișorii rostogoliți licăreau o clipă de alunecușul împletiturii, ca să se oprească în capcana din capătul înfundat al lesei. Într-un conac de noapte se puteau strînge cîteva străchini de albișoară.

Lesele se puneau numai seara. După neschimbatele legi ale firii lor, peștii își țineau nesmintit obiceiul: ziua să urce cursul rîului, iar noaptea să-și dea drumul înapoi la vale. De cînd e lumea lume, viața lor pendulează între aceste două călătorii, una pentru mîncare, cealaltă pentru somn. Noi îi pîndeam la întors, așteptîndu-i cu gura lesei proptită în calea apelor, pe care ei le coborau. Stam acolo la paza capcanei, pe prundurile lucitoare, spunînd povești pînă ce Carul-mare își răsucea osiile. Alături ardeau focuri, la jarul cărora coceam porumb.

Dar cel mai drag dintre toate mi-a fost pescuitul cu ostia, un fel de furculiță mare, cu doi sau trei colți, care se înfige în pește.

Vînatul cu ostia se face numai noaptea, la lumina faclelor sau a unor bardace prinse într-o coadă de lemn și pline cu păcură aprinsă. Se aleg de obicei nopțile de toamnă, cînd apa e mai rece și peștele mai molîu.

Ne strîngeam cinci, șase prieteni din satele învecinate, ne sumecam pantalonii pînă dincolo de genunchi și intram în valurile bolovănoase ale Buzăului. Pășeam furiș, mișcînd lin picioarele, așijderi fantomelor, ca să

nu trezim peştii adormiţi lîngă pietre sau între lespezi netede. Lumina faclei, ţinută cu stînga de fiecare din vînători, tremura ca o altă văpaie a stelelor şi pătrundea apa pînă la fund, amestecînd umbrele noastre cu ale copacilor de pe maluri. Trîmbă toţi sau răzleţi, colindam în susul rîului apele revărsate, ocolind bulboanele şi ochiurile pînă tîrziu după miezul nopţii.

Ajungeau uneori pînă la noi, pe aripile liniştii, sunetele clopotelor de la Mănăstirea Ciolanul.

Cei mai îndemînatici, cînd zăreau năluca încremenită a peştelui, izbuteau să înfigă fierul în mreana pitulată sau în crapul ce sta aninat de piatra ce-şi alesese sprijin pentru noapte.

Totul se săvîrşea într-o pace şi într-o tăcere gîdilate numai de şopotul undelor, ce ne împresurau coapsele cu fiori.

Cînd ne pătrundea frigul şi ni se ura, ne strigam unii pe alţii şi ieşeam. Aprindeam focuri, mîncam merindele şi beam cu vitejie o sticlă de poşircă în cinstea celor cîţiva baboiaşi care ne arătau vrednicia.

Aceste simple şi senine bucurii sănătoase s-au zidit adînc în temeliile vieţii mele. Pe ele s-au putut clădi, fără să mă strivească, durerile de mai tîrziu.

MISIUNE DE ÎNCREDERE

PE ATUNCI ERAM CEL MAI CU VAZĂ, dacă nu singurul chino-tehnician din țară. Înființasem primul serviciu de cinematografie pe lîngă Ministerul de Interne, și nu pridideam comenzile de cinematografie pe care mi le făceau autoritățile, de la cele mai anodine instalări și inaugurări pînă la cele mai ridicole banchete ori demonstrații ale vanităților publice.

Deși, pe lîngă mulți rivali și concurenți, îmi făcusem și cîțiva ucenici, trebuia să supraveghez personal toată punerea în scenă, mai ales acolo unde apăreau perso-

nalităţile proeminente. Altfel, riscam să iasă vreunul strîmb sau pe planul al doilea şi să mă încarc nu numai de nemulţumiri şi reproşuri, dar să mi se taie modestele cheltuieli, cu care izbuteam să tîrăsc printr-o mie de greutăţi mica înjghebare, socotită de mulţi ca parazitară. Cum eram însă un pasionat, bucuros că găsisem un cîmp pentru desfăşurarea activităţii mele cineastice pe aceste meleaguri, făceam pe dracul în patru să-i mulţumesc pe toţi.

Îmi trebuiau însă maşini noi şi perfecţionate, personal priceput şi mai ales bani. Pentru asta umblam pe lîngă preşedintele Consiliului de miniştri ca pe lîngă un ou cu zeamă, numai să-mi aprobe cererile, despre care ceilalţi spuneau că sînt nebuneşti.

De altfel, şi el părea că mă preţuieşte, aproape mă protejează.

Într-o zi fui chemat de urgenţă la cabinetul său.

— Dragul meu, mă întîmpină el, după ce dete afară pe toţi din birou, am nevoie de un serviciu de mare încredere.

Şi mă pofti pe scaun.

Rămăsei, bineînţeles, în picioare, într-o poziţie încordată, de supremă aşteptare devotată, cu ochii aţintiţi asupra lentilelor excelenţei sale, mari cît ochelarii cailor de la dric şi înfipte în nişte hulube negre, groase ca pe deget.

— Îmi trebuie, reluă el foarte confidenţial, un film grandios.

Mă îmbăţoşai, cu capabilitate, într-o şi mai straşnică aşteptare.

— Un film, urmă el, gîndindu-se, un film cu... cocoşi de munte.

M-am ţinut bine să nu tresar şi să-mi schimonosesc astfel poziţia serioasă în care mă fixasem.

— Am absolută nevoie, adică ţara, înţelegi, pentru legăturile politice internaţionale, de o anume persoană din înalta diplomaţie mondială, care adoră vînătoarea de cocoşi de munte.

Îndrăznii numai să zgîiesc şi mai tare ochii...

— Filmul cel vei face la faţa locului îmi va folosi înţelegi, ca o nadă, să-l aduc la noi. Îl voi cîştiga sigur de partea noastră. Reuşita însă atîrnă de dumneata.

Am pleoştit umerii, copleşit de imensa răspundere ce cădea asupra lor, şi am făcut gestul celei mai depline convingeri.

— Înţelegi? repetă el insistent.

— Da, excelenţă, răspunsei ferm, căznindu-mă repede să-mi viu în fire şi să-mi aduc aminte măcar ce sînt ăia cocoşi de munte.

— Pleci imediat. Voi da toate ordinele trebuitoare.

Şi sună pe şeful de cabinet, poruncindu-i să vorbească numaidecît la Ministerul de Interne, care să dea instrucţii prefecţilor să-mi stea la dispoziţie; cu directorul vînătorilor, să-mi asigure ajutorul trebuitor; cu directorul C.F.R. să-mi pună la îndemînă oricîte vagoane aş cere... Eram copleşit.

— Nu cruţi nimic, ca să iasă cît mai bine, mă încuraja el.

— Dar pentru cheltuieli, excelenţă....

— Ah, da... sigur, trebuie bani. Treci pe la caseria preşedinţiei şi ia cu chitanţă. Cît îţi trebuie?

— Nu pot şti, răspunsei încurcat, n-am făcut socotelile...

— Asta nu te împiedică să pleci cît mai urgent. Scoţi în contul ordonanţei, care va ieşi mai tîrziu, cîteva mii de lei... Şi dacă nu-ţi ajung, telegrafiezi să ţi se mai trimeată. Văzînd şi făcînd...

Şi însărcină pe şeful de cabinet să mă însoţească la casier, cu ordinul să-mi avanseze „un mic acont".

Apoi mă concedie, scuturîndu-mi cu putere mîna care mi se înmuiase.

Dintre toţi, directorul vînătoarei mă primi cel mai cu răceală.

— Te-ai încărcat, din prea mare uşurătate, cu o chestie din care nu ştiu cum ai să ieşi.

— Ce era să fac?

— Trebuia să refuzi scurt. Unde să-ţi găsesc eu cocoşi de munte acum?

— Cum unde? făcui eu enervat. La munte, doar nu la şes!

— Dumneata nu ştii că e sfîrşitul lui mai?

— Ba ştiu.

— Păi atunci, de unde naiba să ţi-i mai scot?!

— Cocoşii ăştia migrează? întrebai eu cu nevinovăţie... Directorul mă privi stupid.

— Ce, nici atîta nu știi? Și vrei încă să-i filmezi?...

— Mă rog, urmai eu ținîndu-mi cumpătul, pleacă sau rămîn în țară?

— Cine, domnule?

— Cocoșii d-tale. Sînt ca sitarii, numai în pasaj, sau băștinași?

Întrebările astea mi-au adus pe cap o întreagă lecție despre „cel mai superb și dificil vînat al Carpaților" cum îi spunea directorul, care acum sfîrșise cu amorul — vînatul, nu directorul — ieșise adică din perioada de reproducere și se risipise prin tainițele codrilor.

— Nu-i nimic. Îl voi urmări și-l voi găsi, continuai eu să bravez. Dă-mi numai indicații unde sînt și cine mă poate ajuta să-i aflu...

După ce am trecut și pe la Ministerul de Interne, unde nu mi s-a făcut nici o greutate, am pornit.

Și astfel, din autoritate în autoritate, din prefectură în subprefectură, apoi dat din primărie în primărie, ca dintr-o mînă în alta, cu tren, cu căruță, călare, am ajuns în munte, călăuzit de trei vînători vestiți, însoțit de un ajutor al meu și slujit de șase pădurari cu brad la pălării. Bagajele și merindele se bălăngăneau în urmă, încărcate pe cîțiva căișori de munte. Tîram după mine două trepiede cu mașinăriile de filmat și un morman de cutii cu pelicule. Țineam cu orice preț să fiu la înălțimea misiunii ce mi se încredințase. Și nu-mi păsa că lumea muntelui se crucea de rostul calabalîcului meu.

Privind la bietele animale, care gîfîiau sub atîta fierărie, mă întrebam şi eu ce o să fac... Dar „văzînd şi făcînd", îmi ziceam numaidecît, repetînd formula excelenţei-sale.

Urcam o vale împîslită cu ceaţă, pe-o vreme buhoasă, fără pic de priveliişte. La Bucureşti lăsasem aproape vară. Aici apucam din nou de coadă iarna îndărătnică, ce se trăgea anevoie spre culmi. Mi-am arătat, se vede, în cuvinte prea tari nemulţumirea despre felul vrăjmaş în care mă primea muntele, că numaidecît un localnic mă puse la locul meu.

— Apoi şi la noi a fost soare şi frumos pînă mai ieri, şi mă privi bănuitor, ca şi cum mi-ar fi băgat vină că eu adusesem mizeria asta pe capul lor.

Am înghiţit-o şi m-am resemnat să urc tăcut, tîrîndu-mă în urma convoiului de munteni sprinteni.

Pe la jumătatea drumului ne-a apucat o întunecime deasă, un fel de pîclă, o beznă surdă, cîlţoasă şi înecăcioasă, care ni se puse stavilă. A trebuit să ne oprim chiar în locul unde furăm prinşi.

— Asta se cheamă „boaghie", îmi lămuri cu un fel de mîndrie de gazdă una din călăuze. Are şi muntele apucăturile lui, ce să-i faci.... căută el să mă mîngîie. Da' trece!....

Auzeam întîia oară cuvîntul ăsta, boaghe, care nu mă consola de loc, nu atît de întîrziere, cît de frigul aspru şi umezeala putredă ce mă pătrundeau pînă dincolo de piele. Ceaţa oarbă, tăiată cu fuioare de aburi albi, amestecată cu burhai de ploaie, repede schimbată

în măzăriche, ne încercui, nepătrunsă, din toate părţile. Nu se mai putea face un pas, nici înainte, nici înapoi, nici pe lături, unde pîndeau pràpăstiile. Am stat robii ei mai bine de două ceasuri, pînă şi-a ridicat negurile spre alte piscuri. Cînd a început să se zărească uşor, ca prin sită, am pornit. Dar pierdusem cărarea şi ne-am rătăcit... Intrasem cu nasul în nişte chianţuri cu pereţi ca de sticlă, înalţi pînă la cer, sub care ne învîrteam capii. Noroc că a răsărit de nu ştiu unde un om al locului, care ne-a scos unul cîte unul, şuierîndu-ne ca pe oi. Abia îi ghiceam năluca, mişcîndu-se uriaşă prin ceaţa amorţitoare, înaintea noastră.

Glasul lui ne-a călăuzit ca un clopot de turmă pînă am ieşit în drumul cel bun, apoi ne-a părăsit. După multe orbăcăieli cu alunecări şi căzături, cînd dus de subţiori, cînd luat aproape în cîrcă (mi-era teamă călare), am ajuns noaptea la o casă de vînătoare, într-un munte vestit pentru bogăţia lui în cocoşi, unde am picat frînt.

Aici vremea cumplită s-a ţinut scai, cu viscoliri de zăpadă izbită în obloane de vînturile ce se învîrtejeau dintr-o sută de părţi deodată. Barometrul sta neclintit la furtună. După cîteva zile de morfoleală, privind culmile din ce în ce mai burzuluite, vînătorii s-au grăbit să mă părăsească. Prea eram păgubos! Am rămas doar cu pădurarii, cu care izbutisem să mă înţeleg. Pricepuseră şi ei că trebuie cu orice chip să trag în poză cocoşii, şi mai ales să-i prind făcînd renumitele lor

jocuri și orații de nuntă. Dar tot mai zîmbeau, serioși, pe sub mustăți, arătînd la aparatele mele.

— Păi, d-ta, cocoane, vrei să te apropii de ei cu fiarele astea?

Și-mi explicau greutățile ce întîmpină un vînător hîrșit, tot atît de mlădios și dibaci ca rîsul și vulpea, să se furișeze pînă la cea mai simțitoare și bănuitoare pasăre.

Îndată ce norii s-au mai răzbunat și ne-am putut mișca, am început operația.

Și iată-mă, cu noaptea în cap, dibuind orbenia pădurilor, cu bocancii smorcăind de apă și pantalonii leoarcă pînă dincolo de genuchi, pe urmele pădurarilor furișați printre trunchiuri, ascuțind urechile pentru vestitul cîntec al cocoșului sălbatic.

Așa alte cîteva zile în șir am tremurat somnoros, cutreierînd zadarnic pînă sus la zadă, în preajma poienilor, unde poposeam cu aparatele descărcate, puse ca niște tunuri în baterie. Un om rămînea acolo să muștruluiască bieții cai, nu cumva să clintească, gata să-i înhațe de bot și să-i înăbușe dacă ar fi avut chef să necheze. Încetul cu încetul lumini vinete se prelingeau printre pletele brazilor și niște zori veștede se lăsau cu amărăciune peste noi. Ziua se scula mahnură, zgîrcită de frig, și trebuia să ne întoarcem... Ceasul cocoșilor trecuse iar și ne uitam unii la alții, privindu-ne cu milă nasurile zemoase și ochii plini de nesomn. Ce mai încoace și încolo! Fie din pricina vremii, care

se ţinea mereu îmbufnată, fie că le trecuse sorocul muntelui, cocoşii nu se descopereau cu nici un chip.

Pînă la urmă, însoţitorii mei, trudiţi şi nemîncaţi, mai ales că fuseseră luaţi de rechiziţie, se cerură acasă, unii la slujbă, alţii la gospodării...

După ce îi cinstii cu bani, le dădui drumul, ca şi ajutorului meu, un tînăr pirpiriu, podidit de tot guturaiul din lume şi care nu mai sfîrşea cu strănuturile, pricină de spaimă să nu-mi sperie cocoşii.

Eu mă hotărîi, cu încăpăţînare, să rămîi. Chiar singur. Nu se putea să trădez încrederea premierului.

Pădurarii, milostivi, mi-au lăsat un cal şi m-au lepădat de cealaltă latură a muntelui, la un tamazlîc de vite, în grija unor boari aşezaţi pentru vărat acolo. Şi în pragul unei dimineţi murdare ca o leşie, m-am trezit părăsit, uitîndu-mă lung după fericiţii care coborau grăbiţi la cald, la mîncare şi odihnă.

Tamazlîcul, aciuat sub o tarniţă veche, cuprindea peste o sută de vaci, cu taurii de reproducţie. Ziua vitele se risipeau în munte, după mîncare, sub priveghere a văcarilor. Seara se adunau în ocolul cuprinzător, împrejmuit cu lăturoaie de mesteacăn, legate cu laţi puternici. Păstorii odihneau în slonuri de bîrne, printre care bătea vîntul şi unde te orbea fumul cu gust răşinos din vetrele fără hornuri, la care fierbeau ceaunurile cu mămăligă. Aveau cu ei şi cîteva femei, unele de ajutor, altele venite cu vacile la taur.

Oamenii m-au primit cu uimire şi bunăvoinţă. S-au minunat mult de *armele* mele, credeau că aparatele

sînt un fel de mitraliere de vînătoare. Și la urmă s-au crucit și mai abitir cînd au aflat la ce-mi slujesc și mai ales cînd au auzit de porunca stăpînirii care mă aducea la ei... Cum ei n-aveau de meserie vînatul, s-au sfătuit îndelung ce să facă cu mine. Cocoși de munte, pe acolo, hotărît nu se găseau. Unul spunea că sălbăticiunile s-ar fi coborît mai jos, la bahne. Alții că s-ar fi tras sus, spre smidă. Mulți nici nu întîlniseră, oricît colindaseră coclaurii. Într-o asemenea nedumerire, cel mai bătrîn, vătaful, își dete cu părerea să chem pe Berbecea, starostele tuturor vietăților pădurii. Tot stă el geaba. Ceilalți săriră cu gura, certîndu-l. Cum să-l aducă pe nemernicul ăla între ei! Și se iscă gîlceavă, la care se adăugară și muierile, toate ținînd partea necunoscutului, cu laude pentru priceperea și iscusința lui.

Astfel, prin piroteala ce mă cuprinsese, înțelesei că pe tărîmurile acelea văcuia unul căruia îi plăcea să trăiască slobod. [...]

În sfîrșit, sfatul moșului izbuti. Se căzu la învoială să se trimită după Berbecea, cu rugămintea să urce la tamazlîc, unde un boier de la București îi poftește să-i fie călăuză în munte.

— Plătesc cît o cere, mă amestecai eu.

— Mă, să nu-i spui de vînătoare, nici să-i pomenești de bani, că nu vine, rîndui bătrînul, hotărînd plecarea ștafetei, un băiețandru cam găgăuță, cu o gușă cît căpățîna bîtei în care se sprijinea.

M-am trîntit zgribulit, pe un maldăr de cetină. Prin aromeala neliniştită a aşteptării auzeam hăielile boarilor, clinchetele clopotelor de acioaie de la gîtul vitelor din ce în ce mai depărtate, cîntecul, ca un bocet al femeilor.

Pe la prînz, gîjîitul se întoarse cu răspuns că „nenea Berbecea nu vrea să vie, zice că are treabă"...

— Mă, te-o fi pus naiba să-i spui Berbecea! îl luă de scurt baciul.

— Îhî, făcu el nevinovat, dînd semn cu măciuca precum că aşa îi spusese.

— Bată-te pîrdalnicul, păi tu nu ştii că se mînie?!

Şi, întorcîndu-se spre mine: Asta-i o poreclă cu care l-au petecit oamenii. Se face foc cînd aude.

— Berbecea? N-are dreptate. E un nume foarte frumos, mă indignai eu, sîcîit acum, după atîtea piedici şi necazuri, de bîzdîcurile onomastice ale unui păduret.

— Păi vezi că pe numele lui bun îl cheamă Bujor. Şi zîmbind cu înţeles, bătrînul adase, căutînd spre tovarăşii care îi întorceau spatele [...]: Ia, nişte prostii!

N-am priceput mare lucru din vorba lui. Am înţeles atît că băiatul făcuse o boacănă, pe care eu nu trebuia să o repet.

Văcarii începeau acum să se risipească după treburi, nepăsători de întîmplarea mea. Rămăsei dintr-o dată atît de singur şi năpăstuit, neştiind încotro să apuc, că o femeie din cislă sări miloasă:

— Lasă, domnule, că te duc eu...

— Bine faci, Ileano. Caută tu de-l îndulceşte pe Berbecea, o îndemnă, luînd-o niţel peste picior, bătrînul.

Dar femeia nu se sinchisi. Îşi isprăvise treaba. Dăduse în seama cirezarilor vacile urcate la vărat şi acum se întorcea acasă.

Am lăsat zălog la tîrla tamazlîcului — ca la o bază de operaţii — calul şi tot tarhatul cu aparatele şi am purces numaidecît cu femeia, o vădană isteaţă şi guralivă, de la care, coborînd plaiurile, am aflat multe despre aşezările din munte, despre ciobani şi mai ales despre Bujor, cu care era din acelaşi sat.

Bujor, povestea ea, trăieşte liniştit în gospodăria lui, fără să atîrne de cineva. Numai cît de maică-sa ascultă. Toată lumea cinstită îl îndrăgeşte şi i se supune de bunăvoie: vitele, ca şi albinele, fiarele, ca şi femeile. Fiindcă el nu aduce nici o vătămare nimănui.

După moartea năpraznică a lui taică-său, maică-sa îl hărăzise călugăriei şi-l închinase, de copil, unui schit. Dar cum călugării îl ţineau slugă la grajduri l-a scos şi l-a adus acasă, pe care ea, ca să nu-şi calce cuvîntul dat, a prefăcut-o într-un soi de schit. De aceea îşi găseau aici liman bietele femei, pentru care lumea scosese ponoase lui Bujor. Nevestele oropsite de bărbaţi, bătrîne sărace şi fără nici un sprijin, muieri rămase de izbelişte urcau pentru orice nevoie la Bujoreanca. Aici erau ajutorate, sfătuite, îmbunate. Cele care nu mai aveau unde se-ntoarce erau găzduite în una din chiliile casei, pînă îşi găseau un căpătîi. Ast-

fel că se aflau totdeauna trei patru suflete în ocina Bujorenilor, care, în loc să sărăcească din pricina gurilor de adaos, dimpotrivă, sporea.

Ascultam ca la un basm. Şi nu ceream nici măcar să-mi închipui cele ce auzeam. Lăsam să-mi zbîrnîie vorbele femeii pe la urechi, călcînd pe urmele ei ponorul cu repezişuri lunecoase. Ea se oprea ici-colo să rupă o creangă, ca s-o ajung din urmă. Cîteodată îndruga un cîntec scurt. Din toată fiinţa ei mărginită de sărăcie, ciuntită de văduvie, hărţuită de necazuri, ţîşnea seva nebiruită a vieţii, care parcă începuse să mă învioreze şi pe mine. De unde păşeam cu capul în pămînt am prins a privi în sus şi în lături. Coborîsem din norii şi negurile ce rămîneau posomorîte înapoi... Călcam acum plaiuri limpezi şi tăpşane mîngîioase, cu iarbă mijind a lumină. Turla cerului de ceaţă se spărgea ici-colo în ochiuri de majolică albastră... Intrasem în altă lume. Către seară am tulit într-o rarişte de fagi, şi, după ce am sărit un pîrleaz, ne-am lăsat într-o livadă împrejmuită. Nu-mi venea să cred ochilor. Zările serii sticleau printre trunchiuri albe, spoite cu var, de meri şi peri cu frunzişurile rotunjite. O cărare dulce cotea spre un umăr de deal, în luminişul căruia se adăposteau acareturile Bujorenilor.

Uimirea mea se schimbă aproape în zăpăceală. După atîtea zile de pîclă şi ploi, de zăcere pe jos prin coşare, de umblet prin zloată şi frig, ieşisem pe celălalt tărîm? Ne-am oprit la marginea curţii. Ne simţiseră cîinii.

S-a ivit numaidecît o bătrînă arătoasă, în cucernic port muntenesc, şi a întrebat cine sîntem. Ileana s-a repezit şi i-a sărutat, smerită, mîna. Gazda s-a aplecat şi i-a atins cu buzele fruntea.

Basmul cu Sfînta Vineri, de pe tărîmul celălalt, prindea să se înfiripe. După ce femeile au vorbit ceva, am fost poftit sus, în casa plină cu tronuri şi lăzi acoperite cu teancuri de scoarţe şi borangicuri, şi bătrîna a trimis după fecioru-su.

Cînd s-a deschis uşa, ca printr-o minune au pătruns pieziş razele soarelui, pe care nu-l mai văzuseem de săptămîni, şi cu ele odată a intrat Bujor, dezvăluit de lumină. Am avut cîteva clipe o impresie de extraordinar, care m-a copleşit. S-ar putea explica prin uşoara exaltare ce-mi dase febra oboselii şi a nemîncării. Mă simţeam aprins la obraz şi mă scuturau fiori. Dar nici azi explicaţia asta nu mi-e de ajuns.

A fost ceva aşa de neaşteptat, că am căscat ochii mari şi am înţepenit. Regizorul din mine rămăsese buimăcit. Niciodată n-aş fi visat o mai fericită realizare cinematografică pentru intrarea unui personaj extraordinar într-un film feeric ca ivirea tînărului. Păşea spre noi un erou solar, un fecior chipeş, înalt şi mlădios, cu părul inele curgîndu-i pe spate, cu braţe lungi şi mînecile ieşind albe de sub minteanul aninat pe umeri. Mijlocul subţire, încins de chimirul înstelat cu ţinte strălucite, sublinia şi mai mult statura lui, desăvîrşit cumpănită între voinicie şi frumuseţe.

Uitasem întîmplările mele. Aşteptam să înceapă un basm şi, ca într-o aiurare, mi se părea că trebuie să-l turnez. Căutam cu ochii aparatele.

— Dumnealui este jupînul despre care ţi-a trimis baciul vorbă, mă îmfăţişă femeia, trăgîndu-se apoi sfioasă în umbră.

Flăcăul îmi ură bun venit şi mă întrebă întîi de sănătate. Nu se arăta prea bună...

Spusei că sînt trudit şi m-a prins răceala. S-a grăbit să-mi ofere ospitatitate şi să mă găzduiască noaptea la el. Despre celelalte aveam să vorbim a doua zi.

Cîteva ceşcuţe cu rachiu de cireşe sălbatice, o halcă de mămăligă fierbinte cu brînză şi cîteva ouă fierte mă puseră din nou pe ţîţîni. N-a mai fost nevoie de buruienele bătrînei, care au rămas neatinse.

A doua zi Bujor era poate mai chipeş şi mai voinic decît muntenii ce întîlnisem pînă atunci, însă tot om, ca noi ceilalţi. Avea chipul alb-rumen, prelung şi tăiat în fiecare obraz de cîte o gropiţă, preschimbate la zîmbet în cîte o uşoară cută, ce-i scotea şi mai mult pe laturile feţei puternicul cadru de muşchi ai fălcilor. Ochi mari negri-verzi, tăiaţi ca nişte matostate sub sprîncenele încondeiate pe sus, gura mică apărată de o mustaţă neagră şi subţire, bărbia cărnoasă, modelată cu migală în jurul adîcăturii pusă ca un miez în alcătuirea ei, toate vorbeau de o bărbăţie şi o virtute neobişnuită. Dar mai presus de orice, în făptura lui se deslușea bunătate. Nu o bunătate moale, blajină, de rînd ci o bunătate tare, aş zice de oţel. Am ieşit în curte.

Și-a mîngîiat cîinii. Și-a alintat vitele pornite la pășune. A stăruit să se scoată de pe boturile viteilor botnițele țintuite în cuie, care-i împiedicau să sugă între mulsuri, și pe urmă ne-am tras în stupina plină de zumzet, unde se scuturau de flori niște pomi întîrziați.

— Apoi eu te cunosc pe dumneata, începu el.

— De unde? mă mirai.

— Din munte. De sub țurloaiele ielelor.

Nu pricepeam.

— Unde vă rătăciserăți acum o săptămînă. Eu v-am scos și v-am călăuzit.

M-am bucurat că nu-i eram străin de tot.

A priceput îndată ce vreau și s-a bucurat mult că nu vînez cu armele, ci numai cu uneltele de prins poze. El nu ucide fiare și nu sufere nici pe alții să le hăituiască.

Învoiala s-a făcut ușor. Bujor se lega să bată cu mine muntele în căutarea cocoșilor, deși era prea tîrziu. Încăierările pentru împerechere trecuseră și găinele căzuseră la clocit. Dar ca să nu mă descurajeze cu desăvîrșire, nădăjduia că poate voi avea norocul să prind vreo bătălie întîrziată. Uneori, cocoșii tineri și cei slăbănogi, alungați de rivalii puternici, se trag la ascunzișuri. Mai tîrziu ies de strigă și ei găinele neîmperecheate, care dornice de aventuri, aleargă la chemările lor aprinse. Aici mi-am arătat spaima că vremea rea să nu ne prindă iar și să ne împiedice. El, privind muntele, acum limpede și senin ca un copil m-a încredințat să n-am nici o grijă: cît voi umbla cu el, tim-

pul are să se ție frumos. Și n-are cu nici un chip să se schimbe. M-a impresionat legămîntul ăsta al lui... Și curios: nu m-am îndoit o clipă. Fără să mă întreb dacă prorocirea asta o făcea întemeiat pe misterioasa sa meteorologie a fiarelor și a oamenilor din nemijlocită atingere cu firea. Sau dacă se lega să săvîrșească chiar el, cu meșteșugurile lui, minunea pe care mi-o întindea cu simplitatea și siguranța cu care mi-ar fi făgăduit un pahar cu apa pe care o știa aflătoare sigur în fîntîna din grădină.

Nu s-a împotrivit să care cu mine aparatul cel mare, lăsat la tamazlîc, deși nu vedea cum am să mă apropii cu el de sălbătăciuni. Pentru asta m-a sfătuit să tocmesc argată, pentru tot timpul cît o să colindăm muntele, pe femeia care mă adusese. Ea să poarte calabalîcul și să ne aștepte seara la locurile de întîlnire. Să stea adică în preajma noastră, gata pentru orice ajutor.

Ileana a primit și a plecat chiuind de bucurie, cu o desagă doldora de merinde, cîteva plocade mițoase și sarica în spinare. Bujor i-a dat îndrumări să treacă întîi pe la tamazlîc, să ia calul meu cu aparatul și seara să ne adaste, cu o vatră de jar, la stîna unde ne-am dat întîlnire pentru popas. Noi am plecat mai tîrziu, cu raniițele ghiftuite de bunătăți. Spre uimirea mea, amestecată cu părere de rău, flăcăul n-a luat cu el nici o armă. Și-a petrecut numai la brîu o teacă cu trei cuțite în ea și a luat în mînă baltagul... Eu n-aveam nici măcar revolver. Dar n-am zis nimic...

Bujor a pipăit cu plăcere mantaua mea de piele căptușită cu blană și botfori zișI impermeabili, cu copite groase de cauciuc. Și am plecat. După ce am urcat clina și am ieșit deasupra dealului, unde am lăsat spînzurat sub noi pe șapte văi cătunul, am pătruns întîi sub poale de codru domesticit, pus la rînduială de mîna omului, de-a lungul căruia am urcat oblîncuri de plaiuri înverzite. Trebuia să ieșim sus pe coamă, ca să trecem peste șaua muntelui, de cealaltă parte, pe fața de către miazăzi, unde bătea soarele și unde se trag cocoșii cu haremurile lor, după semințe, muguri și gîngănii timpurii.

Ca printr-o vrajă, vremea se îndulcise. Iarna, care mă prigonise pîn-atunci, pieri lepădînd pe funduri de văgăuni zdrențele-i albe. Numai în cîteva ceasuri am și intrat într-o nouă primăvară. Anul acela a rămas pentru mine de pomină: an cu două primăveri. Călăuzit de Bujor, ziua colindam temeiurile codrilor cu luminișuri aurite, căutînd să stîrnim sălbătăciunile,ca să ne însemnăm culcușurile și bataliștile lor. Seara, Ileana, sosită pe alte cărări, ne întîmpina la o așezare mai dinainte hotărîtă. Pînă veneam noi, ea bătea cîțiva pari, tăia maldăre de crengi pletoase și ne înjgheba o colibă în fața căreia pîlpîia focul. Tarhatul era gata descărcat, plocadele întinse, mămăliga fiartă. Popasul era ales înadins așa ca să putem ajunge curînd la o poieniță mărginită de molizi sau de mesteceni, unde se strîng în murgul zorilor la zbenguială cocoșii. De cu seară făceam o recunoaștere și ducem

acolo, așezînd cu mare grijă aparatele pe tripied, gata să turnăm. Flăcăul dădea din cap, dar mă lăsa să fac. Ne culcam devreme, îmbrăcați, ca să ne sculăm gata în temeiurile nopții și să ne strecurăm la pînditoare. Smulsesem lui Bujor, necontenit tăcut, cîteva lămuriri. Cum se abate cocoșul pe o creangă, cu fîlfîitul lui greoi. Cum cîntă sau mai mult bolborosește strigătul lui, modulat în trei stări, adică în trei feluri tăiate de scurte opriri, ca de niște înecuri în gît cu sughițuri, cînd te poți apropia nesimțit de sălbăticiunea pentru cîteva clipe surdă și oarbă.

Știam din citite provocările între bărbați și pugilatul care urmează în fața galeriei de găinuși rînduite ca la o privelește. N-am avut însă parte să văz și să prinz spectacolul. Cocoșii se domoliseră și-și vedeau numai de mîncare, risipiți prin tainițele pădurilor. Stîrneam ici-colo cîte o găinușă, speriam o ciută cu puiul împleticit între picioarele ei, atîrnat de uger. Descopeream grămăjoare de oase, cu coarne de țapi printre ele, rămășițe din ospețele iernatice ale lupilor.

După alte cîteva zile de zadarnică învîrteală, de pe o față pe alta a munților, m-am hotărît să renunț la misiunea de încredere și să mă întorc acasă.

Aici cineva dintre ascultători scăpă un căscat... Povestitorul se opri și ne privi încurcat.

— Mi se pare că v-am ostenit degeaba cu orbecăielile mele după fabuloșii cocoși. Nu v-am spus nimic de seamă.

— Ba foarte pitorești zugrăviri ale muntelui, îl mîngîiarăm.

— Lasă, știu eu, istorioara mea e ca o oală smălțuită pe dinafară, dar goală. Nimic înlăuntru, nici o bucățică...

— După întîlnirea cu eroul tău, e drept, ne așteptam măcar la cîteva isprăvi miraculoase.

— Dar încă eu?! După debutul senzațional cu care Bujor intrase în aventura mea, credeam că muntele are să mi se aștearnă cu toate minunile lui la picioare. Căprioarele au să ne iasă înainte să-și spună păsurile, urșii au să ni se ploconească și să ne lingă mîinile, iar cocoșii să se ție droaie după noi, ca guzganii după solomonarul cu cimpoiul fermecat.

Și ați văzut: nimic din toare astea. Puterea lui Bujor se mărginea doar să ție deasupra mea, pe cer, toată ziua soare și toată noaptea stele. Și să încropească văzduhul cu atît cît să nu tremur de frig.

Dar și asta era foarte mult după infernul prin care trecusem. Și-i eram recunoscător, deși omul se păstra într-o rezervă neclintită. Nu era morocănos... Dar tăcea... Tăcea ca muntele, ca arborii, ca fiarele, care nu-și dau glas tainelor decît la timpuri sorocite.

Îl ispiteam mereu despre viața secretă a codrului, despre traiul adînc al vietăților, peste care, după spusa lumii, stăpînea ca un sălbatec împărat. El răspundea scurt. Cîteva vorbe neînsemnate. Cînd îl încolțeam, se făcea că-și leagă nojițele și rămînea în urmă. La vremea popasurilor avea obicei să piară. Se întorcea

după un ceas lipsă, cu chipul strălucind de o liniște și o bucurie de dincolo de lume. Ileana spunea că atunci înadins se sihăstrește de noi, ca să se închine. Ar fi avut ici și colo copacii lui bătrîni, peșterile sfinte care-i slujesc de biserică... Atunci s-ar fi întîlnind și cu anume fiare, care-i aduc ștafete, un fel de vătăjei și ipistați ai codrului...

Bujor, cu toată îndărătnicia lui față de mine, urma să-și ție făgăduiala: soare și căldură... Ba începu să-mi scoată din pămînt și flori, pe care mi le culegea mănuchiuri femeia, mai puțin sfioasă cu mine... Înaintea lui Bujor însă se smerea ca înaintea unui sfînt și-l slujea acoperindu-și bărbia și mai ales gura cu un colț al basmalei trase peste obraz. Chip să nu-l atingă răsuflarea ei de păcătoasă... Sau știu eu de ce?

Într-o zi, în lipsa lui Bujor, se vede ostenită și ea de atîta alergătură, femeia îndrăzni să mă învețe:

— De ce nu-l rogi dumneata să-ți prinză, cum știe el, niște cocoși? Să scăpăm odată de aici...

— Apoi poate? făcui eu.

— Poate, cum să nu?... Ține acasă în cușcă sumedenie.

— Acasă? N-am văzut. De ce nu mi-ai arătat?

— Le dase drumul. Că nu-i ține decît iarna.

— Or fi cocoșii de la găinele maică-si, glumii.

— Da' de unde!? Sînt chiar de-i sălbatici. Cu mîndrețe de douăsprezece pene în coadă. Dar nu vrea el acum.

— Nu vrea?

— Nu... Îi cruță. Nu crește în grajd și pui de ciută pînă îi face mărișori?

— Îi prinde în cursă? întrebai

— Cursă? Bujor? Aș... Culege și oploșește tot soiul de sălbătăciuni lepădate prin codru, pînă le întremează. Pe urmă le lasă slobode.

— Zi, alcătuie și el un fel de schit cu fiare neputincioase, ca maică-sa cu femei prăpădite, îmi dădui eu cu părerea.

— Bine zici, chiar schit, se bucură femeia de vorba mea. Multă vreme n-a scăpat de un ursuleț, găzduit cîteva luni.... Dihania se spurcase la hrană bună și la dragoste omenească. Da cîte o raită prin bungeturi. Cînd i se ura pe acolo, se-ntorcea iar la bîrlogul lui Bujor. Îl cunoșteau cîinii, care nu-l mai lătrau. Parcă era fermecat.

— Și acum nu mai vine?

— Nu. Pesemne că s-a împerecheat, și-a făcut casa lui și nu-l mai lasă nevasta.

— A cui?

— Nevasta ursului...

Femeia spunea toate astea despre fiare cu firescul și încredințarea cu care ar fi vorbit despre niște oameni ai ei din sat, vecini gard în gard...

— E hărăzit, își încheie vorba.

Cum s-a arătat Bujor i-am cerut să-mi prinză și mie niște cocoși, așa cum își agonisește, cînd vrea, pentru el.

— Am aflat eu despre farmecele și puterile d-tale, cercai să-l lingușesc și să-i aț̂iț̂ ambiția și vanitatea.

Bujor, ca de obicei, tăcea.

Îi scosei atunci ochii cu urșii și căprioarele cu care-mi împuiase capul Ileana. Omul se uită o clipă mustrător la ea.

— Nu e nici o vrajă, domnule.

— Nu e vrajă? mă oțărîi. Cum se face că noi bătătorim muntele de aproape trei săptămîni, fără să zărim picior de cocoș, cînd dumneata îi strîngi cu cîrdul în cuști? Ai putea să-mi spui?

— Foarte ușor. Iarna, cînd zăpada năpădește peste ei cît clăile, cocoșii rîcîie în nămeți, ca sobolii, găuri lungi în fundul cărora se ghemuiesc, așteptînd să treacă viscolele... Mulți mor de foame și frig, ori îi mănîncă vulpile și rîșii, care știu să-i scormonească.

Cînd găsesc asemenea ascunzișuri, bag mîna adînc și-i scot, bieții de ei, amorțiți. Îi aduc atunci acasă, unde-i opresc pînă dă moina... Mai mult nu, că n-am ce face cu ei.

— Dar căprioarele? strigai nemulțumit.

— Căprioarele? Săracele! Pui răzleți de mamele lor gonite de lupi, căpriori mursicați, ciute betege și lihnite de foame! Fiarele trag la tine singure, ca la o scăpare. E de ajuns să le fluturi un smoc de fîn proaspăt. Le domesticesc necazurile și asprimele vremii.

Ochii lui Bujor se înmuiaseră și limba se dezlegase la amintirea dramelor pădurii.

— Cînd nu le poți purta în brațe ori nu se mai țin pe picioare, urmă el vorbind ca despre altcineva, le pui pe o năsălie cu tălpici de brad și le tîrăști pîn-

casă. Nu se clintesc! Cînd le ridici, își lasă botul rece în palma ta.

Și Bujor tăcu iar, mîngîindu-și căciula scoasă ca pe o berbecuță sălbatică. Îl ascultam nedumerit, și din mintea mea se risipea iar ca un miraj mitul țesut în jurul lui.

În sfîrșit, hotărîsem plecarea...

În ultima noapte Bujor a făcut o supremă încercare. Am urcat sus, la pădurea de smidă. Alesesem pentru pîndă o poieniță cu lăstar plăpînd de mesteacăn, în mijlocul căruia mai stăruia un molid bătrîn și rămuros. Mai înainte de a se simți zorile ne-am strecurat prin beznele pădurii pînă acolo. Eu am rămas în margine, la aparate. Bujor s-a tîrît ca un șarpe pînă la trunchiul copacului, în care s-a topit, făcîndu-se una cu el. Nu-l mai puteam deosebi, oricît îmi țineam ochii căscați în partea unde pierise. Și, deodată, din inima tăcerilor crunte, a început să răsune cîntecul magic al cocoșului de munte. Pădurea l-a primit cu uimire și l-a trimis pînă departe în întunecimile ei adormite.

A doua, a treia oară, cîntecul și-a repetat vraja după tot șartul, cu sughițuri, bolboroseli, opreli și la urmă cu ascuțit de lamă de coasă pe-o cute. Apoi s-a oprit.

Și iată, un fîlfîit de umbre izbucni din lăstăriș și se lăsă pe o creangă a copacului. Nu se vedea încă. Se năzărea mai mult. O pată neagră, mișcătoare se clătina pe zarea dintre două ramuri. Stafia păsării măiestre? Îmi înghețase și inima, și răsuflarea.

Totul înlemnise în preajma mea într-o crîncenă aşteptare.

După cîteva clipe umbra se umflă, se lungi parcă, şi slobozi la rîndul ei cîntecul. O dată, de două ori, de trei ori, îşi ascuţi gîtlejul ca o coasă dată peste piatră, şi nişte aripi nevăzute plesniră bătăioase.... Dar încă nu puteam lua poze. Ar fi trebuit să aprind magneziu sau un puternic bec electric, şi la asta nu mă gîndisem. Credeam că spectacolul are să se prelungească pînă la lumina zilei. Cîntecul bătăios mai sună încă de cîteva ori. Fără răspuns.

Deasupra, stelele începeau să tremure, gata parcă să se scuture, şi un paienjeniş cenuşiu să se anine în bagdadia vîrfurilor de cetină. Lumina mocnea încă în coaja nopţii, gata să crape.

N-am mai putut răbda. Am făcut o mişcare nesăbuită. Fantoma păsării s-a dezlipit cu zgomot surd, a trecut cu fîşîit lung peste mine şi s-a stins departe în orbenia codrului.

Eram atît de aţintit în urmărirea ei, că Bujor, ieşit din trunchiul copacului, m-a speriat.

M-am supărat foc că-mi tăinuise pînă atunci meşteşugul lui de a imita cîntecul cocoşului. L-am întrebat de ce? Nu mi-a dat nici un răspuns. M-am întors, buzat, la şatră. Am crezut atunci spusele oamenilor şi cele ale Ilenii, că Bujor ştie multe din minunile codrului şi ale suflării lui, dar le ţine, jurat, sub lacăte şi peceţi. Nu le putea destăinui mie, unui venetic.

Zorile se deşteptau grăbite. Iţe albe şi aurii se ţeseau printre ramuri, pretutindeni.

Am ridicat molfuz tabăra şi am plecat peste şaua muntelui, înapoi, la tamazlîc, unde lăsasem o parte din bagaje. Acolo trebuia să mă despart de Bujor.

Cînd am ieşit sus pe piscul chel, zorile se umflau albe, de jur împrejurul buzelor cerului, ca o spumă clocotită de lapte gata să dea în foc.

Am sosit înainte de prînzul mic. Vitele păşteau singure, răsfirate pe oblîncul muntelui, pînă în codru, în paza unei acvile ce se rotea în azurul de deasupra lor. Ciobanii se strînseseră, cu mic, cu mare, jos, în găvanul tamazlîcului, în aşteptarea mămăligarilor.

Ca să nu plec cu peliculele goale la Bucureşti,m-am hotărît repede, pînă se găteşte masa, să înjghebez un film cu boarii, coşarele aşezării şi priveliştea muntelui înflorit cu cirezile de vite, destul de pitoresc în cadrul solemn de piscuri alpine.

Tocmai hăisem ciobanii de pretutindeni în oborul stînei şi-i rînduiam trîmbă, rezemaţi în bîtele lustruite. Bujor, răznit de toţi, se trăsese la o parte, cît mai nebăgat în seamă. Nu primise să fie filmat şi aştepta doar clipa să ne despărţim. Scos din codrul lui, părea acum un om de rînd, neînsemnat, banal. Îl întreceau în glume şi cîntece ciobanii grămădiţi în jurul meu, nişte găligani zdraveni şi spătoşi, care din cînd în cînd se mai uitau, dar de departe, chiorîş la el. Eu îl uitasem... Bujor, cu tăcerea şi modestia lui obişnuită, se micşora, se ştergea... Cînd, un ropot înăbuşit, ca de

călăreț depărtat, ni se zvoni în auz... Privirăm peste zaplazuri, spre înălțimi. Vitele pe ponoare se opriseră scurt din păscut și ridicaseră, ațintite, capetele. Și, deodată, de după un sfîrc de pădure, se povîrni pe clină. la vale, un muget înfricoșător. Venea în goană turbată, cu coada bîzoi și coarnele fluturate, duduind sub ea pămîntul, o vită, repezită țintă spre noi. Văcarii se desfăcură, îngrijați...

— Strechea... făcu unul.

— Nu se poate streche la ceasul ăsta, băgă altul de seamă. Este altceva...

Vita într-adevăr se rostogolea ca o stîncă năprasnică, trecînd prin șirul celorlalte, care se adunau mînioase, cu coarnele boldite în pămînt pufnind pe nări și gata să se înșire și ele după ea. Răcnetele și mugetele umpleau cazanul văii. Tauri mugeau ca la junghiere.

Deodată, un boar urcat pe o buturugă strigă: „Ursul".

Toți se strînseră în fugă pe marginile oborului, la gurile coșarelor. Vita ajunse la cîțiva zeci de stînjeni. Se vedea bine, era o vacă voinică, albă, fugind înspăimîntată de moarte și căutînd scăpare la ciobani.

— Ursul! răcni alt cioban.

Mă uitam să văd fiara gonind-o din urmă și stam încă în mijlocul bătăturii, cînd pe poarta ocolului, dată în lături, izbucni sub ochii noștri o arătare monstruoasă... Bujor, răsărit ca din pămînt lîngă mine, abia avu timp să mă tragă, îmbrîncindu-mă sub coșar.

La început nu-mi dădeam seama. Alergau amestecate la un loc două dihănii. Cînd trecu ca fulgerul pe

dinaintea mea, mă deslușii. Vaca ducea, înfipt în spatele ei, un urs uriaș. Cu ghearele labelor de dinainte, el prinsese grumazul, pe care-și plecase capul, cercînd mereu să-i muște gîtul. Dar capul ursului, amețit de goană și de zvîrcolirile victimei, nu se putea fixa. Vaca, de o voinicie extraordinară, își scutura cerbicia încordată cu mușchi ca fierul și-i arunca mereu capul mătăhalei înapoi.

Slăbiciunea fiarei se mai trăgea și din altceva. Ursul sărise asupra vitei ca un călăreț. Nu izbutea însă să se salte și să o încalece și cu labele de dinapoi, ca să se lungească apoi întreg deasupra ei. Rămăsese astfel spînzurat, cu șalele atîrnind slobode, smucite cînd într-o parte, cînd într-alta de opintirile vacii, care zvîrlea cît putea din picioarele dindărăt, gata să se dea peste cap.

Totuși, dihania se ținea bine în labele de dinainte, cu care încolăcise grumazul prăzii.

De toate astea ne-am dat seama pe urmă. Atunci nu se putea vedea decît o goană monstruoasă, din care ieșeau mugete și răcnete fioroase. Vaca făcuse un ocol în fața ochilor noștri, ca la o cursă de tauri, și-l începea pe-al doilea. Nimeni nu îndrăznea să se clintească. Ciobanii încremeniseră pe de lături și așteptau ca vita, venită după ajutor, să iasă iar pe poartă și să se ducă pe coclauri cu călărețul ei sălbatec în spinare.

În ramătul groaznic, o femeie țipă și începu să-și smulgă părul. Își cunoscuse vaca și porni a o boci, strigînd-o pe nume.

Atunci, deodată Bujor țîșni de lîngă mine, făcu cîțiva pași înainte și închise repede poarta. La timp. Ca un torent furios, cirezile de vite năboiau furioase, cu coarnele întinse, să șarjeze ursul. Dacă năboiau peste noi, ne făceau praf cu coșare cu tot. Oprit la poarta închisă, șivoiul lor se desfăcu în două, ne ocoli pe lîngă zaplazuri și se scurse pe dinafară, duduind spre fundul văilor.

Vaca făcea acum al treilea ocol. Bujor o pîndea cu un par gros în mîini. Cînd sosi în dreptul lui, sări fulgeratic înainte și-i aruncă drugul între picioare. Vita se împiedică și, poticnindu-se, căzu, tîrîndu-se în genuchi încă vreo cîțiva pași. Apoi lăsă botul în pămînt și rămase neclintită.

Bujor se trase doi pași la o parte și stete rezemat în baltag, așteptînd.

Vita urma să nu se miște. Sufla numai greu pe nările sîngerate praful pămîntului unde își plecase capul. Ursul se dezmeticise. Își trase ghearele din grumazul ei și se ridică în două picioare. Era mai înalt cu un stat de om. Privi mai întîi în toate părțile, parcă s-ar fi gîndit să fugă. Dar își luă seama și, văzîndu-l pe Bujor, se năpusti cu furie asupra lui. Omul se dete un alt pas înapoi. Deodată, crescut pe vîrful picioarelor, ridică numai baltagul cu amîndouă mîinile, ca fulgerul, și cu un icnet adînc lovi fiara drept în creștet. O trosnitură, și ursul se pleoști, lăsîndu-se pe vine, cu labele întinse spre vrăjmaș, stînd așa atîrnat de baltagul înfipt în scăfîrlie, ca un trunchi de toporul ce l-a doborît.

Oamenii urmau să se ţie tot departe şi priveau înlemniţi. Bujor, smucind toporişca din ţeasta dihaniei, îi strigă să-l ajute.

Săriră toţi şi lungiră alături de vacă fiara. Era o ursoaică enormă, cu blana galbenă ca mierea.

— O să aştepte mult şi bine puii, o căină baciul pipăind-o.

— Are pui mici? întrebai eu.

— Are...

— De unde ştii?

— Se cunoaşte după sfîrcul ţîţelor supte din proaspăt. Vîna şi ea pentru hrana alor ei...

Mă uitai adînc în ochii lui Bujor, care sta posomorît.... El desluşi mîhnirea din privirea mea.

— Dacă nu năvălea la mine, nu o ucideam, răspunse el tare gîndurilor mele. O lăsam să sară zaplazul şi să se ducă în pace.

— De ce n-ai fugit la adăpost lîngă noi?

— S-ar fi luat după mine şi mă prindea din spate. Sau, şi mai rău, sărea la altul... Şi-apoi asta ce vină avea?

Şi-mi arătă vaca trîntită, a cărei carne se zbătea ici-colo, în hartanele mursicate de colţii şi ghearele fiarei, cu femeia plîngînd îngenuncheată asupra ei.

Şi, plecîndu-se, şterse de sînge baltagul pe blana ursoaicei, pe care mi-o dărui. Am primit-o, nemîn-

gîiat că, deşi cu întreg arsenalul cineastic la îndemînă şi în cea mai frumoasă lumină a zilei, am scăpat prilejul să turnez filmul capital al carierei mele, o vînătoare originală în Carpaţi. În loc de cocoşi, să fi adus plocon premierului urşi...

La despărţire am scos ceasornicul şi l-am întins lui Bujor. El mi-a zîmbit şi mi-a arătat soarele, înapoindu-mi darul... Mi-am dat seama că avea dreptate să-l refuze. Tot timpul cît umblasem împreună nu avusesem nici o clipă nevoia să mă folosesc de el... Rînduiala vremii se făcea după alte semne şi învoieli. Şi ceasornicul se oprise, uitat în tainiţa buzunarului.

Cînd am sosit, în sfîrşit, la Bucureşti, guvernul căzuse de mult. Fostul premier, protectorul meu, se afla în străinătate. Am alergat la minister. Fusesem dat afară pentru părăsirea nemotivată de serviciu şi înlocuit cu cel mai înverşunat rival. Pe deasupra mi se imputa materialul ridicat fără forme şi mi se cerea să restitui suma luată acont, fără ordonanţă justificată. Am plătit tot, mi-am scuturat papucii, am părăsit cinematografia şi am intrat în petrol. Pentru asta mă găsesc, dragii mei, între voi, îşi sfîrşi spovedania inginerul Petcu, de la „Esenţa Românească", întinzînd a zecea oară paharul să i-l umplem.

Am uitat să vă spun, se-ntoarse el la poveste, după ce-l sorbi, că din chiar ceasul despărţirii de Bujor, vremea s-a încruntat grozav. S-a pornit un vifor cumplit, cu zăpadă schimbată întîi în lapoviţă, apoi în ploaie

încît am ajuns jos în sat, unde m-a însoțit cu calul Ileana, degerat și murat pînă la piele.

— Știi ce? îmi spuse ea pe drum. Se răzbună cerul și-și varsă dintr-o dată toate zăpezile și ploile pe care i le legase și de la care-l oprise pîn-atunci Bujor.

Și nu mi-a fost de loc greu s-o cred.

Septembrie 1948

ÎN MIJLOCUL LUPILOR

SE VORBEA DESPRE VÎNATUL MARE și vînătorile majore din ce în ce mai părăsite la noi, deși munții sînt încă plini de urși uriași, cerbi falnici, misterioși țapi negri și mistreți primejdioși, dacă nu de lincși și jderi. Doar bourul lipsește din vechea faună cinegetică a țării. Și e păcat, adause gazda, că nu l-am prăsit din nou, așa cum au făcut alte state.

— Eu o spun de mult, îl întări altul. Sîntem încă un colț al lumii unde pătimașii ar putea găsi mult mai ușor emoțiile tari și peripețiile vînătorilor grele, fără să mai fie nevoie să alerge pînă-n Africa și India.

Şi conversaţia se învălmăşea în jurul decadenţei acestei activităţi vitale şi primordiale, vînătoarea, cu care omul vine din fundul mileniilor de piatră, cînd a fost silit să dea singur lupta inegală cu ursul cavernelor şi leul băştinaş. Dar mai ales cu elanul, cerbul impetuos al erelor primitive, mai primejdios decît toate fiarele la un loc.

Cineva întrebă despre elan... Gazda aduse numaidecît albume cu reproduceri după desenele găsite în peşteri, înfăţişînd minunate scene de vînătoare primitivă şi cărţi despre rolul şi însemnătatea vînătoarei în preistorie. Stam toţi plecaţi pe ele şi începeam să înţelegem că lupta cu sălbăticiuni mult mai puternice decît noi ne-a silit, ca să le biruim, să ne preschimbăm în oameni.

Gazda ne lămurea cum pentru mîncare omul găsea destulă pradă mai slabă decît el, precum şi toate roadele pămîntului. Dar împotriva leului, care năvălea peste el în cavernă, şi a ursului, cu care intra în concurenţă pentru adăpost, ori a mamutului, care-l strivea, vînătoarea trebuia să se transforme în artă supremă, ştiinţă şi magie totodată, tehnică şi cultură, sacrificiu şi încordare de energii, cu simulacre şi ritualuri magice, desfăşurate pe ariile altarelor, aşa cum arată toate scenele zugrăvite în peşterile preistorice. Sau cum se mai practică la sălbaticii de azi.

— Ecouri de atunci, urmă el, mai răsună ici-colo în practicile magice şi eresurile vînătorilor de la ţară: glonţul descîntat, unsorile vrăjite, talismanele, zile

faste şi nefaste, precum şi alte rînduieli ale vînatului, mergînd pînă la purificare. Adevăratul vînător nu fumează tutun şi se ţine de la rachiu, măcar cît umblă la vînătoare.

Dar cine se mai gîndeşte, oftă el, să mai adune pulberea acestei sfărîmate culturi în care se întrupa odinioară esenţa idealului omenesc...

Şi gîndurile noastre, înfiorate, se întorceau înapoi pe pîrtiile deschise de oamenii paleoliticului, la cavernele cu oase de urşi şi lei prohodite de magii clanului în incantaţii şi vrăji.

După o mică tăcere, un magistrat, lăsînd cartea din mînă, ceru îngăduinţa să ne spuie o întîmplare de-a lui, căreia de-abia acum îi găseşte rostul şi îi înţelege legăturile.

— Eram, începu el, judecător de pace al unui ocol rural, într-un ţinut deluros, acoperit cu păduri fecioreln ice, la poalele munţilor. Ape furioase sfîşiaseră odinioară pămîntul şi rîpi imense cu straturi culcate de humă vînătă, vărgată cu gresie albă, dau o impresie de arhaism şi primitivitate tulburătoare. Nicăieri n-am mai văzut cer sfîşiat de apusuri mai adînci şi mai misterioase, prin care se scurgea, galben, peste meleaguri încremenite în vechime, parcă sîngele melancolic al unor ere de mult încheiate în restul lumii... Nu m-aş mira dacă găurile negre ce se deschideau în pereţii malurilor nu erau guri de peşteri, pline de osemintele trecutului, ca cele din albumul ce răsfoirăm. Ţinutul sta încă bogat în vînat, mai ales lupi şi vulpi,

chiar jderi şi rîşi, dar nu mă interesa vînătoarea. Pe atunci nu mă gîndeam decît la cariera mea, cum să înaintez şi să scap mai repede de acolo.

Începusem totuşi să adun rudimente de drept popular şi frînturi de obiceiul pămîntului, pentru un studiu pus la cale să-mi ţie de urît.

Mă uimeau nu atît temenelele şi frica cu care mă priveau oamenii. Cu astea ne întîmpinau pe toţi cîţi făceam parte din administraţie, şi erau îndreptăţite. Mînuiam şi eu pedepsele. Mă impresiona altceva: un fel de evlavie, o veneraţie de altă esenţă cu care eram întîmpinat şi de care colegii mei, medicul plaiului şi subprefectul, nu se învredniceau. Mi-am lămurit însă curînd. Eu eram un mag. Judecătorul era pus mai presus decît ceilalţi, învestit cu puteri spirituale. Eu nu băteam, ca jandarmul sau ca pretorul. Nici nu smulgeam copiii bolnavi din braţele mamelor, ca medicul să-i trimit la spital. Eu aveam putere, ca judecător, cu un singur rînd de buchi scrise, să leg şi să dezleg tot ce puneau la cale ceilalţi, amenzi, contravenţii, procese. Şi cu o iscălitură de-a mea puteam să spăl pe învinuit de toate păcatele pentru care era tîrît înaintea mea. Cum nu putea face popa, cu care satul, de altfel, avea cîrcote şi judecăţi.

Într-o zi am achitat un ţăran învinuit că vînase fără permis de vînătoare, în sezon oprit şi, pe deasupra, vînat interzis: o căprioară. Jandarmul îl prinsese tocmai cînd o jupuia.

Omul se apăra că n-o ucisese cu arma, nici n-o prinsese în cursă. Ci o scosese din gura unor lupi care o încolţiseră. În adevăr, la cercetare nu s-au găsit găuri de gloanţe, ci numai urmele colţilor adînc înfipţi în gîtul prăzii şi alte muşcături ale fiarelor.

Dar satul s-a arătat foarte nemulţumit de judecata mea. Cîţiva, pe care mi-i apropiasem, au îndrăznit să mi-o spuie. Omul mă înşelase. El vînase şi trebuia pedepsit. Că nu s-au găsit urmele gloanţelor nu era nici o dovadă.

— Cum aşa? i-am întrebat. Aţi văzut doar toţi grumazul căprioarei sfîrtecat de colţii lupilor.

— Da, dar lupii au lucrat pe socoteala lui. El i-a pus.

— Cum să-i puie? mă mirai. Ce, lupii au ajuns pe la noi cîini de vînătoare.

— Aşa e, cum spuneţi dumneavoastră, întăriră ei. Fiarele stau în slujba lui, năimite. Aleargă şi ucid vînatul din poruncă. Ba încă i-l aduc şi la picioare. Altminteri cum l-ar putea el scoate din gura haitei, dacă nu cu bunăvoia. Că altfel l-ar face fîşii şi pe el.

În adevăr, la proces eu nu mă gîndisem să întreb pe împricinat cum silise pe lupi să-i lase prada.

Am aflat cu acest prilej că omul meu era un mare vrăjitor de lupi, pe care îi supunea şi-i folosea cu farmecele şi magia lui, ca un stăpîn.

I se spunea Luparul şi era privit ca o urîciune a lumii. Asta m-a făcut curios şi m-a îndemnat să-l cercetez. Îmi putea fi preţios pentru îmbogăţirea culegerii mele de datini populare şi ca tip uman, ieşit din comun.

Trăia, ca un paria, afară din sat, pe coclauri, într-un fel de jumătate bojdeucă, jumătate peşteră scobită într-un mal argilos şi sterp. N-avea nevastă, n-avea copil... nimic. Era singur ca un sihastru. Lumea spunea că în preajma lui nu suferea să vieţuiască nici un dobitoc domestic, din cele ce se găsesc în gospodăriile oamenilor. Vitele şi-ar lua lumea în cap, spăimîntate la vederea lui, şi cîinii ar fugi de el urlînd.

În adevăr, nu m-a întîmpinat nici o vietate cînd am pătruns în bătătura lui... Sărăcie, mi-am zis, nu-i altceva. Doar cîteva găini rîcîiau în nisip. L-am strigat. Abia a ieşit. Cînd m-a cunoscut s-a bucurat. Era un bătrîn verde, uscat, înalt şi ciolănos, posomorît, dar cu o privire arzătoare, părul des căzut pe frunte şi mîinile lăţite, cu degete răşchirate ca nişte labe. Chipul măsliniu şi prelung, spînatic, abia ţărcuit pe sub fălci de o zgardă de barbă rară şi ţepoasă, avea ceva tainic, trist şi totodată vehement în el.

Şi am priceput de ce era spaima şi hula satului, pentru ce toţi îl urau şi-l huiduiau. După înfăţişare se arăta ca un anormal. Un tip lombrozian. Umbla vorba că din trupul lui se răsfiră un iz sălbatic şi nimeni nu-i poate suferi nici mirosul, nici privirile. Cercai să-mi dau seama ce e adevărat din toate ponoasele cu care-l încarcă lumea, care-l învinuia de multe rele şi nelegiuiri, dar mai ales că trimite lupii înadins să facă stricăciuni în vitele gospodarilor. Ba uneori se preface el însuşi în lup şi iese înaintea oamenilor să-i sfîşie.

Luparul m-a privit stîngaci, dar cuviincios, fără mari plecăciuni, cu o demnitate și o stăpînire de sine care m-au impresionat. M-am dat aproape de el. Se simțea în adevăr un miros tare. Nu știu dacă ați jupuit careva din dumneavoastră un șarpe? Ei bine, avea ca un iz arsenical, un miros usturat. Dar cred că asta venea de la o bundă de blană cu care era îmbrăcat și de la brîul tot de blană ce-i strîngea mijlocul subțire de flăcău.

M-a poftit în spelunca lui. Pe vatră ardea focul și fierbea o oală cu niște buruieni. Lavița era așijderea acoperită cu blăni și piei de fiară. Și pretutindeni blăni; de urși, de lupi, de căprioară.

L-am întrebat cu ce le-a vînat? Mi-a răspuns că toate sînt vechi. Cea mai mare parte de la taică-său și moșu-său, altele de cînd umbla și el, odinioară, ca toți vînătorii, cu pușca. Dar de cînd a îmbătrînit și nu mai poate ochi, s-a lăsat de vînat. Prinde din cînd în cînd în lat și la capcană cîte o vulpe nărăvită la orătănii sau scoate și mai arareori de la lupi, cu ciomagul, cîte o pradă, cum s-a întîmplat cu căprioara pentru care fusese tîrît de dușmani la judecată. Dar trăiește tot mai greu, pe cît îmbătrînește. Și tot mai slăbănogit, așteaptă să-l sfîșie într-o zi fiarele și pe el.

M-am folosit de vorbirea lui despre fiare și-am mărturisit fățiș că mă interesează mult legăturile lui cu sălbăticiunile, mai ales cu lupii. Pentru asta venisem. Omul m-a privit fără să clipească și a tăcut. L-am încredințat că vin din mare prietenie pentru el, nicidecum să-l spionez sau să-l ispitesc. Că mă îndelet-

nicesc şi eu cu un soi de farmece şi descîntece, cu care chem duhurile — făceam în adevăr spiritism... şi l-am rugat să-mi destăinuie şi mie din ştiinţa şi puterile lui. S-a apărat că nu-i adevărată hula lumii, că nu ştia şi nu poate nimic mai deosebit decît ceilalţi oameni. Dar că se pricepe să vorbească şi să se înţeleagă cu lupii în limba lor.

— Cunoşti graiul lupilor? întrebai.

— Da, domnule. L-am deprins de mic copil.

— Cum şi de la cine?

— Întîi de la moşu-meu şi de la tata, că îl ştiau şi ei.

— Îl ştiau şi ei?

— Da... Moşu-meu şi tata erau pădurari vechi. Trăiau în miezul codrilor şi creşteau pe lîngă ei lupi, pe care îi prindeau de puiendri. Eu m-am născut şi am crescut între căţei de lup, cu care mîncam alături, cu care mă jucam şi mă băteam în parte pînă veneau ai mei noaptea tîrziu de prin pustietăţi. Uite şi acum zgaibele lăsate de colţii şi ghearele lor.

Şi-şi desfăcu braţele, nişte cotoloane păroase, numai din vine, gîlci şi noduri.

— Şi maică-ta? îl întrebai.

— N-am avut mamă, răspunse el scurt.

— Dar nevasta?

— Nevastă-mea e o tufă scorburoasă din pădure...

Am văzut că pe latura asta unde puneam degetul durea... Schimbai vorba.

— Şi la ce foloseau alor dumitale lupii?

— Le ţinea de urît, răspunse cu zîmbet amar omul.

— Numai atît?

— Ba le mai apăra bîrlogul de oameni şi sălbăticiuni.

Urmai să-l privesc întrebător.

— Şi uneori îi ajutau la vînat, întregi omul răspunsul la ancheta mea.

— Dar, urmă el, îndată ce creşteau mari şi li se făcea de dragoste, rupeau lanţurile şi fugeau înapoi în pădure, lepădîndu-se de prieteşugul nostru şi de traiul bun.

— Vra să zică, vă erau ca un fel de cîini?

— Tot sălbăticiuni, domnule. Nu se afla chip să-i domesticeşti de-a binelea. Tata era numai semne şi răni pe mîini şi pe pulpe de muşcăturile lor. Trebuia întîi să-i îmbuibi de carne ca să te apropii de ei, să-i mîngîi şi să le scoţi prada din fălci.

Din destăinuire în destăinuire, Luparul ajunse să-mi făgăduiască să mă ia cu el într-o noapte potrivită şi să-mi arate meşteşugul lui la lupi.

A ales noaptea Sfîntului Andrei, cînd lupii îşi primesc pentru tot anul merrticul lor de prăzi. Fiecăruia i se sorteşte anume om, anume femeie ori copil, pe care are voie să-l mănînce. Atît! De vite şi de alte prăzi nu li se ţine socoteală. Au îngăduinţă oricîte, numai în ceea ce priveşte omul, lupul trebuie să se mulţumească cu ceea ce i s-a dat tain. Era — şi-mi notai pentru studiul meu — un fel de drept, o frîntură din vechea pravilă a vînătorii primitive. L-am descusut şi despre

alte superstiții și eresuri: mi-a răspuns deschis și inteligent.

Și omul huiduit și hulit care sta în fața mea îmi inspira nu atît milă pentru singurătatea și părăsirea în care fusese alungat de societatea cu care nu se împăca, cît un intens interes pentru dîrzenia lui în lupta vieții și forța cu care biruise pînă atunci lumea dușmănoasă, oamenii care pentru el erau adevărate fiare.

La plecare a vrut să mă încarce cu o căciulă de ouă proaspete. Le-am refuzat. A scos repede dintr-o ladă cîteva piei de jder, o splendoare. Nu le-am primit. Și-a dat seama că nu umblu după plocoane și n-a stăruit.

A rămas înțeles că în ajun de Sfîntul Andrei trec eu pe la el. Nu vream să știe satul ce fac ca să se amestece în treburile mele. Pînă atunci mai erau vreo trei săptămîni. Nu pot spune că uitasem de întîlnire. Dar interesul îmi scăzuse în atît, că pregetam să mai iau frigul în nas și să ies din casă. Alte griji mă hărțuiau. Îndeosebi așteptam un răspuns grabnic de la București, de care atîrna trecerea mea în tribunal. Și o plecare acolo spre a grăbi mutarea mă preocupa mult, căci n-aveam pe cine lăsa cîteva zile în loc. Încît nu mai țineam nici o socoteală de ziua făgăduită Luparului.

Cînd, într-o noapte m-am trezit în răcnetele și hăituirile satului și cu toți oamenii curții în picioare. Doi lupi pătrunseseră cu mare îndrăzneală pînă la reședința judecătoriei, unde locuiam, și încercaseră să răsluiască un purcel al aprodului. Asta m-a hotărît să mă

ţin de cuvînt, şi seara următoare, cu puşca în spate, m-am înfiinţat în spelunca Luparului.

— Ţi-am primit înştiinţarea, îi strigai glumind. Ai făcut bine că mi-ai trimis-o, mă bătea gîndul să nu te mai necăjesc.

— Da' de unde, domnule, zîmbi el cu ochi aprinşi, nici un necaz. Poftiţi înăuntru pînă se luminează întunericul. Că trebuie să se arate luna.

Am intrat. La lumina opaiţului am văzut atunci ceea ce nu băgasem de seamă întîia oară. Pe pereţii văruiţi în alb, chipuri mari şi mici de lupi, de cerbi, vulpi şi mistreţi zugrăviţi unii cu cărbune, alţii cu humă roşie, în felurite înfăţişări. Cîţiva alergînd, alţii căzuţi, mulţi în atitudini nefireşti, de pildă sculaţi în două picioare sau suiţi în copaci rămuroşi. Şi în mijlocul acestora, icoane, un om uriaş cu o bîtă enormă, cu care-i mîna parcă. Contururile lui treceau dincolo şi se lungeau pe tavanul scund ca ale unei zeităţi protectoare.

Desenul era tras cu o siguranţă şi o dibăcie uimitoare, ca de un adevărat înzestrat.

— Copilării, zise omul urmărind fără plăcere uimirea mea. Am căzut în mintea copiilor, şi iarna, ca să-mi treacă de urît, mă joc cum mă jucam în coliba tatii.

Rotind ochii, zării pe vatră şi prin colţuri alte chipuri de fiare plăsmuite din lut. Astea erau mai grosolane, ca cele ce se vînd prin bîlciuri... Unele se în-

fățișau șchioape, le lipsea cîte un picior, altele cu găuri în coaste, cu țepușe înfipte în oblîncuri...

Am vrut să le cercetez mai de aproape. Dar Luparul mă împiedica....

— Gata, domnule judecător, zise el solemn, sculat drept în fața mea și astupîndu-mi vederea. A ieșit luna și trebuie să mergem, că e depărticior.

A trebuit să las idolii de lut în pace și să-l urmez. Luase cu el numai o bîtă enormă. Era înfășurat într-o sarică de piei sălbatice, cred de lup, din care zbucnea nesuferitul miros usturat, de care acum era plin tot omul.

Am mers ca două ceasuri, cu ocoluri, urcînd și coborînd dîmburi și gorgane, cînd spelbe, cînd încîlcite de păduri, pînă am ajuns într-un gurgui, care stăpînea văile. Gîndindu-mă bine, cred că nu ne-am dus prea departe, dar omul m-a ocolit în loc, ca să-și încurce ca fiarele pista. Sau știu eu... Însă acolo unde ne-am oprit stăpîneau o liniște, o pustietate și un ger de planetă moartă. Lumina amețitoare a lunii, care făcea totul și mai fantastic, ne îmbăia, ne izola, însingurîndu-ne parcă și mai mult de lume.

Luparul mi-a ajutat să mă urc într-un tufan, crenguros, unde înjghebase din cîțiva snopi de coceni un pătul între doi craci groși ai copacului. Apoi s-a suit și el, mai către vîrf.

Nu se clintea nimic în poleiul lunii, care lăcuia cu înghețul ei cuprinderea toată. Doar inima mea bătea neliniștită...

Deodată, din văzduhul de deasupra mea ţîşni un plînset amar, o schelăitură jalnică, schimbată repede într-un urlet uriaş, lung, modulat, cu gîlgîituri... Dacă nu m-aş fi ţinut repede şi nu m-aş fi înţepenit în crăcana copacului, aş fi căzut. Ridicai ochii. Omul, înălţat pe o creangă de care-şi încolăcise braţele, ieşea afară din coroana copacului cu obrazul plecat asupra unui lucru pe care-l ţinea cu amîndouă mîinile şi din care scotea vaierele astea înfiorătoare. Tăcu cîteva minute, în care timp tăcerile îşi aţinteau parcă urechile. Apoi începu iar luluitul straniu, ca o chemare dramatică un soi de strigăt al pustietăţii şi întrebare în acelaşi timp. Şi melopeea tragică iar se ostoi, aşteptînd.

De departe, o buciumare de bocet îi răspunse, fioroasă...

Omul iar sună. Şi din alt colţ al lumii alt urlet mai fiornic dete semne. Şi repede se întreţinu un dialog, ci, aş zice, un polilog, o îngînare sălbatică între Luparul şi nevăzutul ale cărui glasuri dureroase se apropiau pe paşi nesimţiţi, trase de clamoarea tot mai înteţită a vrăjitorului.

Şi dintr-o dată simţii cu toate instinctele dezlănţuite o prezenţă. Cătai în jos: la tulpina tufanului o dihanie cu capul ridicat ne privea... Apoi numaidecît alt lup se strecură lîngă el, tăcut. Omul urma să cheme prelung şi tînguitor zările, de unde primea răspunsuri tot mai lugubre, văitături răsucite ca de viscol, recitative răguşite, hăituri sugrumate în gîtlejuri flămînde, asemeni ţipetelor unei imense deznădejdi.

Curînd tufanul fu împresurat de un hăitic de cinci lupi, așezați în cerc, stînd în șezut ca la sfat, pe picioarele dindărăt. Cu gîturile încordate, cu ochii lucitori, ei scheunau ușor, printre dinți, cu gorgoane și înflorituri, pe diferite glasuri și tonuri, în bemoli și diezi, întreținîndu-se cu omul care acum își modula în ritmuri scurte, sincopate, melopeea lui ca la o ananghie, de la gravul cavernos la catifelatul de flaut, și acutul înfiorător al crimei; jos se împleteau vocalizări sălbatice cu tăceri gînditoare.

Ce le spunea omul? Le povestea ceva? Îi certa? Le făgăduia? Împărțea prăzi? Că lupii, mereu cu gîtlejurile în sus, își schimbau între ei locurile, se tîrau pe burtă, săreau în picioare, se porneau pe bocet, clănțăneau din dinți, dănțuind parcă așa cum le buciuma stăpînul. Cît se ținu reprezentația aceasta ca de circ n-aș putea spune. Eram mai mult decît zăpăcit și amețit... Stam hipnotizat. Încremenisem cu mîinile încleștate pe o creangă și cu arma slobodă pe genuchi... Nu simțeam gerul, dar trebuie să-mi fi pătruns înghețul la oase, că eram țeapăn ca un țurțur; și m-am trezit... La mișcarea mea, pușca a pornit să cadă. Am vrut s-o prind, dar mă răsturnasem de pe maldărul unde înțepenisem, și din cîteva rostogoliri am ajuns jos la rădăcina copacului, în ocolul fiarelor, care în aceeași clipă toate se ridicară zbîrlite...

Dar mai înainte ca una din ele să iasă din cerc și să se arunce, Luparul își dăduse drumul din vîrf chiar în mijlocul lor, năvalnic, cu bîta ridicată ca un sceptru și cu un urlet înspăimîntător.

Cum stam trîntit şi-l priveam de jos în sus, mi s-a părut enorm, cu sarica înfoiată şi cu căciula moţată acoperind luna, care-i făcea pe margini un cearcăn în jurul capului. Din ochii căscaţi îi zbucnea un fel de văpaie, ca şi din mîinile întinse, mai ales din degete: un fel de materie fosforescentă, ca la licurici. Iar izul puternic, mirosul nesuferit de nimeni, şi mai usturat, duhnea din el cu o tărie de neînvins.

Lupii încremeniseră. Omul băgă din nou gura, acum vedeam bine, într-o oală şi începu repede să scoată nişte sunete din ce în ce mai scurte, mai poruncitoare, ca nişte gîfîituri, gîfîituri înăbuşite de gîtlej sălbatec, la auzul cărora lupii, pleoştind cozile, începură să se tragă înapoi şi să lărgească laţul dimprejurul nostru...

— Urcă-te repede în tufan, îmi porunci încet Luparul, scoţînd pe jumătate botul din oala unde fierbea ecoul urletelor.

Încercai să mă ridic, dar nu putui. Mă durea grozav o gleznă.

— Nu pot, gemui, mi-am rupt glezna.

Omul se apropie cu spatele de mine şi se apleacă pe vine.

— Agaţă-te în cîrca mea, iute. Şi se mogîldi, ca o moviliţă, cît putu, ca să-l ajung şi să-mi vie bine să-mi încolăcesc braţele de gîtul lui. Pe atunci eram încă subţirel şi uşor.

Omul s-a ridicat cu mine în spinare s-a scuturat ca să mă aşez bine de-a lungul spatelui său lat şi a pornit cu mine în cîrcă, fără să înceteze sunetele vrăjite şi

polilogul cu fiarele care stricaseră cercul şi se strîngeau iar haitic, cu dihania cea mare în frunte.

Am ridicat puţin picioarele, zgîrcind genunchii, ca să mi se tîrască vîrfurile tălpilor de pămînt, să mă împiedic de pietre şi rădăcini. Şi stam acolo în spatele lui, trăgînd adînc în piept mirosul descîntat cu care biruia fiarele şi căruia îi simţeam acum toată puterea magică. Mîinele lui urmau să împrăştie, mai ales din degete, văpaia fosforescentă, pe care o vedeam dincolo de el în faţă, cînd întindea şi juca bîta către bestiile ce dau îndărăt pas cu pas şi se trăgeau dinaintea lui.

După cîteva şovăiri, hăiticul se dete bătut...Cumpăna magică era să nu curgă sînge. O singură picătură, de la om sau de la fiare, şi vraja se spărgea, nimic n-ar fi mai oprit catastrofa. Dar Luparul izbutise...

Urlete din ce în ce mai îndepărtate, mai înăbuşite de zăbranicul lunii şi al tăcerii se pierdeau în tainele de dincolo de zarea noastră... Pe urmă nu mai ştiu... De emoţie, de durere, cred c-am leşinat, sau poate numai am adormit. Ceea ce ştiu e că m-am trezit în patul meu din odaia de culcare de la reşedinţă. Era dimineaţă mare, şi aprodul îmi adusese, ca de obicei, cafeaua la pat...

Cum se strecurase nesimţit omul cu mine în cîrcă mi-a rămas o taină. Dacă n-ar fi fost durerea de la gleznă, aş fi fost convins că am visat...

Doctorul a constatat că era o simplă scrîntitură. A pus încheietura într-un bandaj strîns şi am putut umbla cu piciorul în şoşon şi sprijinit în băţ. Nu se putea

să stau în pat, venise telegramă chiar în dimineața aceea să mă prezint imediat la București, pentru mutare. Mi-am strîns lucrurile și am plecat ca un nebun.

— Și Luparul? întrebă gazda.

— Nu mai știu nimic. Am lăsat toate în urmă, fără să-mi întorc ochii sau gîndurile. Ajuns la București și intrat în marea carieră, a trebuit să mă fac eu însumi vrăjitor, de alt soi de fiare, de oameni, cu care am avut, cum știți, mult de luptat.

Dar discuția dumneavoastră despre vînătoarea magică mi-a împrospătat toate emoțiile de atunci și m-a făcut să pătrund o parte din tainele ce s-au petrecut în mine.

— Ce crezi că era văpaia din ochii și din degetele omului? întrebă cineva.

— Nu aș ști acum. Dar atunci și acolo, cum stam căzut în mijlocul fiarelor, cu toate instinctele treze și încordate, îmi amintesc că am făcut, fără să vreau, reflecția că văpaia aceea era toată voința omului exasperată, tot fluidul magic strîns și condensat din ființa celui care făcea efortul extraordinar să alunge primejdia... Fără această magie, am fi fost pierduți. Pe urmă nu m-am mai gîndit la asta, am uitat... Dar acum iar încep să pricep. Ca și în magia vechilor vînători. Omul meu crescuse, se lărgise dincolo de el, de sălbătăciunea strîmtă a lui, ca să poată cuprinde și înțelege pe lup, să și-l asimileze. Numai cunoscîndu-l astfel, magic, putea să-l supună și să-l stăpînească. O formidabilă activitate în duh, pe care noi nu o mai putem săvîrși.

Magul primitiv devenea prin asta arhetipul lupului, marele lup spiritual de dincolo, dinaintea căruia hăiticul de rînd se trage înfiorat, ca oamenii la apariţia unui înger... Omul preistoric nu alerga după fiare, ci vîna primejdii, săgeta taine protivnice, întindea curse pentru probleme de existenţă...

— Exagerezi, preşedinte, îl întrerupse un prieten. Eu cred că văpaia omului dumitale era un fosfor oarecare, un putregai, cum face lemnul unor anume copaci, cu care îşi îmbibase mîinile şi obrazul, ca să ţie în respect fiarele. Am citit undeva despre asta.

— Se poate, dar cu asta văpaia n-a fost mai puţin magică, încuviinţă povestitorul, mîngîindu-şi încet glezna în care se deşteptase amintirea unor dureri adăpostite altădată, demult, acolo.

1947, mai 2, Bucureşti

CAPUL DE ZIMBRU

GROAZNICUL URAGAN care a bîntuit la începutul iernii m-a ţinut, ca de obicei, cîteva zile în pat, pradă unor cumplite dureri, ce mă dezechilibrau totdeauna pînă la anihilare.

Cunosc explicaţia ştiinţifică a mizeriei mele, dar asta nu mă consolează cu nimic. Ştiu că de vină sînt năpraznicele mase de aer ce se îngrămădesc înghețate la pol, fierbinţi la ecuator şi care, năvălind potrivnice una asupra alteia, prefac văzduhul într-o năzdrăvană uzină de energie. Atunci enormele tensiuni electromag-

netice cu care se încarcă lumea ne zdrobesc muşchii şi ne schilodesc nervii.

Atunci zac fără să pot scri, nici citi, nici măcar gîndi. Telefonul stă cu botnița pusă, clopotele soneriilor sînt trimise să dea de veste în altă parte, la odăile slugilor, nimeni şi nimic nu clinteşte în preajmă-mi. Abia dacă uneori cerc să răsfoiesc ciorne de poeme părăsite ori vechi scrisori.

Într-o astfel de zi malefică, împins de o vrajă răufăcătoare, am desfăcut sicriaşul unei casete de amintiri de la mama. Din fundul lui s-a răsturnat o colecție uitată de mărci poştale, dăruită de ea cu prilejul convalescenței mele dintr-o boală ce-mi primejduise în copilărie viața.

Erau cîteva mărci cu chipul lui Cuza, purtînd atît de simpaticul lui barbişon, unele cu domnitorul Carol cu favoriți, altele, cele mai multe, străine, necunoscute mie. Le priveam din ce în ce mai mişcat, şi o hulă de emoții rău prevestitoare începu să se stîrnească în mine. Simțeam că-mi scap de sub control. Vedeam cum se dezlănțuie şi creşte criza de care mă tem atîta şi din care nu ştiu niciodată cum am să ies.

Otrava amintirilor mă pătrundea ca un corosiv şi, uitînd de mine cel trupesc, am plîns cu amar, strîngînd mărcile la piept şi mîngîindu-le de obraji-mi înfierbîntați.

Biata mamă! O crîncenă melancolie tăbărî asupră-mi. Penibile amintiri, amestecate cu tainice mustrări, căință şi deznădejde puneau cu putere stăpînire peste

mine. Tulburarea se strămutase acum în adîncul lăuntric, unde nu o mai puteam cu nimic ajunge. Lucid, mă înspăimîntam eu însumi de proporțiile ce putea lua și la ce hotărîre mă putea împinge. Cînd, împotriva tuturor consemnelor, ușa se deschise într-un zgomot de glasuri iritate, și prietenul meu, inginerul G..., intră furios, cu gura spumegînd de invective.

— Am să-ți împușc într-o zi camerdinerul, urlă el, repezindu-se către mine, ca să-l scap de urmăritor.

Eram salvat. Mă agățai de el, cum te prinzi cînd te îneci de o planșă mîntuitoare. Și el era mirat și mișcat de graba caldă, de bucuria cu care îl primesc, cînd se aștepta la împotrivire sau măcar la mutre.

Bineînțeles, nu i-am destăinuit nimic din teribila tulburare ce mă întorsese, literalmente, pe dos, adică îmi răsturnase sufletul afară din tainițele unde îl închisesem ca pe un smintit furios. După un schimb de vorbe banale, cele mai liniștitoare din toate, despre sălbatica vreme de afară, despre șalele noastre mursicate de colții presiunilor atmosferice, despre boala la modă „celulita", ochii prietenului căzură asupra neînsemnatei pricini ce-mi dezlănțuise criza, mărcile poștale risipite pe așternut. Prietenul G... era, îmi amintii numaidecît, nu numai un emerit colecționar, dar și un neîntrecut cunoscător, o autoritate filatelică.

— A fost desigur o telepatie, exclamă el, entuziasmat. Te-ai gîndit intens la mine ca să ți le evaluez. Puterea dorinței tale m-a împins să viu pe furtuna asta

și, aplecîndu-se, culese în palmă petecuțele de hîrtii zimțate.

Apoi se adînci, tăcut, în cercetarea lor.

— Nimic de-seamă, spuse decepționat, după un răstimp. De la cine le ai?

— Nu mai știu, minții. Un dar primit în copilărie!

— Păcat! Credeam că e moștenire, și în acest caz ar fi putut să-ți lase ceva excepțional: un cap de zimbru, de pildă. Totuși — adause, ca să mă mîngîie — și astea fac cîteva zeci de mii de franci.

Apoi se lansă în teoria cultului pentru mărcile poștale, peroră despre foloasele morale și materiale, ba chiar intelectuale, ce ne aduce această nobilă pasiune, care pe lîngă că ne învață istorie, geografie, economie politică și altele multe, ne agonisește un capital sigur, ce crește în valoare an cu an pînă la sume fabuloase.

Îl ascultam distrat, simțind totuși cum tumultul lăuntric se domolește sub alintările unor cuvinte aproape neluate în seamă.

— Apropo, mă întrebă, culegîndu-mă de departe, de pe alte tărîmuri ale gîndului. Știi cît valorează un cap de zimbru de douăzeci și șapte de parale?

— Un cap de zimbru? de douăzeci și șapte de parale? Nu știu, răspunsei. Bănuiesc că pînă la un milion de lei.

— Ai rămas tot copil în ale filateliei, mă certă el, jignit pentru capul de zimbru a cărui valoare o nesocoteam cu atîta ușurătate. Un milion de lei?... Un miliard, domnule, un miliard și mai bine! E drept, se

rectifică singur, că ultimul pe care l-am văzut costase numai cincizeci de mii de mărci germane, dar fusese luat cu japca. Ţi-am povestit vreodată întîmplarea? Nu? Ei bine, atunci ascult-o. E formidabilă.

M-am lăsat bine pe spate, în moliciunea pernelor şi a povestirii, pe care mă pregăteam s-o suport nu numai cu ochii închişi, dar şi cu acea destindere a existenţei, cu abandonul cu care te supui unui simplu mesaj băbesc, dar totuşi cît de magic alinător.

Ascultam uşor, ca printre genele auzului. Dar, sensibilizat de cutremurul ce mă descumpănise, nu-mi scăpa nimic nu numai din înşirarea povestirii, aşa cum o spunea acum prietenul, ci, pe măsura desfăşurării ei, trăiam întîmplarea în sine, în acuitatea spaţiului şi timpului de atunci cînd se petrecuse, aşa cum numai în copilărie luam aievea parte la peripeţiile basmului.

— Eram, începu el, în ultimul mare război, aciuat pe lîngă unul din comandamentele româneşti, în imediata apropiere a frontului. Ne aflam într-o zonă foarte primejduită, unde, cu o indolenţă, cu o fatalitate în adevăr de tragedie antică, aşteptam — fără să se ia cea mai mică măsură, fără să clintim un deget — catastrofa. Stam acolo aproape zece ofiţeri, cu un general în frunte, într-o paralizie în care poate numai pasărea, hipnotizată de ochii şarpelui, cade. Trupa, împrăştiată pe nesfîrşita întindere a stepei, adulmeca dezastrul, aşa cum fiarele, în mai nemijlocită atingere cu pămîntul, presimt marile cataclisme. Soldaţii urmăreau cu strîngere de inimă tragicul gîgîit al gîştelor

sălbatice ce sfîşiau nopţile. Băteau cu ochii şi gîndurile sloboda cale a robilor, ce, ca o imensă falie albă, spinteca beznele cerului, lăsîndu-se spre Moldova. Băgau de seamă cu îngrijorare migrarea tot mai nestăvilită a sălbăticiunilor stepei, care fugeau năvălind peste noi şi tălmăceau ca un semn de iminentă primejdie exodul acestora...

Noi însă, ofiţerii, vieţuiam nu pe tărîmul clătinat de huruitul tancurilor şi tunurilor ce se îngrămădeau împotriva noastră, undeva, dincolo. Noi trăiam aplecaţi pe hărţi cu pămînturi abstracte, cu mlaştini haşurate, unde săgeţi scurte indicau false atacuri şi mişcări iluzorii. Noi ne rezemam pe hîrtii, ne cîrmuiam de ordine impersonale ce veneau de departe, din neantul din spatele nostru, ca să treacă pe lîngă noi, în necunoscutul mişcător din faţa noastră.

Ne simţeam prinşi acolo, cu inima pustiului ostil ca într-o capcană, între trecuta noastră ofensivă ce se sleise şi cea viitoare care se pregătea, nu ştiam în ce chip, dar se pregătea formidabilă, să ne spulbere.

Prietenul oftă adînc şi scutură, înfiorat, capul de cîteva ori, apoi urmă:

— Nu-ţi mai descriu tragica muţenie a stepelor, cu nopţi care, ca nişte bale negre ale veşniciei, se lungesc deznădăjduitor, spăimîntătoarea apăsare a văzduhului boreal, unde vîntul ne bătea măntăile scoţînd din ele sunet senin de sticlă lovită; unde îngheţul năvălea în adăposturile asemănătoare unor anexe ale gheenei. Ascultam năuci hăurile din jurul nostru, priveam ha-

lucinați depărtările cu zări adînci în care alergau, rostogolite de vînturi, cîrduri de spini mari și rotunzi, ca niște arici care s-ar fi dat nebunește peste cap. Ai văzut vreodată asta? E fantastic. La porunca vîntoaselor întreg cîmpul începe a se mișca, se însuflețește și legiuni misterioase de spini albi-cenușii, ca niște gogoloaie de oase înviate, pornesc să o ia la goană pe fața amețitoare a stepelor, cu un fîșîit macabru. E hula bărăganelor premergătoare ciclonului. N-ai văzut niciodată așa ceva? insistă el...

Clătinai din cap în semn că nu văzusem...

— Ei bine, reluă el, toate, toate astea intrau cu spaimele lor întregi în noi!....

— Așa de frică vă era? îl întrerupsei aproape.

— Nu frică, nu! Doamne ferește! țipă el. Era în noi o bravură unică pe lume, de supra, sau de sub-oameni, cum vrei să-i zici! Nu ne-am fi clintit de-acolo fără poruncă de-am fi știut că pierim pînă la unul, ceea ce de altminteri era pentru fiecare din noi o certitudine matematică. O, nicidecum frică, îți dau cuvîntul meu! Dovadă, nu numai că rămîneam înfipți pe loc, dar am fi pornit bucuroși la o nebunie, să pornim la atac... Era altceva. O teroare izvorîtă din cosmosul lăuntric. O apăsare superstițioasă, o ananké, la fel cu acea pe care o ai, cum îmi povestea un scafandru, cînd stai în fundul mării sub apăsarea ineluctabilă a zecilor de stînjeni de apă, tavan negru-verde deasupra ta.

Eram să-l întrerup, ca să-l întreb ce legătură poate fi între frontul sălbatic, pe care, e drept, îl evoca tul-

burător de patetic, şi povestea paşnicei mărci cu cap de zimbru. Dar puterea inerţiei, legănarea pe apele povestirii prin toate meandrele amintirilor prietenului mă opriră. Şi mai ales mă opri încercarea de a întrupa în închipuirea mea virgină toate acele experienţe, de care, vag, îmi părea rău că nu le-am trăit, romanticele pustietăţi cu şi mai romantice fiinţe ce se zvîrcoleau într-o ademenitoare bogăţie de chinuri, acolo.

Prietenul meu ceru voie şi aprinse o ţigară. Fumul îi acoperi deodată faţa, ducîndu-l brusc în negurile stepelor pe care le rechema şi înlesnindu-mi astfel imaginaţiei de a trăi aievea în contemporaneitatea tragicei lui existenţe de atunci.

— În sfîrşit, într-o zi, reluă el, se anunţă vizita unui înalt oaspete, un general german la Marele lor Cartier, cu suita lui. Neliniştea noastră atinsese culmea. Pentru ce vine? Ce se pregăteşte?

Totuşi, o uşoară dezmorţire de ordin practic prinse să se slomnească printre noi. Grija primirii musafirilor, pregătirile pentru masă, dereticatul sălii de mîncare, curăţirea bătăturii neglijată pînă atunci, amorul propriu de a nu ne prezenta mototoliţi, rasul, ferchezuitul ne-a umplut cu zorul şi dîrdora lor cîteva ceasuri bune de părelnică destindere. Ba chiar de un uşor pospai de voie bună.

Începusem de mult să nu mai avem încredere şi să scontăm la rece sfîrşitul aventurii. Totuşi, ne sosea un general, o părticică din acel Mare Cartier, care pînă atunci ţinuse în mîini toate fulgerele războiului. Şi

o caldă curiozitate, Doamne ferește, n-aș spune speranță, ne umezea ușor sufletele. Sigur că vine să puie la cale ceva decisiv și aici la noi. Acel creier de oțel, alcătuit din tunuri, tancuri și stuukasuri, cugetă acolo, în spatele nostru și la scăparea noastră. S-ar putea — de ce nu? — o minune. Există o artă, o viclenie a războiului, care știe în ultima clipă folosi o cotitură, o întorsătură neașteptată, răsturnînd situațiile și, ca la șah, printr-o lovitură măiastră, să schimbe plumbul incertitudinii în aurul biruinței.

Nu ne amăgeam însă! Eram lucizi.

Dar ne îngăduiam, ca niște dialecticieni ai disperării, judecățile pe care existența la ananghie, încolțită de pieire, și le aduce în propriul ei sprijin.

Și, la urma urmei, ce pierdeam mai mult?

La ora 10 fix, așa cum se anunțase, o mașină cu doi ofițeri stopă în Bărăganul unde se mistuiau bordeiele și baraca noastră.

Coborî întîi generalul, un uriaș blond spălăcit, apoi un tînăr maior, elegant și mlădios ca un erou de film. După prezentări bățoase și saluturi fade, în care tînărul maior juca rolul de tălmaci, traducînd pe franțuzește vorbele cu iz gîlcevitor ale înaltului oaspe, am intrat, spre mirarea noastră, toți în baracă. Așadar, nici o întrevedere secretă cu comandantul nostru, nici o cercetare a planurilor, a ordinii de bătaie, nici o schimbare de dispoziții, nici măcar o informație asupra situației! Nimic! Am priceput atunci că nu era

o misiune de război, ci o simplă trecere, un popas al unui ofiţer superior german, obosit de drum şi flămînd.

De altfel, am şi trecut numaidecît la masă. Comandantul nostru — şi asta ne-a umplut copilăreşte de satisfacţie — a luat loc în capul mesei, în ţinută simplă de campanie. În dreapta lui a aşezat pe generalul german. În stînga lui, ajutorul de comandant român. Şi, alături de el, tînărul maior care trebuia tot timpul să ne tălmăcească conversaţia. Dar nu a avut cu asta nici o osteneală, căci am mîncat într-o tăcere funebră.

Nu-ţi mai înşir meniul. Destul să-ţi spun că ne dădusem peste cap să găsim, afară de conservele pe care le economiseam cu avariţie, şi puţină prospătură. Cîţiva iepuri, vînaţi în tufişurile de mărăcini ale Bărăganului, vreo două-trei lişiţe dibuite într-un stuhăriş departe şi puţin peşte proaspăt dintr-un crac al unui mic rîu de lîngă front. Toate agonisite cu primejdia vieţii. Puteam fi pe drept mîndri.

Ei bine! nici un cuvînt de laudă pentru vrednicia şi osteneala noastră. Oaspeţii au mîncat din toate, indiferenţi, fără să bage de seamă ce tezaure gastronomice le oferisem. Asta poate fiindcă generalul nostru şi-a cerut de la început scuză că nu vom avea ca băutură decît apă. Şi încă apă de stepă.

Vinul şi coniacul în adevăr ne lipseau demult. Romul era pe sfîrşite şi-l păstram numai pentru cafele. Aşa că două mari carafe cu apă tulbure şi sălcie se lăfăiau ironice pe masă, sub privirile piezişe ale oaspeţilor.

Am mîncat toţi morocănoşi, plecaţi cu un fel de înverşunare asupra bucatelor ca asupra unor duşmani pe care trebuia să-i exterminăm. Sfîrşitul ospăţului ameninţa să fie lamentabil. Lipseau dulciurile, lipseau fructele, ca şi lichiorurile, întîrziau cafelele. Ni s-au cerut scobitori. N-am avut nici din acelea!

Atunci tînărul maior german se sculă şi se apropie de şeful său, căruia îi şopti cîteva cuvinte. Acesta încuviinţă rece. Îndată fu chemată ordonanţa lor, care după o scurtă poruncă ieşi şi se întoarse de la automobil cu o lădiţă în braţe. Să ne vie rău! Erau douăsprezece sticle de şampanie de cea mai veritabilă şi fină marcă franţuzească, pe care înaltul oaspe le oferi generos comandantului nostru.

Acesta întîi se roşi, încruntă sprîncenele, îşi strînse buzele-i subţiri, semn de mînie. Dar aruncîndu-şi privirea şi văzîndu-ne sleiţi de spaima unui refuz, se îmblînzi şi primi curtenitor darul, cu condiţia să-l consumăm împreună.

Bineînţles, am început întîi cu toată evlavia să ne apropiem de prima sticlă şi să o destupăm cu sfială, Dar cu ea abia am spoit fundurile paharelor. Am trecut deci la a doua, la a treia, la a patra... De la a opta butelie, eram cu desăvîrşire familiari, aproape necuviincioşi cu faimoasa „Veuve Clicquot" pe care o făceam să pocnească întocmai ca la nuntă.

Limbile se desmorţiseră. Existenţa tragică era înăbuşită. Tînărul oaspe căpătase o vervă îndrăcită şi ne ducea numai în spirite şi calambururi, cărora le

ţineam şi eu destul de onorabil piept, amintindu-mi de cei cîţiva ani în care mîncasem o avere la Paris.

Într-un moment de expansiune, ne-am găsit chiar rubedenii, noi, toţi românii la un loc, cu tînărul maior german, care acum era centrul întregii atenţii. Am aflat astfel că era contele K... şi ni s-a destăinuit că prin spiţa femeiască se trăgea dintr-o domniţă moldoveancă măritată prin veacul al XVII-lea după un prinţ lituan, ai cărui urmaşi în cursul vremurilor se germanizaseră cu desăvîrşire. Ca dovadă, ne-a arătat stema familiei, în herbul căreia se desluşea şi un cap de zimbru, ce ieşea bine în relief cînd apăsai inelul pe o cocă moale de pîine.

— Cine dintre dumneavoastră este filatelist? întrebă el deodată, rotind, ştrengăreşte, ochii căprui peste noi.

Toţi mă arătară pe mine.

— Ştiţi ceva despre mărcile cu cap de zimbru? mi se adresă... şi privirile lui scînteiară de un farmec copilăresc.

— Prea puţin, răspunsei. Nu am avut niciodată onoarea să apuc zimbrul de coarne. Tot ce ştiu e din catalog şi din conversaţii...

— Păcat, zise el. Aţi auzit totuşi ceva despre cel mai rar şi scump exemplar? E doar o onoare pentru ţara dumneavoastră...

— Mi-a trecut pe la ureche, îngăimai eu, că s-ar găsi în colecţia unui miliardar american un cap de zimbru de 27 de parale cum n-ar mai fi altul. Cred că e o legendă...

— Nicidecum, nicidecum, protestă tînărul. E realitate. Şi s-ar părea că e un exemplar unic în lume... Sau, adause zîmbind cu tîlc, a fost unic pînă acum. Are culoare piersicie, nu galbenă-portocalie, ca celelalte din aceeaşi serie.

— Dacă e aşa, observai eu, nu se poate să nu se mai găsească şi altele. Cred, de altfel, că nu s-au răscolit îndeajuns arhivele familiilor vechi româneşti şi nici nu s-au făcut cercetări prin ţările vecine, cu care Moldova coresponda prin scrisori.

— Ai dreptate, mă întări el cu voioşie. E ceea ce am întreprins eu. Şi iată rezultatul.

Cu gesturi febrile scoase portfeiul, trase din el un pliculeţ, şi din acesta dete la iveală un pachetel învăluit în sugătoare. Din sugătoare despăturită, ca din nişte scutece, ieşi o bucăţică de hîrtie albă de mătase, pe care, desfăcînd-o, mi-o întinse cu un zîmbet triumfător.

Privii cu lăcomie: strălucea acolo de o minunată culoare piersicie, o marcă superbă, un splendid şi autentic cap de zimbru de 27 de parale. Un exemplar cu toate caracteristicile pe care le cere cea mai aspră expertiză.

Îmi tremurau de emoţie degetele şi aproape scăpai hîrtia cu preţiosul odor pe masă în faţa comandantului nostru, care îşi puse monoclul ca să-l privească.

Felicitai pe norocosul stăpîn al capului de zimbru şi-l rugai să ne spună povestea descoperirii lui...

Ştiindu-se cu cîteva picături de sînge moldovenesc în vine şi în acelaşi timp ca mare, înverşunat filatelist,

contele K..., cu cap de zimbru în blazon, ţinea cu orice chip să aibă, oricît l-ar costa, şi în colecţie, un cap de zimbru din exemplarele cele mai rare. Războiul, care-l aruncase pe meleagurile noastre, i-a aprins şi mai mult ambiţia.

A făcut mai întîi cercetări la Bucureşti, unde, după multe bîjbîieli, a luat pista unei mărci, care s-ar fi aflat în acel moment la Iaşi. S-a instalat deci la Iaşi. Aci, investigaţii neobosite şi făr' de răgaz l-au îndrumat la Bîrlad, la o veche familie boierească, pare-se Costăcheşti. De aici, a luat urma aceleiaşi mărci, ce trecuse în stăpînirea unui evreu bogat din Cernăuţi. A alergat la Cernăuţi. Dar capul de zimbru emigrase peste hotare, la Lwow. A zburat la Lwow, însă marca intrase din nou în Moldova şi se afla iar la Iaşi. În sfîrşit, după multe şi multe peripeţii pline, cînd de nădejdi, cînd de cumplite desperări, eroul acestei aventuri a intrat în posesia mult jinduitului pătrăţel de hîrtie, care, triumf peste toate aşteptările, era de culoare piersicie, şi anula unicatul americanului... Trebuise însă să plătească 50 000 de mărci, afară de cheltuielile atîtor peregrinări.

— Priviţi-o, ne invită cu mîndrie. Capul de zimbru din America nu mai este un unicat. Acum sînt două mărci pe lume la fel, dar numai două. *Tertium non datur*[1] hohoti el nebunatic. Cît crezi că valorează? mă interpelă iar.

---

[1] *Tertium non datur (lat.) A treia soluţie nu se dă.* Azi se citeşte în orice situaţie în care, epuizînd două căi, două posibilităţi, o a treia nu mai este posibilă. Cale de mijloc nu există.

— N-aş putea spune, zisei cu prudenţă; cel puţin dublu sau triplu!

— Aş! rîse el. Sînteţi departe mult de adevărata valoare. Cel puţin un milion, un milion şi jumătate de mărci germane...

Cît istorisise el, marca se perindase din mînă în mînă, sau, ca să fiu exact, fiecare din cei care o priveau nu o ridicau din hîrtiile ce o învăluiseră, ci, după ce se săturau, o împingeau cu hîrtiuţa în faţa vecinului, încît marca, făcînd înconjurul mesei, călătorea necontenit. Pe cei mai mulţi nu-i interesa decît enormitatea preţului plătit şi mai ales enormitatea valorii ce i se atribuia acum. Îndeosebi, aceştia se holbau îndelung şi cu lăcomie asupra ei. Tocmai se ridicau tacîmurile de către cei doi soldaţi de serviciu cu şorţuri albe şi se aducea alt rînd de cafele, cînd deodată afară răsunară bubuiturile unei motociclete, şi cîteva răgete de claxon ne împuiară urechile, făcîndu-ne să sărim de la locurile noastre. Un sergent deschise uşa, raportînd că o ştafetă grabnică vine din linia întîi, de la o companie care se morfolea de o săptămînă înnăclăită în nişte coclauri mocirloase. Un ostaş prăfuit năvăli pe urma sergentului, ciocni zgomotos călcîiele şi întinse un plic tras cu grijă mare de la cingătoare.

Noi îngheţaserăm.

Comandantul, calm, primi plicul, ne privi mustrător, ne făcu semn să ne aşezăm la locurile noastre, ceru

învoirea înaltului oaspe, care privea placid în gol, și deschise plicul. Tremuram ca frunzele... Pe chipul comandantului, însă, nici o zare de interes, nici o cută de emoție, nici o lumină sau o umbră de sentiment.

— Nimic important, ne liniști el cu aceeași obișnuită inerție cu care primea și citea toate rapoartele ca pe niște liste de bucate. „Mici mișcări de trupe inamice"... Atît...

Și viața se decoloră deodată iarăși în noi, ca o stofă bătută de soare și intemperii. Ea își pierdu din nou nuanțele care îi dădeau farmec, relieful desenului care-i făcea personalitatea. Rămînea singur cenușiul fundamental al țesăturii, teribilul cenușiu al existenței...

— Ești existențialist? îl întrerupsei, intrigat de frecvența și fiorul cu care cuvîntul existență îi revenea pe buze și care mă interesa mai mult decît povestea atît de amînată a capului de zimbru...

— Ce? răcni el furios.

— Împărtășești teoriile lui Kirkegaard? sau ale lui Heidegger? lămurii eu timid.

— Copilării... îmi răspunse, liniștindu-se. Ce pot ști unii ca aceștia despre existența pură, din fotoliile lor de filozofi? Trebuia să fii acolo cu noi, pe front, ca să te lepezi de toate zorzoanele minții și de tot luxul inteligenței... Vrei să-ți spun? Ei bine, urîtul, singurătatea, pustiul, încordarea în vid, așteptarea, chinurile fără rost, necurățenia, spaima, dezastrul, astea sînt pura existență, în toată tragica, rușinoasa ei goliciune!

— Ştiu: sînt experienţe voite la care s-au încumetat sfinţii şi se supun cu mari primejdii yogii, dar astea sînt experienţe în duh. Ei spun că acolo, în acel punct tragic al existenţei, se întîlnesc cu Eternitatea, cu Dumnezeu!

Pe noi însă o realitate crudă şi nimicitoare ne dizghioca cu silnicie de toate pojghiţele sub care se ascundea înspăimîntată biata noastră existenţă, şi ajungînd la ea nu aflam decît deznădejde şi neant!

Ca să revin la viaţă, eram cîteodată nevoit să pun degetele pe propriul meu puls şi să le ţin aşa cîteva minute... Dar să lăsăm filozofia altora şi să ne întoarcem la povestea noastră...

Ştafeta ieşi de-a-ndaratele, covîrşită de inerţia, de incapacitatea, de crima comandantului, care doarme, cînd toate primejdiile se aţin... Şi perdeaua de paralizie, grea, îngheţată, dintre noi şi ceea ce se petrece dincolo, pe care o clipă ridicase ştafeta, căzu iarăşi. Rămaserăm din nou spînzuraţi în beznă... Uşorul fum în care ne învăluia şampania se risipi. Stam goi, mai nuli ca înainte, plini de sentimentul enormei nulităţi pe care o reprezentau cei doi oaspeţi, care, vai nouă, înfăţişau pe cei ce trebuiau să ne făurească mîntuirea. Căci deşi nu ştiam, nu mai încăpea pentru noi, în taina noastră, nici o îndoială că vom fi, că sîntem, fără scăpare, încercuiţi.

După cîteva clipe de vacuitate totală, în care ne simţirăm ca nişte locuri virane, pline de dărîmături pe care s-au aruncat toate gunoaiele lumii, ne-am amin-

tit de capul de zimbru, și ne-am întors la el... Scutecul de hîrtie în care fusese înfășat se afla în colțul din stînga al mesei, între coatele a doi locotenenți care întindeau paharele după șampanie. Dar capul de zimbru nu mai era!... Capul de zimbru dispăruse...

La început l-am căutat liniștit pe întreaga față a mesei, sub masă, pe scaune și pe sub scaune, pe jos, pe tălpile încălțămintelor, pe coatele cu care ne rezemaserăm de masă, dar marca nicăieri.

O panică — pentru mine, mărturisesc nouă și de-a dreptul îmbătătoare — începuse să-i cuprindă pe toți. Comandantul nostru, palid ca mortul, cu buzele supte, se ridică în picioare și porunci celor doi soldați care serveau să încuie ușa. Cu o curiozitate nu sadică, ci vie și însuflețită, care-mi amintea de adevărata viață, priveam scenele neașteptate ce se desfășurau afară din programul pustietății noastre. Tot înghețul care căzuse pe noi se ridică deodată în tavan și se cuibări prin colțuri. Piepturile începură să se încălzească și să respire adînc, inimile să bată cu emoție, mințile să funcționeze sprintene și pătimașe...

Generalul german, cu o schimă de disprețuitor dezgust, încrucișase brațele-i groase și pufuia dintr-o havană. Păgubașul, nenorocit de întîmplarea care-l silea să ia o măsură hotărîtoare, ne trecu cu ochii gogonați în revistă și în urmă își înfipse privirile în ochii comandantului, așteptînd tăcut. Acesta porunci o nouă cercetare în toată încăperea, care se dovedi și de data asta zadarnică. Se făcu o percheziție corporală celor

două ordonanțe, care, blajine, se lăsară despuiate pînă la piele...

Iarăși nimic. Comandantul începu să asude și să gîfîie... Îl apucase frigurile pe care i le aduceau marile încercări... Mînia stăpînită, ciuda, rușinea îl înviorase. Era acum rumen, cu ochi scînteietori, nervos ca o cravașă, așa cum îmi plăcea mie și cum îl iubeam.

— Domnilor, zise el printre dinții încleștați, este inadmisibil ca marca să nu se găsească, oriunde ar fi ea. Onoarea noastră a tuturor este în joc. Prefer ca, eventual, să și-o piardă numai unul dintre noi. De aceea, cu toată rușinea ce încerc, vă rog, vă ordon să vă supuneți unei aspre cercetări corporale, pe care o voi săvîrși eu personal asupra fiecăruia dintre dumneavoastră și pe care o încep cu mine însumi.

Și numaidecît comandantul nostru se desfăcu, își scoase portfeiul, își întoarse gulerul, buzunarele pe dos, își lepădă tunica, scutură hainele, trase cizmele... Era un spectacol lamentabil de ridicol, degradant pînă la dezgust, totuși, îți spun, pentru mine înviorător.

Așa, rînd pe rînd sub ochii nepăsători ai generalului german, dar, trebuie să mărturisesc, cu protestele penibile și spre marea mortificare a păgubașului, comandantul nostru, neîndurat, își cercetă în șir cîțiva ofițeri, care se supuseră cu foarte mare grație acestei supreme existențe pe care o imaginase șeful nostru, nu de a găsi marca, ci de a ne salva onoarea. Cînd cercetarea ajunse la căpitanul Tomuț, acesta scoase revol-

verul de la spate şi rosti calm: „Domnule general, dacă vă atingeţi de mine, îmi zbor creierii".

Era o culme la care se ajunsese... Tensiunea ne făcea să vibrăm pe fiecare, aşa cum zbîrnîie stîlpii de telegraf cînd firele sînt supraîncărcate de electricitate...

— Căpitane, îţi ordon! gemu generalul.

— Nu dau voie nimănui! niciodată! în nici un chip.. spun pe onoare că nu sînt eu cel care a luat marca şi cer cuvîntul meu să fie de ajuns, fu răspunsul ofiţerului, care ridică arma şi desfăcu piedica.

— Apucaţi-l de mîini... Ţineţi-l! porunci aproape cu ţipăt comandantul, repezindu-se el mai întîi cu mîinile întinse spre ofiţerul nesupus.

Dar acesta făcu un salt, scăpă în colţul din spatele său şi, apărîndu-se, sta cu arma întinsă, ameninţînd pe oricine s-ar fi apropiat... Atmosfera era încărcată de o violenţă şi de o vitalitate care începuse să ne exalteze pe toţi.

Comandantul, înnebunit de furie, îşi ieşi din fire şi trase la rîndul său browningul lui din teacă...

— Asta primesc, strigă răzvrătitul, dar drept în inimă.

Şi porni să lase binişor arma în jos, în vreme ce generalul o ridica încet cu braţul tremurat pe a lui...

Afară o rumoare surdă creştea şi excitarea din baracă intra ca o contagiune printre soldaţii care aflaseră întîmplarea şi se iţeau pe la ferestre privind înăuntru...

În clipa nebună cînd comandantul ajunsese cu revolverul în dreptul ochilor, după cîteva zguduituri, uşa

încuiată sări din clanță, și un soldat se repezi strigînd ca un smintit:

— S-a găsit, s-a găsit... iat-o! și întinse pe palma umedă de emoție capul de zimbru.

Explicația fu simplă. În zarva pricinuită de sosirea ștafetei, marca fusese părăsită și uitată pe masă. Un soldat a pus peste ea o farfurie, pe fundul căreia se găsise lipit, odihnind inocent vestitul cap de zimbru. Puțin lipsise să nu fie opărit cu apă fiartă în cazanul cu leșie unde se spălau vasele.

Descordarea fu atît de neașteptată și brutală, că generalul nostru izbucni în hohote de plîns și, căzînd pe un scaun, își puse revolverul în tîmplă. Căpitanul Tomuț, singurul rămas stăpîn pe el, sări și îi smulse mîna, așa că arma a pocnit, dar glonțul s-a dus în tavan.

Oaspeții, uluiți, dezumflați, au făcut amîndoi o mutră plouată. Se așteptaseră la altceva și acum asistau la un spectacol măreț, dincolo de puterile lor de înțelegere... Un ofițer nesupus, care își apără onoarea cuvîntului, inviolabilitatea persoanei cu riscul vieții... chiar cînd poruncește comandantul! nemaiînchipuit...

Generalul german dădu semne de nelinişte și voi să plece. Comandantul își veni în fire. Îmbrățișă pe Tomuț, ceru pe rînd scuze tuturor ofițerilor și apoi oaspeților pentru cele întîmplate și ne rugă să ne așezăm din nou, ca să ne împăcăm nervii și să ne despărțim onorabil de oaspeți. Ultimele sticle își spumegară șampania în pahare și totuși împăcarea nu venea. Toți priveam rușinați și cu respect pe căpitanul Tomuț,

care ridicase prestigiul de ofiţer socotindu-l mai presus ca viaţa. Era pentru noi pilda încarnată a ceea ce vrea să zică „onoare", „cuvînt de cinste". Şi totuşi: licărea o altă taină dincolo de această strălucită, dar prea simplă explicaţie a gestului dramatic care ne zăpăcise.

Căpitanul Tomuţ sta grav, privind departe. Arma lui se odihnea încă pe masă, unde o lăsase cînd s-a repezit să-şi scape comandantul, lîngă paharul de care nu se atinsese.

— Îţi mulţumesc, căpitane, ne-ai dat o nobilă lecţie, pe care nu o va uita nimeni de aici, i se adresă generalul nostru, ridicînd paharul împreună cu noi toţi şi ciocnindu-l cu al eroului.

Acesta abia îşi atinse buzele şi continuă să tacă, învăluit în gînduri.

În sfîrşit, oaspeţii se ridicară. Trebuiau să plece. În curînd avea să se lase seara de stepă, atît de bogată în primejdii. După ce i-am însoţit toţi la automobil şi ne-am despărţit, de data asta şi mai rece şi mai lemnos, ciocnind iar călcîiele, ne-am întors şi ne-am aşezat la masa goală. Comandantul a luat pe căpitanul Tomuţ lîngă el şi iar l-a îmbrăţişat lung.

— Domnule general, se apăra acesta, nu merit atîta cinste...

— Lasă modestia, băiete... Ceea ce am terfelit eu pentru o scîrbă de hîrtiuţă, onoarea de ofiţer, ai ridicat de jos dumneata, cu preţul vieţii.

— Nu este ăsta adevărul, domnule general, și nu vreau să vă înșel o clipă mai mult. A fost altul motivul împotrivirii mele de a fi cercetat.

— Nu căuta să te amăgești singur, îl dojeni părinteşte comandantul. Păstrează-ți și lasă-ne și pe noi să ducem neatinsă amintirea acestei fapte a dumitale, poate singura demnă din cîte săvîrșim aici.

— Nu pot, domnule general. Însăși onoarea mă silește să mă destăinuiesc... Înainte de a vă da o adevărată explicație, am lăsat să plece oaspeții străini. E bine ca ei să ducă o impresie neștearsă despre o mîndrie a noastră, care nu mai există. De ce să mai mint acum? Adevărul e că și eu m-aș fi lăsat percheziționat, ca toți ceilalți camarazi, pe care nu vreau să-i mai înjosesc, dacă nu se împotrivea această teribilă piedică...

Și căpitanul Tomuț, cu mîna de data asta tremurătoare, scose portfeiul de la piept și desfăcîndu-l — exact cum făcuse maiorul contele K... — trase dintr-o hîrtie sugătoare împăturită o marcă, un splendid cap de zimbru de 27 de parale, la fel de piersiciu și întru totul asemănătoare cu cea pe care ne-o arătase maiorul german... Atunci am îngălbenit de spaimă și eu, care împingeam deseori jocul pînă a mă distra cu moartea.

— Cum? sări generalul îngrozit... cum? aveai și dumneata asupra dumitale o marcă identică?

— Precum vedeți!... o am de la mama, o veche boieroaică moldoveancă. Mi-a dat-o să-mi poarte

noroc pe front... Ați văzut ce noroc! Închipuiți-vă dacă m-aș fi lăsat cît de sumar cercetat!

— De ce n-ai spus că ai și dumneata o marcă atunci cînd am propus să vă cercetez? izbucni generalul.

— Era prea tîrziu. Cine m-ar fi crezut? dacă nu s-ar fi găsit marca pierdută?

— Atunci de ce n-ai arătat-o de la început cînd a scos maiorul capul de zimbru?...

— Ar fi fost un gest copilăresc, spuse molcom Tomuț. Pentru mine, al meu nu era o marcă de hîrtie cu a cărei valoare să mă fălesc și să mă iau la întrecere. Al meu a fost — nu mai e acum — un talisman de un infinit alt preț... Dacă aș fi putut, l-aș fi păstrat ascuns în inimă. Exhibiția lui m-a durut ca o desflorare... De altfel, întîlnirea asta uluitoarea două capete de zimbru în inima pustiului am vrut să o înlătur ca pe o fatalitate, tăinuind de la început cu înverșunare pe al meu. Nu s-a putut: soarta le-a silit ca să se înfrunte!

Din tăcerea strivitoare ce ne cuprindea, Tomuț se smulse hotărît.

— Și acum, iertați-mă, domnule general, pentru decepția ce v-am pricinuit și dați-mi voie să ies. Simt nevoia să iau contact cu pustietatea. E mai nobilă decît noi.

Și, sculîndu-se ca să se îndrepte spre ușă, căpitanul Tomuț se abătu cu pași cumpătați de sobă, unde azvîrli

în jarul aprins capul de zimbru ce-i rămăsese în mînă, strigînd: „*Tertium non datur*".

Nimeni nu s-a mirat.

Şi prietenul meu sfîrşi povestea aprinzînd o altă ţigară...

20-25 decembrie 1964, Bucureşti

CIOBĂNILĂ

BOLEA DUS, cu arsuri, trîntit în niște paie sub șopron: părea mort. Doar coșul pieptului i se mișca, slab, a răsuflare, și pielea i se înfiora scuturată de friguri, cînd creștinul care venea uneori să-l vadă îi turna o oală cu apă rece în cap. După cîteva zile de nesimțire s-a trezit din noaptea zăcerii, a deschis ochii și a dat să se scoale. Dar și mișcarea a săvîrșit-o mai mult în gînd; trupul nu l-a ascultat: i-a bîțîit numai un picior, i s-a rînjit o buză și a icnit o spumă verzuie... Istovit, s-a culcat tot în gînd, la loc, în bezna creierului oblo-

nit. Somnul însă i-a fost de aici înainte mai liniștit, fără spasme, dînd pas întremărilor lăuntrice să urce din adîncuri.

Pe urmă s-a deșteptat întreg și de-a binelea. A încordat grumazul dezțepenit, și gîtul ascultător i-a înălțat capul de pe pămînt, cît ochii să poată privi împrejur. Mai tîrzior picioarele nu s-au mai fleșcăit sub el, ci l-au ridicat și l-au ținut în sus.

Bucuros, omul care-l priveghea i-a pus dinainte o strachină cu lapte și o felie de mămăligă. El întîi le-a mirosit: izul lor i-a înviorat nările și i-a chemat, ca dintr-o depărtare neagră, șovăitoare aduceri-aminte... A limpit cu răgazuri laptele, care abia se ducea, cu noduri și zăbave... Plecat apoi asupra mămăligii, a dat numai din coadă la ea, s-a tras înapoi și iar s-a trîntit... Așa a mîncat din mîna omului și a adormit adînc alte zile, pînă s-a sculat deplin sănătos, cum fusese mai înainte... mare, voinic și flocos, cîine ciobănesc alb, coborît de la stînă,de-a dreptul din munte.

Atunci omul l-a strigat poruncitor pe numele ce-i lăsase păstorii, cînd l-au tras aproape mort din dăsaga de pe spatele măgarului și i-l daseră în primire.

— Samson, vin aici...

Dulăul nu l-a cunoscut însă de stăpîn, glasul nu i-a mers de loc la inimă și nu s-a clintit. A mișcat ușurel moțul cozii și i-a zîmbit oleacă, trist, din priviri. Astfel, de la început s-a pus o rece depărtare lăuntrică între om și animal, care s-a tălmăcit numaidecît într-o plecare a cîinelui spre poartă. Omul a alergat după el,

l-a ajuns; cu oarecare sfială, l-a mîngîiat pe cap, la rădăcina urechilor, i-a petrecut pe nesimțite cureaua pe după gît, l-a adus cu vorbe bune înapoi și l-a legat de un stîlp al șopronului unde zăcuse. I-a pus în față bucate, pe plac: cîinele n-a vrut să mai mănînce...

— Dă-i drumul să se ducă, dacă așa îi este voia, după turma lui, îi zicea nevasta gospodarului. Ăștia știu ulma urmele și poate își găsește stăpînii.

— D-apoi baciul însuși mi l-a încredințat și m-a rugat să i-l îngrijesc, și dacă trăiește să i-l păstrez pînă-n primăvară, cînd urcă iar pe Foișag. Mi-a dat doar arvună putinica de brînză și m-am legat. Și apoi ne păzește casa, că tot n-avem nici o javră să latre măcar la călătorii de pe drum.

Dar Samson nu știa de tocmeala baciului, nici de grozava boală ce-l lovise cînd coborau Valea Urseiului, de zăcerea lui în dăsaga în care-l purtase poște întregi asinul. Pînă ce, neputînd să-l mai care cu ei și nici să-l îngrijească cumsecade, ciobanii, în drum spre baltă, îl daseră în seama celui dîntîi gospodar întîlnit în cale, cu rugămintea să-l adăpostească pînă s-o alege: „au moare, au scapă".

— E jigodie, spuse gazda, primindu-l: uite cum îi frige botul și i se urduroșesc ochii. Nu tușește?

— Ba și tușește, spuse cu milă baciul. Mi-e scump ca un copil, urmă el, că-i vrednic și mintos, minune mare! Adună oile risipite și le veghează mai dihai ca unul din noi. Nu știe ce-i lenea ori lăsarea... De cînd îl avem nu se mai stăvește lup în preajma stînii.

Mi se rupe inima să-l lapăd, că l-am crescut chiar eu de cînd era de-o şchioapă. Adică se cheamă că nu-l lapăd, o întoarse el, sporovăind înainte, ca unul ce era lacom de vorbă, de care postise atîta amar de vreme acolo sus, unde nu-i ieşeau din gură decît: „hăi, oaie, nea, oaie... bîr, oaie“...

— Şi uite, se porni el iar, ţi-l las dumitale, că ne-au cuprins ploile, şi pe el l-a făcut leoarcă. Mi-e să nu prinză junghi.

Gospodarul, zăpăcit de-atîta vorbă, dete din cap că aşa este şi ridică ochii la cerul din care ţîrîia fără contenire de o săptămînă în şir o ploicică măruntă şi deasă, cu vînt rece ca de munte.

— Ţi-l las deci dumitale, o luă de la capăt baciul guraliv, că eşti şi te vezi gospodar cuprins... iar pentru îngrijiri şi hrană ţine berbînţa asta. La întoarcere, dacă-l mai aflu, ţi-oi face şi altfel de plată, că vindem, se cheamă, brînzeturile. Şi să ştii, adaose el întorcîndu-se, că numele lui este Samson, pentru că-i voinic ca tizul lui din *Scriptură*. Şi s-au urnit cu turme, cu păstori şi tarhatul tot să se mistuiască în negurile ploilor.

Dar, cum spuneam, de tocmeala asta între baci şi gospodar Samson nu ştia şi nici nu vrea să ştie. Lui îi ardea sufletul de dorul ciobanilor şi al turmei. Aici, în cuprinsul unui stînjen, cît îi îngăduia lanţul să se mişte, găinile îi ciuguleau mămăliga de sub nas şi nişte purcei obraznici îl guiţă necontenit năvălindu-l, cît trebuie să se apere de ei mursocîndu-i de urechi

ca pe oile neascultătoare — și n-a mai răbdat. Într-o noapte s-a smucit cu putere, a smuls stîlpul care putrezise și l-a tîrît cîțiva pași. Noroc că lanțul a ieșit prin capătul lemnului și el a putut porni numai cu fierul de gît. A sărit apoi peste poarta înaltă și a fugit, nebun, după ai săi.

Chiar din poartă a pus botul în țărîna noroioasă a drumului și a început a coteli, ici-colo. Aproape de casă și, prin șanțul de alături, și prin iarba împrejurimilor unde fusese popasul turmei, el putu desluși urme învălmășite și citi izul lor cu nasul, ca niște slove tipărite cu mirosuri pe pămînt. Dar mai la vale, merse din ce în ce mai anevoie, pînă orice semn și miros pieri. Ploile le spălase cu desăvîrșire... Dar el tot a mers așa, în oibul locului, cu urechea și coada mereu mai pleoștite, pînă s-a oprit.

Nu știa încotro să mai apuce. S-a pus în șezut pe marginea drumului și a urlat lung spre munte și apoi către șes: nu i-a răspuns nimeni. A pornit iar și a călcat preț de o poștă, pînă ce, istovit, s-a culcat într-o porumbiște deznădăjduit.

În zori a plecat iar, se înseninase. Și dimineața, cînd soarele urcase de-o suliță, el intra într-o margine de sat. A încetinit mersul și, cu băgare de seamă, a trecut pe lîngă cea dintîi casă, de-a lungul unor uluci de țambre, din dosul cărora s-auzea o larmă și niște zbierete parcă de miei... Prinse suflet: erau ai lui... înaintă și se opri în poarta deschisă. Adevărat: în ograda țărcuită ca o stînă zburda un ciopor, dar de un

alt soi de miei, cei mai mulţi albi: săreau, se zbenguiau, se luptau, alergau, cu mare ramăt.

Cîinele, amăgit, intră înăuntru. Nimeni nu-l băgă de seamă. Mai în fund, în faţa lui, o clădire tot albă, cu ferestre mari, cum nu mai văzuse în viaţa lui. Deasupra pridvorului o tăblie, pe care, dacă ar fi învăţat buchile, Samson ar fi citit: Şcoala primară mixtă a comunei Lunca-Frumoasă, cătunul Poeni. Dar el nu ştia carte şi nici copii nu mai văzuse. Cunoscuse numai oameni mari, îndeosebi pe baciul lui şi pe păstori. Ceilalţi cu care avusese de-a face nu-i plăcuse. I-ar fi muşcat, dar la certarea stăpînului se mulţumea să-i mîrîie. Pe cînd gîgîlicele astea săltăreţe de aici din ţarc aduceau cu mieii despărţiţi de-a başca de oi, zbierînd după mamele lor. Se apropie să-i miroasă...

Un copilaş îl zări şi dete alarma. Cîinele cu blana vîlvoi, terfelită de pulberi şi noroaie, cu lanţul tîrîş după el, se înfăţişa fioros. Şi speriaţi fugiră grămadă în pridvorul şcolii.

— Domnule, strigară, domnule, un cîine, un cîine turbat!

Numaidecît se ivi din tîrlă un om voinic şi mustăcios, cu o nuia în mînă.

— Ce e neorînduiala asta, copii? strigă el.

— Un cîine turbat! zbierară ei iar.

— Unde?

— Uite-l colo, domnule... şi copiii arătau cu mîinile întinse spre el.

„Ăsta e baciul lor“, își zise Samson. Se ridică și se smeri, vîrînd puțin coada între picioare.

Învățătorul se uită de departe la el: era hid în adevăr, dar nu părea primejdios. Sta liniștit, fără nici un gînd rău. Totuși, n-avea ce căuta la școală. Făcu cîțiva pași, se plecă să ia o piatră, o azvîrli în el și-l huidui.

Samson, ca orice strein, nu mai așteptă: se trase afară, și dascălul închise poarta, mulțumindu-se să-l mai alunge cu un „huo“... Dar cîinele nu se depărtă mult; îl intriga noul soi de miei... și stete locului: „țarcul o fi al baciului, dar drumul era slobod“, și se puse în șezut, cu ochii la poartă.

Copiii se luaseră după domnul lor și, căutînd pietre, se bulucîră la zăbrele să-l lovească. Învățătorul îi certă.

— Un cîine fugar, poate s-a rătăcit... Lăsați-l în pace. Intrați în clasă.

Copiii nu se-ndurau să se dezlipească de la uluci.

— Uite, mă, ce cap mare are...

— Vezi, e cu lanțul de gît.

— N-are ochii roșii, domnule, și nu-i curg bale, se făcu firoscos un țînc.

— Cuțu, cuțu, na... îl strigară cîțiva.

Cîinele mișcă a mulțumire coada înfoiată.

„Mieii ăștia, cînd nu zbiară, vorbesc ca baciul meu“, gîndi el.

— Tata spune că e a bine cînd un cîine rătăcit trage la o casă.

— Lasă, lasă, aici nu e casă, e şcoală. Destul... intraţi în clasă. Şi domnul abia îi putu urni cu nuiaua din urmă, ca pe o turmă, şi-i vîrî în tîrlă.

„Tot miei sînt", hotărî Samson... Apucase el să-i miroasă de aproape. Dar nu erau miei de oi, deşi straiele lor aveau iz de lînă, erau miei de om... Şi astfel Samson îşi dezlegă singur nedumerirea. De acum încolo ştia cu ce are de-a face. Se puse pe brînci, îşi rezemă botul pe labe, cu ochii ţintă în ogradă, să vadă ce se mai petrece cu ei. Cum era însă lihnit de foame şi ostenit de alergătură, aţipi, ceea ce nu se întîmpla altădată.

Îl trezi larma cunoscută, cu zbieretele de mieluşei. Se ridică. Copiii ieşeau voioşi din clasă şi se risipiră zburdînd în curte, dornici de joacă. Dar învăţătorul se arătă numaidecît cu nuiaua, îi strînse ca un baci şi-i rîndui doi cîte doi, pornindu-i spre poartă, o deschise şi le dete drumul prin strunga ei. Apoi se întoarse şi intră în tîrlă.

„Ce mai încoace şi încolo: aidoma ca la stînă!" Şi Samson se bucură nu numai cu vîrful cozii, ci în el întreg. Găsise o fărîmă de turmă, cu baci... De bună seamă că are să fie nevoie şi de cîine vrednic... Mai ales în împrejurări ca cea de acum, cînd îi trimite singuri la păşune... Căci unde ar putea să-i sloboadă din ţarc, afară?

Copiii iar îl văzură. Unul mai îndrăzneţ ieşi din rînd către el...

— Fugi, mă, că te muşcă, îi strigară toţi.

— Aş, nu mi-e frică. Nu muşcă dacă nu-i faci nimic... şi se căută în traista de la şold.

Samson îi urmărea orice mişcare... Băiatul scoase o halcă de mămăligă întinsă cu brînză şi i-o zvîrli. Cîinele o înhăţă din zbor: colţii albi îi luciră o clipă grozavi şi cerul gurii se zări negru, ceea ce îi înfioră pe toţi şi-i făcu, de unde porniseră spre el, să se sfiască îndărăt. Dar cîinele da mulţumire din întreg stuful cozii, semn că aştepta altă halcă. Băieţelul îi aruncă încă un cocoloş, pe care Samson îl prinse aşijderi... Atît le-a trebuit celorlalţi... Toţi şi-au scormonit trăistioarele de după gît şi i-au pus dinainte care o frîntură de azimă, care un boţ de brînză, unul o aşchie de slănină, altul nişte mere.

— Păi tu nu ştii? Cîinii nu mănîncă poame...

— Al meu mănîncă prune, mereu îl bate mama şi-l alungă din livadă.

— Da' grozav e, mă, al tău! Se urcă în pom...

— Nu, mă prostule, le culege pe ale de pe jos.

— Îl ţineţi voi nemîncat, sări altul. Ia să-l saturi de mămăligă şi să-i zvîrli şi oase: să vezi atunci că nu mai strică porumb din luncă şi poame din ogradă.

Samson îşi îndestulase foamea şi se desfăta privindu-i cu ochii luminaţi de amintiri, lingîndu-şi botul, şi prinse să-i iubească.

Unul mai mărişor îşi luă curaj, veni pînă lîngă el, întinse mîna şi-l mîngîie întîi pe cap, apoi îndrăzni şi pe spinare.

Cîinele scheună uşor şi-i linse mînuţa. Numaidecît alţii tăbărîră pe el să-l atingă, să-l scarpine şi se ghiontiră, se îmbrînciră gălăgioşi gata pe bătălie. Cîinele sta liniştit, n-avea poruncă de la baciul lor să se amestece şi să puie rînduială.

Învăţătorul auzi larma dela poartă, ieşi, se supără, goni cîinele, îi aşeză iar în şir, făcîndu-le vînt pe drumul satului, şi stete să se uite după ei cu nuiaua în mînă, pînă se depărtară. Samson se dete după colţul zaplazului şi se aşeză pe aşteptare, petrecîndu-i cu ochii.

Dar numaidecît acolo pe drum zarva între ei iar începu.

— Mă, săracul, nu i-am dat apă, şi i-o fi sete!

— Lasă că se duce el singur la pîrîu şi bea, făcu nepăsător unul.

— Da' ce, mă, ţie cînd ţi-e sete te duci la pîrîu?

— Dacă n-am de unde bea, mă duc. Şi harţa era gata să izbucnească.

— Lăsaţi, mă, că-i aduc eu într-o oală cum ajung acasă, că stau aproape.

— Numai dacă li-i mai găsi aici... se îngrijoră o fetiţă. Eu l-aş lua acasă la mine.

— Fugi de-acolo... vrei să te bată mă-ta? Ea n-are mămăligă destulă pentru tine...

— Lasă, că te spui eu mamii, se smiorcăi ea.

Şi gălăgia călători înainte spre inima satului.

Curînd a sosit copilaşul care făgăduise apa. Dar n-a pus vasul jos, ci, mîndru, i l-a ţinut chiar el la bot,

așa că Samson a limpit din mîna lui. Prilej să se grozăvească povestindu-și celorlalți isprava.

Cînd, după prînz, au venit la școală, copiii au găsit cîinele la post, în poartă. Care cum trecea, îl mîngîia. El i-a numărat cum intrau unul după altul în stînă, prin strunga împrejmuririi.

— Tii! am uitat să-i aduc mîncare, se jălui fruntașul clasei.

— Măi! Am eu niște nuci în buzunar, își aduse unul aminte. Și îi zvîrli un pumn plin. Samson mirosi una, o luă în gură și o sparse în dinți. Apoi, cu îndemînare, alese miezul, care-i plăcu. Și se luă de alta. Dăruitorul fu fericit.

— Vezi, mă, că știe să le mănînce? E deștept!

Cel cu apa, ca să nu rămîie mai prejos, își înflori isprava, precum că îi dase să bea apa chiar din pumnii lui, pe care și-i aduna, ca să le arate în chip de cupă.

După ce copiii s-au mistuit în clasă, Samson s-a statornicit iar după colț, unde s-a culcat. Știa că au să-l scoale cu ramătul lor cînd vor năvăli afară, în țarc.

După alte ceasuri de așteptare, cîrdul mieilor de om s-a vestit prin larmă de zbierete, și cîinele s-a ivit să-i primească. Văzu cum din nou baciul îi înșiruie de plecare și le dă drumul. Cîinele se miră. Nu pricepea: îi trimite la pășune acum seara? și singuri? Acolo sus la stînă nu se obișnuia așa ceva: să lași miei, chiar cîrlani mai mărișori de capul lor , să-i mănînce lupii... Și se luă după ei, cîțiva zeci de pași în urmă, apoi tot

mai aproape în spatele cioporului, cu lanțul tîrîș, și băgă de seamă că unul cîte unul se răznește și intră în țarcuri de tîrle deosebite. Cîinii satului îl simțiră și hărmălaia se dezlănțui... Ca unul ce se socotea strein și fără drepturi, Samson se trase înțelepțește înapoi, prin mijlocul drumului, și se întoarse la școală. Aici era oarecum dacă nu la el, cel puțin tolerat, măcar la poartă, unde dormi.

În zori a făcut cercetare amănunțită locului și împrejurimilor, găsi pîrîul, bău și intră cu labele să le spele; s-a lins, s-a puricat, s-a descîlcit cu dinții de ciulinii prinși în blană. Și s-a întors din nou ca la o datorie să se înțepenească în strunga prin care intră mieii... Ăștia, mai tîrzior au venit iar, fie unul cîte unul, fie înhăitați doi-trei, strigîndu-se, alergîndu-se din urmă. El i-a întîmpinat de data asta sculîndu-se și ieșindu-le mult înainte, cu clătinarea întregului măturoi al cozii.

— V-am spus eu că n-are să plece? Uite-l, ne-a așteptat.

— Păi mi-era că-l gonește domnul...

— Dar ce are domnul cu el? Vede și d-lui că e cîine bun și deștept.

— Mai deștept ca tine: dacă l-o primi în clasă, are să te întreacă la aritmetică...

Toți rîseră. Și darurile, brînză, oase, mămăligă, plouară dinaintea lui Samson. Iar mîngîierile nu mai conteneau.

— Haideţi, mă, că am întîrziat, se trezi unul.

Dar învăţătorul le văzu popasul şi se ivi la poartă cu nuiaua.

— Iar vă pierdeţi vremea cu cîinele ăsta de pripas? se răsti el. Intraţi repede în clasă. Şi se plecă să ia pietre să-l alunge.

— Nu-l izgoniţi, domnule, se rugă „mînitorul", că e bun să păzească şcoala şi casa d-voastră.

Adevărat: într-o latură a curţii se mai aflau două odăiţe, locuinţa dascălului, cu o brazdă de flori uscate în faţă şi o pompă de apă într-o latură. Aşa că de data asta domnul nu mai zise nimic. Cercetă doar lung cu ochii cîinele, care ţinti drept în ochii lui o privire caldă şi credincioasă, cum îşi privea baciul. Şi, ciudat, învăţătorul, parcă mustrat, şi-i plecă pe ai lui în jos. Renunţă să-l mai gonească şi-şi mînă tăcut copiii în clasă.

Băietul care luase apărarea cîinelui nu mai putea de bucurie că izbutise.

La prînz, acelaşi joc: alaiul mieilor omeneşti defila iar pe dinaintea lui. Copiii din nou se opriră, îl alintară, se hîrjoniră cu el, care primi cu bunăvoie joaca, şi se lăsa bucuros la toţi, ca şi cum ar fi fost al tuturor.

Învăţătorul, mişcat, rămăsese locului să-l spioneze. Cînd şirul porni, Samson se luă după copii şi-i petrecu o bucată... Apoi se opri: n-avea poruncă să se ia la harţă cu cîini streini... Stete nedumerit în drum; apoi se întoarse la locul lui. Învăţătorul îl aştepta. Se gîndise: era singur, nici nevastă, nici copil, nici căţel ori pur-

cel. Intrase în sat cu mîinile goale... După ce plecau şcolarii nu rămînea un suflet lîngă el, în pustietatea asta de margine de sat unde era zvîrlită şcoala. I se făcu milă şi de el şi de animal, aşijderi lui pierdut, răznit de-acasă, stingher. Cine ştie, o fi avut şi el un adăpost, stăpîn bun, de vreme ce trage la oameni şi iubeşte copiii, şi se hotărî. Îl chemă cu blîndeţe în curte. Cîinele se apropie sfios, gudurîndu-se: îl poftea baciul la judecată.

— Vin aici! şi-i făcu semn cu palma lîngă el.

Samson i se aşternu la picioare, tînguindu-se încet.

Dascălul se plecă, îi trecu mîna peste blană, dete de cureaua care-i sugruma grumazul, o desfăcu şi lanţul căzu. Cîinele se ridică, se scutură ca de o povară şi-i linse mîna; era mai mare şi mai puternic decît i se păruse la început. Îi plăcu şi-l adoptă. Închise poarta, îl luă cu el şi-l pofti în pridvorul casei, unde împărţiră amîndoi puţina merindă.

— Tu ai să rămîi aici la mine, îi vorbi el.

Samson înţelese, cît se cuvenea să priceapă un cîine mintos, şi se supuse.

După prînz copiii îl aflară tot în poartă, dar în partea dinlăuntru, de către curte. Fără lanţ, slobod, el îi primi cu autoritate: baciul sta în spatele lui.

— Copii, le spuse învăţătorul, m-am încredinţat că în adevăr e un cîine bun... Cine ştie cum s-o fi pierdut... Îl opresc aici, al şcolii... Să aveţi grijă de el şi să nu-l necăjiţi niciodată cu nimic. Cine ştie de ce folos ne poate fi!

— Îl îngrijim, îl îngrijim! strigară toţi voioşi.

Astfel, Samson, uns cîine păzitor, intră în stăpînirea şcolii şi a ogrăzii, cu tot ce se afla în ele: suflete şi lucruri; dar mai ales mieii. La cea dintîi recreaţie a fost lîngă ei şi între ei. Îi plăcu zburdul lor, lovirea berbecească în capete, fugărirea unul după altul. Dar nu mai îngădui să se răznească vreunul pe-afară, pe laturile depărtate ale ocolului, sau să se agaţe de uluci. Alerga numaidecît după bezmetic şi-l abătea la loc, în cîrd.

Învăţătorul, uimit, îi urmărea tot timpul purtarea. Copiii făceau haz, ca de o joacă a lui. La plecarea cîrdului, cîinele ieşit la poartă se uita rugător în ochii baciului, cerînd parcă învoire să-i însoţească.

— Du-te, îi spuse într-o doară învăţătorul, şi-i dete dezlegare cu mîna întinsă după şirul elevilor. Şi Samson îşi luă slujba. De data asta nu mai păşi sfios în coada alaiului. Ci alerga, ca cel cu răspundere, cînd în frunte, cînd pe laturi, cîrmuindu-l grijuliu, cu învăţătorul din ce în ce mai minunat, ţinîndu-se după ei. Din cînd în cînd. Samson întorcea la el capul, să vadă dacă e mulţumit cum îşi împlineşte datoria. Încă rămînea uluit cînd se desfăcea cîte unul din cîrd, nu ştia ce să facă şi căta înapoi spre baci...

— Lasă-l... îi porunci dascălul, făcîndu-i semn cuvenit cu mîna, lasă-l... Mergi cu ceilalţi mai departe...

El pricepu şi îşi urmă slujba, cînd pe laturi, cînd înainte, după cum cereau abaterile copiilor, pe care trebuia să le stăvilească. Săriră cîinii satului, de care copiii aveau frică şi se apărau cu pietre şi ciomege.

Dar acum nu mai fu nevoie. Samson lăsă o clipă alaiul, se repezi în cel dintîi zavod din cale, îl chelfăni bine și se întoarse liniștit. Șarla pieri în curte, unde schelălăi îndelung. Și așa scărmănă el în această întîia zi de slujbă o sumedenie de cotarle care săreau să se dea la mieii lui. Cîrdul se împuțina. Cu învățătorul în urma lor, ajunseră la capătul uliței mari. Mai rămaseră numai cîțiva copii, care se risipiră prin ulițele lăturalnice... Samson vru să-i ducă și pe aceștia, ca un paznic inimos și viteaz. Dar învățătorul îl chemă, și el veni ascultător și se întoarseră acasă.

— Bravo, îl hiritisi baciul, mîngîindu-l... și Samson, fericit, scheună de plăcere.

Cu aceasta, învățătorul se desluși. Făcuse experiența care-l încredința de ceea ce bănuise dimineața: cîinele venea de la o stînă și era deprins cu disciplinarea oilor. Îl mai cercă apoi în cîteva dăți și-l găsi la fel de viteaz și grijuliu: se putea bizui pe el. Rînd pe rînd, cîinii satului, mari și mici, atît de pe partea dreaptă, cît și de pe cea stîngă a uliței, își încercară puterile și deteră piept cu el; toți îi simțiră adînc colții și nu se mai arătară. Lătrau mișeii, de prin curți, la adăpostul zaplazurilor. Dacă vreun dulău mai trufaș cutezase să iasă afară din poartă, Samson numai cît se opintise în el și-l dase de-a berbeleacul, spre marea mîndrie a copiilor.

După cîtva timp, cînd toți îi luaseră spaima, era de ajuns ca el să-și arate colții — și nu pe toți — ci numai pe cei de sus, rînjind buza, ca nemernicii să piară,

chelălăind în fundul ogrăzilor. La urmă, învăţătorul îl mai puse la o încercare. Se înţelese cu un gospodar să iasă cu o halcă de carne şi să o zvîrle înaintea cîinelui cît timp însoţeşte copiii. Vrea să-l cerce: ce face paznicul în faţa momelii. Zis şi făcut. Samson a mirosit-o din fugă şi nu s-a oprit... La înapoiere a găsit-o în acelaşi loc şi s-a plecat peste ea. Învăţătorul, curios şi oarecum clintit din încredere, a stat şi el să vadă: îi părea rău de cîine, că nu se ţine tare pînă la sfîrşit.

Dar, oricum, nu-şi părăsise datoria. Acum, cînd nu mai avea sarcina copiilor, i se îngăduia să slăbească. Samson, după ce mirosi carnea, se întoarse, ridică piciorul de dinapoi, urină cu dispreţ pe ea... şi porni după stăpîn... Învăţătorul îl îmbrăţişă şi-l sărută chiar acolo, în mijlocul drumului. Noroc că era seara tîrziu şi uliţa goală. De atunci nu l-a mai pus la nici o supraveghere şi la nici o cercare.

Ajunsese mîndria şcolii. Se făcuse din nou frumos. Ploile îl spălaseră şi laţele lui invoalte îl îmbrăcau într-o sarică albă din creştet pînă-n vîrful cozii. Dimineaţă cu dimineaţă, Samson îşi primea mieii acolo, la intrare. Recreaţie cu recreaţie îi veghea, dînd ocol horei lor. Se ştia împuternicit de baci şi se puse să-şi muştruluiască mieii aşa cum primise el predanie din bătrînii cîini, moşi-strămoşi ai stînelor.

Cînd se stîrnea o încăierare, intra voiniceşte între ei şi-i despărţea cu capul, cu tot trupul, după nevoie. Ba sărea pe cei mai neascultători, îi punea jos cu labele

și-i ținea astfel pînă venea învățătorul, care-i da dreptate lui.

— Eu i-am dat poruncă, spunea acesta, să-mi prindă și să-mi aducă pe toți cei neastîmpărați.

Și ceilalți se bucurau de pedepsirea zurbagiului. Copilașii mai slabi, cînd erau încolțiți ori bătuți de cei mari, îl strigau să-i scape. El alerga numaidecît, potolea harța, așeza pacea. Nu mai încăpea îndoială: cîinele nu era ca toți cîinii; era un cîine năzdrăvan. O spuse într-o zi unul pe care Samson îl trăsese de sub un vrăjmaș călare pe el și care-l îndesa de pumni.

— Ăsta te scoate și din ghearele Zmeului... cum auzise el în basmul cu Făt-Frumos cu Greul pămîntului și Ușurelul pămîntului, și toți credeau la fel...

Așa că nimeni nu se supăra pe amestecul și faptele lui, cum nu se supărau de pedepsele „domnului". Cîinele era acum peste ei mînitorul cel mare și apărătorul lor — acasă îi lăudau grozav isprăvile.

— Ia, a înnebunit și dascălul vostru de atîta singurătate, spuneau unii părinți. A oploșit un cîine! În loc să-și ia și el de nevastă o fată din sat: uite, de pildă, Ileana lui Cojoc, ori Măriuța noastră.

Chiar de la început se simțise nevoie de o poreclă, ca să știe și el cînd îl strigă.

— Ce nume să-i punem, copii? întrebă învățătorul ca la o lecție cu ascultare.

Botezul începu: se prindară tot soiul de numiri, care de care mai alandala:

— Ghiocel, domnule...

— Ba nu, Brîndușel, țipă altul.

— Tu nu vezi că e alb, mă, ca ghiocelul!...

— Eu zic Ursei, sări o fetiță.

— Nu, e mai frumos Azor, ca cel din poezie, se iscusi monitorul.

— Nu-i bine, că ăla a murit: să-i spunem... Duman.

— Stai, mă prostule, că ăsta e nume de bou!

— Bujor, să-i zicem Bujor, găsi de cuviință un prichindel.

— Da' ce, e floare? ăsta e voinic ca un leu. Să-i spunem Leul. Așa e, Leul!

Mulți rămaseră cu gurile căscate la cel ce iscodise un nume atît de nimerit, ciudoși că nu se gîndiseră ei mai întîi. Și erau gata să se învoiască. Dar săriră alții mai învățați:

— Nu se poate, domnule, leul nu crește în țara noastră, se întoarseră aceștia spre dascăl.

— Ba Leul! răcneau cei dintîi.

— Nu se poate Leul...

Învățătorul trebui să pună capăt cu nuiaua sfatului care ajunsese sfadă. Cîinele, alături, aștepta, cu ochii la toate mișcările, lor, gata să sară și el să-i împace...

— Uite ce zic eu, își dete la urmă cu părerea dascălul, nemulțumit de rezultatul dezbaterii, eu zic să-l botezăm Ciobănilă.

Copiii se uimiră.

— De ce?

— Pentru că se poartă cu voi și vă păzește întocmai ca un cioban cu mieii stînei...

— Ciobănilă, Ciobănilă! repetară cu mare însuflețire toți.

Și Ciobănilă fu noul nume al lui Samson. El îl primi, bucuros că s-a sfîrșit cearta, îl recunoscu ca al lui, și de aici înainte răspundea pe loc, ascultător, la orice chemare de Ciobănilă.

Așa se trecu toamna îndelungată cu ploi, înseninări și noroaie.

Numai un lucru nu-i plăcea lui Cobănilă: dumineca și sărbătorile... Nu pricepea de ce în zilele astea mieii lui nu se întorc la țarc. El ieșea în drum și îi aștepta zadarnic... Unii copii îl zăreau și-l strigau de departe. El alerga și încerca să-i abată spre școală. Dar se ivea baciul, care-i mîna acum în altă parte, într-o tîrlă unde el nu avea îngăduință să pătrundă și de unde se auzeau răsunînd cîntece. Atunci, în zilele acelea urîcioase, suna cu clopot mare, cu vuiet adînc, nu mic și pițigăiat, ca cel de la gîtul berbecului de la stînă... Clopotul ăsta chema pe mielușeii lui și pe baci acolo. Sunetele lui îl pătrundeau ca un vînt sonor, îi intrau în blană și-l înfiorau tot... el se resemna și se proptea afară, dincolo de clopotniță, unde se punea cu botul pe labe... După ce se sfîrșea ce se petrecea înăuntru (nu știa ce: tuns de lînă, mulsoare) se întorcea acasă numai cu învățătorul, amîndoi posaci; mieii lor se amestecau în gloata oamenilor, de unde nu-i mai putea scoate.

— Lasă, Ciobănilă, că mîine vin iar... îl mîngîia dascălul.

Pe urmă se aşternu iarna, cu viforniţe prin care trebui să-şi călăuzească cioporul, şi sosi Crăciunul, cu vacanţa. Şcoala rămase pustie; ciînele şi învăţătorul — mîhniţi... Ca să-şi treacă de urît, baciul se puse să-i facă un adăpost împotriva gerului, din nişte scînduri alcătuite din o cutie răsturnată cu fundul în sus, aşternută cu fîn.

— Ai să dormi tu aici, măi Ciobănilă, împărăteşte, îl îndemnă el după ce sfîrşi.

Şi-l vîrî cam cu sila. Cîinele nu stete nici un minut. Ieşi la zăpadă şi nu se învoi în nici un chip cu capacul acela care-l înăbuşea... Dimineaţa îl găsi iar în pridvor, făcut colac la uşă.

— Hei, cu sarica ta miţoasă, îţi dă mîna să mîi afară... şi stăpînul nu mai stărui, îl lăsă în ale lui.

Dar cîinele tînjea, se posomorîse. Ca să-l mai înseninezе, îl luă în ziua Naşterii Domnului la biserică. După ieşirea de la slujbă a fost o tăvăleală prin zăpadă de-a valma cîinele şi mieii rostogoliţi unii peste alţii, într-o joacă nebună, că sta lumea şi se uita ca la comedie. Ciobănilă îşi pierduse toată seriozitatea: făcea nebunii mai rău ca un ţînc fără minte.

Atunci învăţătorului îi veni în gînd ceva. Strînse elevii şi le vorbi astfel:

— Copii, lui Ciobănilă i se urăşte fără voi şi vă duce necontenit dorul. Eu zic să treceţi zilnic pe la şcoală să-l luaţi şi pe el.

— Păi noi ne ducem cu colindul, domnule.

— Cu atît mai bine: îl luaţi cu colindul, vă însoţeşte cînd mergeţi cu sorcova şi cu plugusorul... Pretutindeni are să vă fie pază şi tovarăş.

Copiii strigară ura, zvîrlindu-şi căciulile în sus, spre marea bucurie a lui Ciobănilă, care sări să le adune de pe jos.

Astfel, cîinele îşi luă loc şi umblă într-un cîrd de urători pe la ferestrele gospodarilor, cu înfruptare din covrigii, nucile şi colacii de căpătat. L-a înveselit nespus clopoţelul de acioaie, în clinchetele căruia mieluşeii lui cutreierară tîrlele. S-a ridicat şi a cerut să-l miroasă. Avea iz bun, şi el l-a lins uşor. Aşijderi a mirosit nuieluşa împodobită a sorcovei: nu i-a plăcut, florile n-aveau miresme de munte. Izul lor aducea cu cărţile purtate de copii la subţioară, cînd soseau la şcoală şi el sărea să-i miroasă.

A fost şi de Bobotează cu cioporul întreg. E drept că n-a intrat în biserică. Dar a mers cu alaiul pînă la malul apei unde s-a sfinţit crucea. I-a trebuit apoi multă cazană pînă să adune mieluşeii lui, care se încurcau pe alunecuşul de gheaţă. A fost nevoie să-l ajute şi baci învăţător.

Urmă apoi cealaltă jumătate de iarnă, de data asta cu zăpezi înalte şi troiene pînă la brîu. Dracii de copii se vîrau în ele şi-l strigau să-i găsească. El întra bărbăteşte în omătul pufos, rîcîia cu labele, îi scormonea, îi înhăţa cu colţii de sumane şi-i scotea din găuri în hazul tuturor.

Acum se lăsa întuneric devreme şi cădea noaptea pînă-i astîmpăra pe la casele lor.

Dar s-a dus şi iarna. Curînd, Paştele a luminat satul, gătit şi văruit de sărbătoare. În toate zilele

vacanței copiii au venit să-l ia seara la denii, ziua la cîmp, unde se jucau pe iarba proaspătă. Copiii îi culegeau flori, i le făceau mănunchi și i le dau în gură. El le lua între dinți și umbla așa cu ele un timp, ca să le facă plăcere. După ce osteneau, se așezau jos și-l făceau pe Ciobănilă domn învățător. El sta în șezut și-i asculta. Rînd pe rînd, treceau în fața lui și-i spuneau poezii ori alte lecții. Cînd greșea unul sau se încurca, ceilalți făceau semn cîinelui, care îi punea prostului notă rea, adică îi da brînci cu capul și-l rostogolea în iarbă. Rîdeau toți și rîdea și el cu coada.

De Sf. Gheorghe un copil i-a adus să vadă o pereche de miei priori. Ciobănilă i-a mirosit lung și amănunțit. Izul de oaie adevărată îi deșteptă afunde aduceri aminte cu aleanuri adormite, care îl încurcară. Se mai adăuga vremea, cu unduiri de adieri sosite din pajiști, cu cer albastru ca munții și izuri încîlcite abătute din toate părțile pămîntului, care-l îmboldeau cu ghesuri nedeslușite fără pace — nu se schimbă însă.

Rămase același străjuitor credincios al tîrlei și al mieilor omenești, și mai ales al baciului nou. Atît că aproape nu mai dormea noaptea. Sărea necontenit, ieșea în curte, scruta bezna, ulma vîntul și, plin de o mare neliniște, de o ciudată presimțire, nu se mai culca. Aștepta... Aștepta ceva de dincolo de rosturile obișnuite ale zilelor de aici... Mocnea în el o scînteioară de nădejde, necunoscută, în jurul căreia alergau și se grămădeau toate mințile în simțirile lui de pînă atunci.

Într-un revărsat de zori i se nălucire zvonuri de tălăngi. Ascuți auzul... Veneau de departe, de către

vale, şi urcau. O undă de vînt le şterse. Se puse jos: pămîntul nu-i împărtăşi nici o veste din coaja lui. Iar se sculă şi se ciuli tot... Încordă pînă la durere auzul, şi prin cleştarul văzduhului trezit de întîiele albe pîlpîiri ale luminii, suna, ca dintr-un fund pierdut de codru, talanga cu glas argintiu de la gîtul lui Florin, berbecul trufaş cu care avusese rîcă veche la stînă. Încremeni în ascultare: încet-încet, se slomneau şi celelalte acioaie, una de la grumazul oaiei năzdrăvane, care scăpase singură din gura lupului, alta de la gîtul lui Foltea, urecheatul burtos, pe spinarea căruia îl cocoţase baciul cînd, bolnav, nu-l mai ţinuse picioarele. Mai aşteptă... Un lătrat: al lui Lăbuş, starostele cîinilor turmei... Şi nu se mai îndoi; nu mai pregetă... Era adevărat!... Tot culcuşul de amăgiri în care pribegia îl silise să-şi facă popas se spulberă... Mieii cei noi, baciul lor, tîrla cea mare şi albă? Piedici peste care sare cum a sărit cu lanţul de gît orice poartă ce i-a stat în cale spre ai lui... Fără să mai cate înapoi, o luă la goană înaintea lor, pe drumul aşternut cu umbre de rouă şi lumini, şi izbucni deodată, ca din pămînt, drept în miezul turmei. Sări pe pieptul baciului şi-şi rezemă capul de inima omului, care-l îmbrăţişă şi-l primi cu ospăţ mare, ca la praznicul întoarcerii fiului pierdut.

12 iunie 1957, Bucureşti

VISCOLUL

ERA O IARNĂ UȘOARĂ, mai ales în sud, unde pe șesul încropit grîiele se vălureau în vîntul cu iz de Mediterană. Satele, amăgite, se pregăteau pentru arăturile de primăvară... Cînd, deodată, de cum anul scăpătă în făurar, se-ntoarse crivățul, timpul se încrîncenă și se porni pe ger cumplit. Într-o singură noapte, Dunărea, acolo unde, lățită, curge mai lină, se prinse; iar peste cîteva zile zăcea întreagă ferecată în obezi, de la Orșova pînă la mare. Oamenii intrară, cu vitele la un loc, în bîrloguri.

În schimb, fiarele şi contrabandiştii începură să hălăduiască nestînjeniţi. Vămile se desfiinţaseră. Grănicerii puţini, abia cîte doi într-un post, şi acestea aşezate la mare depărtare unele de altele, nu mai pridideau. Contrabandele şi nelegiuirile se ţineau lanţ. De la o vreme, orice pază se dovedi neîndestulătoare. Contrabandiştii răzbeau pe unde poftean, se întîlneau cu tovarăşii de dincoace, aşteptînd doar să se înnopteze, ca să încarce sarea, petrolul, benzina, zahărul ori vitele furate şi le treceau dincolo.

Lucrurile ajunseseră departe urît, mai ales la un cot al fluviului, într-un punct numit Baba-Săracă, unde satele bulgăreşti roiau de contrabandişti.

Aşa nu mai mergea. Comandamentul de la Bucureşti dădu ordine severe, îndoirea şi întreierea numărului oamenilor de pază, sporirea elementelor de legătură între pichetele presărate de-a lungul graniţei, cu porunci să se tragă oricînd şi în oricine, cu riscul oricăror incidente ce ar putea decurge.

În această împrejurare, de la compania de grăniceri din oraşul C... porni într-o dimineaţă geroasă o secţie de nouă soldaţi, cu un caporal şi un sergent major, sub comanda unui tînăr sublocotenent, proaspăt ieşit din şcoală; cu totul doisprezece oameni, bine armaţi, şi bine îmbrăcaţi, înzestraţi pentru orice întîmplare cu toporişce, lopeţi şi frînghii cu care să lege hoţii prinşi... Fiecare îşi ducea la şold săculeţul cu merinde şi sticluţa cu băutură.

În oraș începuse ninsoare. Afară, la cîmp, gerul spori, și numaidecît îi întîmpină crivățul, care se umfla cu o putere din ce în ce mai nebună. Valea Dunării trăgea ca un uriaș horn culcat pe pămînt de-a lungul țării și prin care alerga un fel de pulbere înghețată, aspră și înțepătoare, ca un nisip alb amestecat cu vîrfuri de ace, stînjenind vederea și umplînd ochii de alice. Viscolul, întețit, le împroșca mînios, și ele se înfigeau în mantale, intrau pe mîneci, pătrundeau prin chiotori, căutînd parcă pielea caldă. Dar oamenii, voioși, cu căciulile trase peste urechi, mergeau împotrivă și sporeau la drum. La început ușor, apoi din ce în ce mai greu. Curînd lumea toată se prefăcu într-un soi de vast paianjeniș alb, plin de vaere și urlete, prin care ei trebuiau să pătrunză ca să-și taie cale, opriți din loc în loc de cîte o stavilă crîncenă, ce li se punea clipă proptă, apoi trecea vîjîind peste ei; era o undă imensă de vînt, tare ca un zid, repede năruit.

Cu mare anevoie, pîlcul ajunse și se opri la Baba-Săracă loc de întîlnire cu grupul de grăniceri ce trebuia să vie către ei din partea cealaltă. Dar aci nu găsiră pe nimeni. Se vede că ei întîrziaseră, scăpaseră ora hotărîtă, și ceilalți, îndreptățiți să nu mai aștepte, plecaseră înapoi de teamă să nu-i apuce noaptea.

Sublocotenentul se căzni să scoată ceasul și nu izbuti.

— E prînzul mare, spuse caporalul, apărîndu-și gura cu mîinile înmănușate.

— Ba e trecut mult de prînz, cîrti un soldat. E dincolo de amiază.

— După ce cunoşti tu, mă grozavule, îl bruftui vagmistrul, îngrijat să nu se descurajeze oamenii.

— După cum se strecoară lumina prin sita asta de de zgrăbunţe, zise liniştit omul. Nu vedeţi că ea vine acum din dreapta, dinspre miazăzi, nu din faţă, de la răsărit, ca azi-dimineaţă... Curînd are să treacă o dată cu soarele, în spatele nostru...

— Ia închide-ţi gura, firoscosule, că ţi-o umple măzărichea. Domnule locotenent, se întoarse sergentul major, eu zic să mîncăm. Pe urmă pornim mai departe. Pînă la postul nr. 3 mai sînt 5 kilometri. Îi facem cel mult în două ceasuri. Răspund eu...

Tînărul comandant dete din cap, şi oamenii, bulgăriţi între nişte sălcii zbuciumate, clefetiră cîţiva pesmeţi găsiţi prin buzunare. N-aveau chef să umble în sacii de la oblîncuri, doldora de zăpadă încîlcită în ei.

Sergentul-major Costache Negrea îşi privea oamenii gînditor. Pîlcul fusese dat în seama lui, vechi militar şi dibaci grănicer, om matur, energic, cu cap şi experienţă, hîrşit cu toate tainele şi chichiţele contrabandiştilor şi mai ales bun cunoscător al meleagurilor dunărene, bătute de el în lung şi lat. După liberare, cu cincisprezece ani de serviciu şi pensie bunişoară, îşi pusese în gînd să se facă şi el contrabandist. Dar în alt stil. Şi era sigur că avea să ajungă departe. Om chipeş, cu trăsăturile feţei largi şi deschise, cu

glasul sonor şi hotărît, înalt şi voinic, cîştiga de la început simpatie şi încredere. Musca ce-şi lăsase în bărbie, sub buza de jos, punea un accent şi mai bărbătesc pe chipul limpezit de ochii mari, căprui, cu privirile arzătoare, pline de suflet.

Sublocotenentul Viorel Petre, căruia îi întinse bidonul cu coniac, îi fusese, în împrejurarea asta, agăţat mai mult decorativ, ca să se facă plăcere celor de la Bucureşti şi ca să deprindă oarecum şi el meseria de grănicer. Toată greutatea şi răspunderea de comandant al expediţiei apăsa numai asupra vagmistrului Costache Negrea, care ştia să poruncească, se pricepea să cîrmuiască şi, la nevoie, să taie în carne vie.

La plecare, căpitanul l-a luat deoparte şi i-a spus:

— Negrea, în tine mi-e nădejdea. Ai grijă de oameni. Şi fii cu ochii în patru să nu cădeţi în vreo capcană. Tu dai socoteală de toate.

— Păi, domnul sublocotenent? zîmbi el.

— Nu ne uităm noi la de-alde ăştia cu caş la gură şi gîndurile în stele, urmă şeful. Tot tu trebuie să ai grijă şi de el. Nu uita că este nepotul colonelului: Să mi-l aduci întreg nevătămat. Ba, dacă îţi vine bine, trece-i pe seamă vreo ispravă. Ne punem bine cu cei de sus.

— Sublocotenente, se adresă el acestuia, să ai toată încrederea în sergentul-major, care e militar încercat, e întreg numai devotament şi pricepere. Astea spuse cu tonul: Tu eşti un papă-lapte, să faci bine şi să asculţi de vagmistru.

Tînărul puse mîna la căciulă și salută tăcut. N-avea nici o veleitate de comandant. Mergea pe cont propriu și pentru plăcerea lui. Era un băiat subțiratic, blînd și plăcut la înfățișare: năltuț și bucălat, aducea a fată. Fără ambiții, visător, îndrăgostit de natură, scria necontenit versuri. În școală, un coleg îi împuiase capul cu frumusețile peisagiului dunărean, măreția amurgurilor de topaz topit, curgînd pe pieptul lat al Istrului, sălbătecia exotică a ostroavelor pline de flori și păsări nemaivăzute, minunile pescuitului, bălțile înstelate cu nuferi și înnorate de lebede, junglă de sălcii și răchite adăpostitoare de stupii albinelor sălbatice, așa că uneori cînd tai un trunchi te pomenești cu mierea neagră, curgînd ca din vrană... Încît toată vara locotenentul — și căpitanul îi înlesnise asta — o petrecuse în lotcă, bătînd cotloanele și tainițele malului, ca și ostroavele, după flori, pești și păsări, sub cuvînt că inspectează posturile. De multe ori îl însoțea vagmistrul Negrea, care începuse să-l îndrăgească pentru purtarea lui delicată, fără ifose de superior, cu care-l umileau ceilalți ofițeri.

Cît s-au odihnit la Baba-Săracă, vîntul și ninsoarea se schimbaseră. Nu mai împroșca alice. Acum un adevărat ciclon repezea în ei, din toate părțile, fulgi mari de zăpadă, adunați cocoloașe. Zarea, de jur împrejur și deasupra, se întunecase cu posomorîre. Năvălea cînd crivăț, cînd se învîrtejeau, bufnind în ei, zeci de alte vînturi din toate laturile, într-o grozavă încăierare. Totuși, porniră înainte... Mai mult bîjbîiau, cu ochii

închiși, cu răsuflările tăiate, cu veșmintele cînd lipite de ei în față, cînd umflate, plesnite și întoarse peste capetele lor, din spate. De la o vreme, nu se mai cunoscu pămînt, văzduh, amîndouă otova. Nu se mai deosebea nimic, nici loc, nici timp, amestecate toate într-un haos urlător.

— Bu... începu sergentul-major să spuie către sublocotenent, dar un pumn greu din vînt îi astupă gura, răzbindu-l pînă în fundul bojogilor și-l clătină ca o lovitură de box. Doar în gînd putu să-și mai urmeze întrebarea despre busolă.

Umblau acum în bobote. Nu mai știau încotro. Uraganul, dezlănțuit cu toate mîniile lui, îi lua pe sus și-i purta fără voia lor încotro vrea. Trombe uriașe de viscol îi prindea în mijloc, îi răsucea și-i zvîrlea afară ca pe niște înecați.

Cîte o explozie de furtună se spărgea lîngă ei, bufnitura îi asurzea cu trăsnet de canonadă, și schijele de vînt îi plesneau, învinețindu-le carnea, scoțîndu-le sîngele din vinele obrajilor, stîlcindu-le plămînii sub presiunea aerului proiectat cu violență în piepturile bușite. Oamenii, asfixiați, trăgeau pe gură și nări, în loc de aer și văzduh, foloștine mari de zăpadă, intrate cu viteza proiectilelor.

Apoi viforul, parcă sleit de paroxisme, se ostoia puțin și se mulțumea să facă o horă de duhuri albe, dănțuind împrejurul celor îngăduiți o clipă să se adune la un loc și să răsufle.

Umblau, nemaiştiind nici de cînd, nici încotro, rătăciţi, încurcaţi într-o colosală mreajă sură de vînturi împleticite. Nu puteau vorbi unul cu altul. Cînd se prăvălea cîte un talaz năprasnic de viscol peste ei, gata să-i zboare, se prindeau de mîini, se încolăceau peste mijloc, se îndoiau toţi o dată, snop, şi abia aşa scăpau.

Nu se gîndeau să poposească. Orice oprire le-ar fi fost mormînt, noianele de zăpadă atît aşteptau, ca să se oprească în ei şi să-i nămeţească. Dar aşa, mişcîndu-se, tot mai izbuteau să se strecoare prin ochiurile goale ale viscolului şi să scuture valurile ninsorii de pe ei.

Deodată, sergentul-major din coasta stîngă a pîlcului căzu. Un iureş sălbatec îl lovise cu spăimîntătorul lui catapult de vîntoasă peste coşul pieptului, îi pusese piedică şi-l trîntise cît era de voinic. Negrea vru să strige pe sublocotenent, dar nu putu. Se gîndi numai fulgerător la el, că-l lasă singur într-o cumplită cumpănă, şi-l înfăşură într-o ultimă sălbatică grijă. Şi nu se mai mişcă. E drept că era cel mai vîrstnic dintre ei, dincolo de patruzeci de ani, dar pînă atunci asta nu se simţise. Sublocotenentul de lîngă el îşi simţi mîna de care-l ţinea vagmistrul liberă. Pregetă să strige, încercă să se plece şi să-l ridice. Ceilalţi, trîmbă, îl tîrîră după ei mai departe. Negrea rămase acolo, cu arma sub el, repede schimbat în morman de zăpadă. Sublocotenentul gîndi doar un singur cuvînt, ivit în mintea lui la vederea grozavei scene: „teribil“, cu care

se îndeletnici mereu de aici înainte, morfolindu-l în gură: „teribil, teribil", clătindu-se.

Ceva mai departe, o altă gigantică icnire a orcanului izbucni din beznele albe şi, ca o înfricoşătoare cataractă, îi turti, înhăţîndu-i într-un monstruos teasc de văzduh strivitor.

Inimile, cu sîngele gonit tot din toate părţile, năpădit în ele, zăboviră cîteva clipe din bătaie, smucite din loc. Caporalul din partea dreaptă a grupului, izbit de tăişul unei enorme lame de taifun, n-avu timp să ducă bine mîna la piept, unde simţise o străpunsătură de cuţit fulgerată pînă-n vinele gîtului, şi se prăbuşi din picioare făr'un cuvînt. Sublocotenentul văzu, sau simţi numai nenorocirea, nici el n-a ştiut bine. Se gîndi la arma celui pierdut: ar fi trebuit s-o ia. Dar nu-i mai păsa. Nu-l mai interesa nici măcar haotica poezie a cataclismului. Paşii îl tîrau automat, o dată cu ceilalţi, mai departe, indiferent dacă înainte sau îndărăt.

Apoi începură să se răzleţească, nepăsători, singuri şi uitaţi chiar de ei înşişi, în orbenia unui amurg apocaliptic, care-i înghiţea unul cîte unul în adîncurile gîtlejurilor lui de balaur cosmic, din care vărsa rafale de vînt veninos şi îngheţat. Viscolul ajunsese culmea. În încleştările lui, firea întreagă se zvîrcolea cu mugetele şi ţipetele trîmbiţelor judecăţii de apoi, şi lumea, apucată de colosale convulsiuni, se zbătea într-un soi de isterie universală, posedată, călărită de toate legiunile vînturilor demoniace.

Trăiră totuşi o ultimă aţîţare tulbure, a tuturor puterilor din ei aţintite asupra primejdiei. Ajunseră la exaltarea nefirească, unică a supremei spaime, refugiaţi în piscurile necunoscute ale fiinţei lor stoarse de ananghie. Mai aveau un pas ca să salte dincolo, în neant.

Nu visau, nu slăbeau ... Se dezlînau.

Sufletele, nu cugetele — nu mai aveau — sufletele lor se desfăceau de ei, îi părăseau lucide, ca să se ducă în alte părţi, unele acasă, la cald, la părinţi, altele numai într-o grădină cu flori, lăsînd sleite acolo trupurile ajunse nefolositoare.

Sublocotenentul se întorcea la lotca lui însoţit de majorul Negrea, care-l călăuzea printre ostroave. Pierduţi, năuciţi, spulberaţi, din ce în ce se ştergeau... Şi găsind alte alinări aiurea, tot mai moi, se lăsau pieirii.

Atunci, un glas puternic răzbătu pînă la ei. Răsună o comandă limpede: „Stai!" care-i deşteptă, şi din urmă se ivi şi îi ajunse sergentul-major Costache Negrea. Cum a putut să se scoale şi să se despotmolească, singur, sau ajutat de altcineva, nimeni nu s-a întrebat. L-au primit cu însufleţire şi s-au bucurat. Înota prin nămeţi voinicește, scuturînd din cap şi umeri, şi vîntul nu putea să-i facă nimic.

— Drepţi!... porunci el.

Oamenii, ca prin farmec, se îndreptară şi se înţepeniră.

— Strîngeţi rîndurile!...

Şi ei se bulucică, nemaiţinînd seamă de opintirile vijeliei. Pîlcul decapitat îşi pusese capul la loc. Nu le păsa unde lipsise şi cum răsărise; îl ştiau vîrtos şi vrednic şi le era de ajuns.

Singur ofiţerul se gîndi că visează. Dar numaidecît îşi dete seama că e iar treaz, întors din aromeala cînd alunecase cîteva clipe cu lotca.

Acum simţea şi mai aprig, pînă la măduvă, muşcăturile gerului, bătaia cu vergele de oţel a crivăţului, carnea zdrobită de sforţările şi ostenelile împinse dincolo de marginile răbdării.

Nu... asta nu era moartea dulce, halucinaţiile celor ce pier îngheţaţi, plutind în viziunea unor fericiri cereşti. Şi îşi aminti de „Fetiţa cu chibrituri" a lui Andersen urcînd din ger de-a dreptul în paradis. Pe cînd el, dimpotrivă, el se zbătea aici pe loc, ca şi mai înainte, în cumplita realitate a uraganului de zăpadă, în care Negrea, chemat de grija răspunderilor, intra din nou alături de ei şi lupta cu urgia care se pornea iar.

— Domnule sublocotenent, zise vagmistrul scurt, vă rog să-mi treceţi mie comanda. Sînteţi lăsaţi toţi în răspunderea mea.

Sublocotenentul dete învoire în gînd.

— Trebuie, urmă Costache Negrea, să ne alcătuim în formaţie de atac, adică în unghi, ca stolul de cocori împotriva vîntului; nu desfăşuraţi ca acum.

Ofiţerul nu pricepea, majorul îl lămuri:

— Cu mine în vîrf, şi ceilalţi aşezaţi în rînduri unul în spatele celuilalt, facem un fel de pană înfiptă

în vifor, pe care-l străpungem. Şioaiele vîntului tăiat în două ni se scurg apoi pe lături, ca la apărătorile puse înaintea picioarelor de poduri, încheie el.

— Caporal! strigă apoi.

Sublocotenentul, în gînd sau tare — nu-şi amintea — îi spuse că acesta căzuse sub ochii lui şi n-avea să se mai ridice.

Negrea îi auzi glasul sau gîndul, că răspunse:

— L-am sculat eu şi i-am ordonat să mă urmeze. Hei, caporal, unde întîrzii? Şi privi sever în urmă.

Din amarul vărsat înapoia lor, din mugitorul potop de vînt şi ninsoare, se desfăcu o umbră, şi numaidecît caporalul Ilie Ţintoi făcu drepţi.

— Dezleagă frînghiile, îi porunci vagmistrul, că oamenii nu pot. Trebuie să-i ferecăm snop, la un loc. În acest timp zăpada se bulucea în ei, clădită troian, ca să se împrăştie iar sub groaznicele bubuituri de artilerie grea ale viforului tot mai înverşunat.

— Repede, repede! poruncea Negrea, descingîndu-se şi pe el şi pe alţii de funiile pregătite anume pentru prizonieri.

Deodată, viscolul, uimit parcă, se opri puţin, ca să-i privească, vrăjit.

— Treceţi în faţă, voi, Marine şi Iordache, şi cu mîinile vînjoase vagmistrul ţintui locului doi vlăjgani, cei mai înalţi din grup.

— Leagă-i cot la cot şi peste mijloace, cît mai strîns şi mai zdravăn.

Cît ai clipi, caporalul împlini porunca. Mîinile îi lucrau sprintene, degetele se mişcau îndeletnice, fără să le pese de gerul ce amorţise pe ale camarazilor.

— Vasile şi Ion, la rînd, în spatele ăstora... Domnule sublocotenent, locul dumneavoastră este aici, între haidamacii ăştia, şi vîrî pe tînăr în mijlocul celui de al doilea şir.

Ofiţerul simţi numai forţa din braţul lui Negrea, care-l muta din loc. Pe el însă nu-l putu prinde şi apuca: îi aluneca din pipăitul lui nimicit de ger. Cei trei inşi, îndesaţi unul în altul, fură încătuşaţi cot la cot şi peste brîie.

Cu ceilalţi cinci soldaţi rămaşi făcu un al treilea şir, aşijderi înlănţuiţi cu funii, între ei, pe care-l înghesui în dosul celorlalte două. Pe urmă îi împleti pe toţi împreună, înnodînd şirurile de oameni între ele, cu frînghii petrecute acum de la soldatul din faţă, prin cel din mijloc, la cel din spate, încrucişate cu celelalte legături pe lat. Ca să-i alcătuie cît mai grabnic, treceau amîndoi slobozi peste orice piedică, pătrundeau nestînjeniţi printre cei o dată legaţi, se iţeau prin ochiurile reţelei, se strecurau de-a dreptul ca nişte năluci prin nodurile dintre trupurile ferecate, sau poate chiar prin trupuri, ostaşii nu-şi dau bine seama, şi nu se uimeau: era ceva firesc atunci, cerut de urgenţa deznădăjduită a împrejurării.

Oamenii stau acum prinşi ca o singură vietate în ochiurile unui năvod de funii din care nimeni nu mai putea ieşi, dar şi nici unul nu se mai putea pierde.

De-ar fi căzut cineva, falanga îl ținea drept și-l ducea cu ea înainte. Numai toți o dată ar fi putut fi doborîți, și asta era mai greu.

Totul s-a petrecut uimitor de repede, sub șarjele desperate ale viforului, care, înciudat, se pornise mai aprig.

— Eu mă așez ca bătrînul cocor în vîrf, călăuză, spuse Negrea, și trecu în fața celui dintîi șir. Tu, Ilie, porunci el caporalului, treci în spate, ariergardă, în dreptul domnului sublocotenent, ca să-l aperi. În cîteva ceasuri sîntem îndărăt la cazarmă. Răspund eu. Cum v-am luat, așa trebuie să vă dau în primire... Înainte, marș!

Și alcătuirea asta porni în hăul orbitor și asurzitor al viscolului, ca un animal monstruos, îndîrjit de cumplitele avalanșe de plesne și bătăi ce curgeau peste el din toate părțile.

Mergeau... și nu se sinchiseau încotro. Știau numai că acolo, în fruntea lor, cîrmuiește sergentul-major Negrea, înapoi veghează caporalul Ilie Țintoi, care trebuie să-i scoată la liman: altfel răspund.

Mergeau... și în mers adormeau. Se deșteptau în grozave detunături, fără să poată deschide ochii, umflați și sîngerați de usturimele vijeliei. Moțăiau cîțiva pași și iar adormeau, tîrîndu-se prin mijlocul unei enorme bătălii cu stihiile răsturnate care, învrăjbite, își schimbau din clipă în clipă tactica și armele.

Aci, cavalcada nechezătoare de valkirii, cu pletele fuioare de viscol măturînd cerul, îi străpungeau cu grindini de lănci și săgeți repezite din apus.

Aci, cohorte de arhangheli polari scăpate din infernurile Nordului îi izbeau în dos cu aripile lor de gheață flexibilă.

Cînd abisurile opace din față îi mitraliau, cînd îi șfichiuiau, cu șuiere înfricoșătoare, averse de cnuturi ardeiate, lungi de-o poștă, sau îi retezau din dreapta tăișuri de coase năprasnice, ascuțite necontenit pe arcerele crivățului scrîșnitor.

Pentru ca apoi, la un semnal de răcnet îngrozitor, să le dea asalt toate deodată la un loc. Dar cele mai cumplite erau suflurile exploziilor de nevăzute bombe încărcate cu aer lichid înghețat, care cu trăsnete și îi încovoia pînă lîngă pămînt.

Lungă, chinuitoare, nemaisfîrșită tîrșîire cu poticneli, opintiri și iar poticneli.

Dar domnul vagmistru nu îngăduia cu nici un chip cît de mic popas. Mereu de strajă în vîrful formației, poruncea și viscolului din față, pe care el, ca o carenă vie, îl despica vîrtos cu pieptul deschis, comanda și oamenilor dinapoi.

Uneori, ghicind amorțeala, paralizia voinței ofițerului căuta să-l trezească și să-l mîngîie.

— Lasă, domnule sublocotenent, striga el peste capul furtunii, fără să-i pese de călușul ce-i punea viscolul, acum vine primăvara. Ieșim iar cu lotca după nuferi

și crini în bălți. Vă aduceți aminte de lanurile de stînjenei sălbatici?

Dar bolțile curpenilor înfloriți, agățate cu zorele sălbatice, pe sub care treceam urmărind de departe lebedele? Și teii din ostrovul mierlelor? Ca mîine ne întoarcem la ele... — Caporal Ilie!

— Ordin.

— Cum e acolo în spate?

— Este bine, să trăiți. Fiți fără grijă.

Glasurile lor găurind pîslele învîrtejite ale furtunii se auzeau prin tot huietul oceanic al văzduhului turbat.

După cîteva șovăiri și încercări, Negrea găsise și apucase direcția ciclonului: își potrivi trîmba de oameni așa ca să i-o ducă vîntul puțin pieziș dinapoi, ca pe o corabie fugind înaintea furtunii.

Curînd, sau cu mult mai tîrziu — nici unul n-a știut să spuie — vagmistrul strigă:

— Am ajuns!

Se aflau între niște troiane uriașe ca niște movile de zăpadă, clădite peste ceva dedesubt. Între ele, oarecare liniște, și larma puțin mai stăvilită.

— Casele! Intrăm în oraș... arăta bucuros călăuza. Uite și cazarma!

Adevărul era că nu se mai cunoștea decît o nămestie albă ca o căpățînă de deal oblu, pe care, sus, se dau peste cap vîntoasele, spulberînd fumuri subțiri de zăpadă. Pereți, acoperiș, uși, streșini, tăinuite, îngropate în zidăria de nea bătătorită de maiurile vijeliei în chip de cetate înaltă.

— Ei drăcie! bodogăni vagmistrul, vorbind singur. Pe unde intrăm acum?... Nici măcar o crăpătură în partea asta. Nămeții au astupat totul. Hai, Ilie, să-i dăm ocol și să ieșim în latura dincotro suflă crivățul.

În coasta de răsărit, adevărat, bătătura era aproape stearpă. Aici zăpada nu se putuse aciua o clipă de răul vîntului furios, care nu-i da răgaz să se așeze, ci numaidecît și necontenit o sufla dincolo peste acoperișul copleșit.

— Ilie, ia lopata și desfundă colo...

Numaidecît caporalul descoperi pragul și țițînile unei uși... Vagmistrul bocăni cu cizma în lemnul înghețat.

— După mine, băieți! și Negrea, săltînd cu umărul fiarele înțepenite, deschise... Se treziră într-o încăpere nedeslușită, întunecată. Desfă-i, Ilie, ca să se poată culca.

Nu-i mai deznodară, ci tăiară cu cuțitul frînghiile înghețate, despărțind doar oamenii care rămaseră cu căpătîiele și curmeiele funiilor atîrnate de coate și de mijlocuri.

Față de cumpăna prin care trecuseră, aci se simțea o ușoară boare călduță. Pereții și ferestrele, căptușite pe afară cu stînjeni de zăpadă groasă, îi apărau de mîniile care-i zdrobiseră și de vacarmul ce-i înnebunise și care acum se auzea ca înfundat în depărtări.

O destindere, o dulceață, o moleșeală de copil mic pus la sînul mamei îi cuprinse. Ochii lor îndureraţi se

puteau deschide măcar să clipească și să-și scuture lacrimile.

— Domnule sublocotenent, dumneavoastră așeza-ți-vă aici lîngă sobă.

Și Negrea, luîndu-l de subțiori, îl puse lîngă o vatră albă și caldă.

— Voi, îndemna el oamenii, lungiți-vă aici în patul ăsta lung, plin cu paie. Care nu aveți loc, treceți lîngă domnul ofițer.

— Îți mulțumesc, dragă Negrea, ne-ai scăpat viața, rosti cu glas stins tînărul. Te rog culcă-te și dumneata lîngă mine. Ești istovit...

— Nu pot, domnule sublocotenent. Eu și caporalul trebuie să ne întoarcem. În zăpăceală ne-am uitat armele. Ne ducem să le luăm din zăpada unde au căzut.

Motivul i se păru locotenentului foarte serios, nu mai stărui și îndată alunecă în somn adînc. Oamenii se trîntiseră și căzuseră, plumb, care pe unde apucară. Nimeni nu i-a văzut cînd au ieșit, ușa se închisese, veriga se așeză la loc.

*

Peste treizeci și șase de ceasuri, cînd viscolul se ostoise, gospodarul Ganciu Kola din satul Beșlița, din Bulgaria, la șapte kilometri depărtare de Dunăre, îndrăzni să iasă din casă, după ce cu multă cazną izbutise s-o desfunde dintr-un gorgan de nea. Cea dintîi grijă a lui a fost să se ducă la grajd. Avea vite care flămînzeau și însetau închise acolo de trei zile încheiate.

Nu băgă de seamă la început că intrarea fusese dichisită și că veriga s-a lăsat scoasă fără mare greutate. Deschise ușa. Ziua năvăli cu lumina înăuntru. Animalele îl simțiră și se mișcară, lihnite... Ganciu intră și înaintă; clipind, se opri și căscă gura: acolo, alături de vite și între picioarele lor, zăceau pe paie niște momîi înfofolite în straie de pe care încă nu se scuturase zăpada. Unii lungiți în ieslea încăpătoare. Nu se mișcară. Păreau morți. Bulgarul se sperie. La început vru să fugă, să strige... Își luă seama: cine putea să-l audă și să sară? Satul era înmormîntat în nămeți. Privi mai cercetător și ascultă. Se auzea cum sforăie. Nu erau deci morți. Atunci tîlhari? Hoți de vite prinși de viscol? Ce să facă? Lucrul cel mai cuminte era să alerge la jandarmerie. Dar cum? Toate ulițele erau înfundate. Ar fi trebuit să sară din acoperiș în acoperiș pînă acolo.

Vitele se uitau la el și mugeau ușor... Cereau mîncare și se mirau că nu le dă. El privi și ascultă din nou. Oaspeții nepoftiți dormeau buștean, nu se prefăceau. Se hotărî să îngrijească mai întîi de dobitoace. Se strecură binișor în pod și dete jos fîn, priveghind ce se întîmplă și gata s-o zbughească. Adormiții nu se clintiră. Ieși apoi și se întoarse cu căldările de apă, pe care le puse lîngă ușă, ca la nevoie s-o poată încuia peste cei dinăuntru. Vitele se apropiară și se adăpară pe rînd.

Ele umblau încet, grijulii să nu calce oamenii ce se odihneau printre ele... Vaca bălană, culcată în fund, nemișcată pînă atunci, se sculă și ea greoaie, abia ducînd puiul din burtă... Omul care dormea ghemuit

în ea, la cald, ca pe o vatră, se rostogoli și se trezi. Căscă. Se întinse, deschise ochii. Era sublocotenentul. Se ridică apoi în șezut și privi curios de jur împrejur. Nu se dumirea de loc. Repede își aminti de toate. Ar fi trebuit să se găsească în odaia cea mare a cazarmei, unde-i vîrîse sergentul-major. Și acum cine-l strămutase în alt loc necunoscut? Se ridică în picioare. Bulgarul nu mai așteptă, țîșni afară, trase ușa și o încuie... Apoi alergă să ia toporul, pușca... Dar îi fu teamă, prea erau mulți vrăjmași. Tot la jandarmi trebuia să răzbească.

Sublocotenentul rămase în întuneric. Dar cu încetul ochii i se obișnuiră și el prinse să zărească prin întunecimea odăii, unde se mișcau umbrele vitelor... Nu pricepea; înciudat, strigă. Nici un ostaș nu răspunse. Bîjbîi și găsi pe unul de lîngă el. Îl apucă de braț și-l zgîlțîi... Dormea încă și abia îl deșteptă.

— Scoală, Iordache!

Omul se trezea greu și nu se deslușea...

— Haide, scoală-i pe toți, porunci ofițerul. Și nu se lăsă pînă ce nu-i trezi, unul cîte unul.

Oamenii căscau, se ridicau, își trosneau oasele, se trînteau la loc, se-ntorceau pe partea cealaltă. Cîțiva se treziră de-a binelea. Ofițerul izbutise să scoată lanterna și le-o pusese aprinsă în ochi...

— Unde sîntem noi, mă băieți? întrebă el plin de neliniște.

— În cazarmă, domnule sublocotenent, răspunseră unii.

— Asta e cazarmă? izbucni el. Voi nu vedeţi? Uite, vite, iesle, bălegar. Negrea ne-a închis într-un coşar.

— Nu se poate, domnule sublocotenent. Domnul major Negrea are grijă de noi şi răspunde, îl întîmpina unul aproape certîndu-l.

— Dacă e aşa, unde-i acum? Ne-a lăsat singuri. Ne-a părăsit şi el, şi caporalul.

Grănicerii se uimiră. Aşa era, gradaţii nu se găseau lîngă ei.

— S-o fi dus după ajutoare, îşi dete cu părerea cel mai isteţ. Să-i aşteptăm.

— Pînă atunci să mîncăm ceva, că m-am upit de foame, propuse altul.

Se desfăcură deci, mai întîi de frînghiile ce-i înfăşurau încă, cotrobăiră sacii cu merinde, ronţăiră pezmeţii tari ca cremenea şi conservele îngheţate bocnă. Gîlgîiră lung din bidoanele cu rachiu. Se ospătară bine şi iar se culcară.

Numai sublocotenentul nu putea sta locului. Umbla în lung şi în lat măsurînd încăperea, ocoli vitele, dete cu pumnii în pereţi, erau de bîrne. Bătu în uşă şi o zgudui, se arăta solidă şi încuiată pe dinafară. Nu mai încăpea îndoială, se găseau închişi într-un staul.

Un fel de panică îl cuprinse. Ascultă cu tot ascuţişul auzului la pîndă. De afară nu se mai auzea nimic. Viforul încetase. Şi el vrea cu orice chip să iasă, să scape de acolo, unde simţea sigur o primejdie.

Sculă iar cîţiva ostaşi, cu porunca să spargă uşa... Toţi se împotrivirăă cu tărie.

— Nu se poate, d-le sublocotenent. Dăm de bocluc. Stricăm efectele statului... Trebuie să aşteptăm pe domnul vagmistru Negrea. El e tatăl nostru.

La amintirea lui Negrea, ofiţerul se mai linişti. Şi o lungă aşteptare se întinse iar peste ei, învîrstată cu somnuri adînci, apoi mîncare şi iar somnuri.

Tîrziu, un zgomot, mai puternic decît un rîcîit, la uşă, care se crăpă sfioasă, încet-încet şi cu mare băgare de seamă; un ostaş scăpătă strecurat înăuntru, apoi altul şi altul, toţi cu armele întinse. Noii sosiţi nu zăreau, veniţi de la lumină, deocamdată bine, dar cei dinăuntru îi vedeau desluşit şi se bucurară.

— Vedeţi, domnule sublocotenent, tot la cazarmă sîntem. Uite, camarazii vin să ne scoată.

— Domnule sergent-major Negrea, sîntem aici! răcni voios unul din ei.

Dar Negrea nu se arătă. Îi înconjură îndată un lanţ de soldaţi muţi, în uniforme verzi, cu puştile în bătaie: jandarmi bulgari.

— *Coi Şte vie?* se răsti cineva dintre ei, un gradat de bună seamă, somîndu-i ameninţător şi aşteptînd încruntat cu degetul pe trăgaci.

Sublocotenentul nu înţelegea limba în care li se vorbea, dar pricepu îndată situaţia: rătăciseră şi intraseră în ţară streină.

— Ce spune? se adresă el oamenilor săi.

— Zice pe bulgăreşte că cine sîntem, tălmăci unul.

— Întreabă-l unde ne aflăm, porunci el.

— *Căcvo tersite tuc?...*

— Spuneţi voi mai întîi ce căutaţi aici, hoţilor, izbucni bulgarul.

— Povesteşte-le cum am ajuns la ei, fără să ştim şi să vrem.

Dar bulgarii înjurau mînioşi, refuzînd orice încercare de lămurire.

Soldaţii noştri, ştiindu-se nevinovaţi, şedeau şi primeau toate, miraţi, dar liniştiţi. Ceea ce dădu îndrăzneală jandarmilor să-i apuce şi să-i facă prizonieri, fără împotrivire. Aşa era rînduiala.

După o droaie de schimburi de telegrame şi note, anchete, convorbiri şi paraconvorbiri, conflictul s-a aplanat, prizonierii fură puşi în libertate, după împlinirea formalităţilor de rigoare şi predaţi autorităţilor româneşti, la punctul de vamă G...

Aici, alte anchete, şi mai plicticoase. Povestea lor, spusă la fel, de ofiţer şi de fiecare soldat cercetat în parte, fu oficial primită şi crezută. Ca să se dreagă înfruntarea şi ca să ne luăm şi noi satisfacţia, grănicerii fură înălţaţi la rangul de eroi. [...]

Rămînea însă neexplicată enigma sergentului-major Negrea şi caporalul Ilie Ţintoi. Unde şi pentru ce dispăruseră? După ce se purtaseră cu atîta pricepere şi devotament!

Toţi îşi dădeau părerea că dezertaseră amîndoi, de teama răspunderii, şi rămăseseră ascunşi în Bulgaria. Semnalmentele lor fură trimise tuturor autorităţilor poliţieneşti de acolo.

Numai sublocotenentul Viorel Petre credea altfel și altceva. Nu spunea ce anume. Cerea însă foarte stăruitor îngăduință și soldați, ca să facă el personal niște cercetări speciale la Baba-Săracă.

Fu socotit nebun. Dar cum amenința că pleacă singur, i se făcu gustul.

Ieșise iar soarele. Pămîntul se ascundea sub zăblog de zăpadă, ici afînată, colo spulberată, în unele locuri grămădită troiene, după toanele vîntului și ale piedicilor ce-i stăteau în cale.

Sublocotenentul Viorel Petre cu o poteră de soldați luă în cercetare postață cu postață tot cuprinsul împrejurul și dincolo de punctul Baba-Săracă. I se întipărise scena cînd căzuse sergentul-major Negrea și ținea bine minte că atunci viscolul îl bătea în urechea stîngă. Se călăuzi după direcția asta, prubuluind timpul și numărînd pașii, refăcuți acum din nou în amintire, de la popas înainte.

La două sute de pași dăinuia un troian mare, moșoroit peste o piedică.

— Aici! porunci el.

Lopețile descoperiră pe vagmistrul Negrea. Nu se clintise. Sta lungit cu fața în jos, cum căzuse, cu arma sub el. Soldații îl dezgrădiniră și-l curățară de zăpadă.

Ceva mai departe, sub alt morman, descoperiră pe caporal. Ilie Țintoi scăpase arma din mîna dusă spre inimă... și zăcea prăbușit într-o rînă, cu o grozavă suferință pe chip. Camarazii îl scuturară de ninsoare și-l așezară lîngă sergentul major.

Amîndouă leşurile odihneau acum alături de un linţoliu alb, întins cît valea Dunării.

Sublocotenentul îngenunche, dar nu pentru o rugăciune. Cu mîini lacome, el descheie, pipăi şi căută întîi pe Negrea, sub manta. Soldaţii crezură că ofiţerul a înnebunit de-a binelea. Funia cu care majorul, la plecare, se încinsese peste tunică şi cu care-l înfăşurase pe el cînd alcătuise în vifor falanga, funia lipsea.

Fără şovăire, sublocotenentul trecu la celălalt mort. Smuci mantaua, desfăcu în lături pulpanele ţepene de ger, ca un profanator. Nici caporalul nu mai avea frînghia cu care plecase din cazarmă. Amîndouă se aflau în altă parte... Ancheta găsise şi reconstituise unsprezece funii, cu care cei doi dezertori legaseră oamenii: două ale lor şi nouă ale soldaţilor. Sublocotenentul nu luase nici una.

Înghenuncheat asupra lor, Viorel Petre nu se mai sătura privindu-i, de astă dată pentru o altă nepipăită cercetare... vorbea cu ei, vorbe de gînd, aşa cum făcuse cînd, într-o supremă, misterioasă încordare, închegaţi din arzimea dragostei şi devotamentului, ei îl ocrotiseră şi-l scoseseră din ţinuturile morţii.

Luni, 31 mai şi marţi 1 iunie 1954

— ...DE ACEEA EU CRED ÎN VISE, urmă cu tărie bătrînul sculptor. Nu în toate, bineînțeles. Și mai puțin în visele a căror cheie o poartă toată lumea în buzunar. Pasărea înseamnă veste, pisică, egal trădare, cîine — dușman și așa mai încolo. Astea sînt copilării. Simbolistica viselor e mult mai complexă și mai tainică decît simpla explicație din popor. Interpretarea lor trebuie făcută științific. Sînt unele prevestitoare. Altele ne întorc înapoi, la viețile din străvechime. Dar nu oricine le face. Trebuie să fii anume hărăzit ca să te

viziteze un vis profetic. Căci și visele sînt pe măsura oamenilor. Sînt, cum spuneam, unele care ne vin în împrejurări de mare cumpănă, sub amenințarea morții. Țîșnind din straturile adînci ale ființei noastre, ele ne destăinuiesc stări de mult trăite, trecute în fundul nostru, care zbucnesc în vis cum într-un cutremur năpădesc prin crăpăturile scoarței vinele apelor fierbinți din miezul pămîntului. Ele simbolizează nu numai o trecută trăire personală, ci aduc străfunduri din o experiență obștească, o amenințare de întîmplare colectivă a omenirii din care eram atunci, cum sîntem și acum o părticică, unde însă răsună totul.

— Asta, pînă acum, este mai mult geologie decît onirocritie, îl opri cineva.

— Ce știți voi despre tehnica viselor! ... se întoarse vorbitorul cu dezgust spre colțul de unde pornise întreruperea. Apoi urmă: Un astfel de vis încărcat de înțelesuri mi-a dezvăluit odinioară izvodul artei. Și prietenul își ridică paharul, parcă să-și acopere expresia feței schimbate.

Noi urmam să-i privim oarecum batjocoritori mîna tremurătoare, ajunsă în dreptul ochilor stinși, falca de jos căzută de oboseală și gura știrbă, din care ieșise cu iz atît de nou și modern o pledoarie a visului.

— Și care este izvodul artei, maestre?

— N-aveți să credeți cînd vă voi spune: vînătoarea.

Noi ne uitarăm uimiți unul la altul.

— Vînătoarea este obîrșia artei. Cel puțin pentru mine, reluă el cu glas scăzut.

Am ridicat și mai sus capetele, ca să-l privim bine, și tăcurăm toți cîtăva vreme, gîndindu-ne.

— Poate că are dreptate, spuse cineva. Vînătoarea a adus cu ea o îmbelșugată creație artistică pe lume. Măcar dacă ar fi să ne gîndim numai la bogăția desenelor preistorice cu scene de vînătoare.

— Sau, adause altul, la miturile și poveștile zămislite în jurul vînătorilor legendari. Bunăoară, poemul lui Ghilgameș...

— Nu arta, protestă sculptorul, nu vorbesc despre ramura deosebită a plasticii cinegetice, fie ea primitivă. Cu atît mai puțin de arta cultă. Cînd am spus asta, m-am gîndit la primul fior de artă, am numit impulsul dintîi, care la începutul începutului, o dată cu sufletul, i-a mișcat omului sălbatic și mîna, îmboldindu-l să tragă întîia linie dragă, primul contur estetic al emoției lui.

Cum alții se găteau să sară cu vorba împotrivă-i, maestrul îi potoli scurt:

— Ca să nu ne încîlcim în discuții zadarnice, am să vă povestesc întîmplarea revelatoare de la care pornește credința mea.

Să fi avut pe atunci douăzeci și trei de ani, vedeți ce departe trebuie să vă afund în timp, glumi el cu amărăciune.

Viața sta încă înaintea mea bloc pur, aproape neînceput, și mi se părea că am să pot să-i dau un chip după voie, așa cum modelam marmora. Socoteam că

am geniu. Iubeam cu aceeaşi patimă înaltă arta, femeia şi vînătoarea, adică forma.

— Cum, vînătoarea? întrebai eu.

— Vînătoarea îndeosebi mă apropia de izvorul viu al formelor animale, adică de tot ce e mai veridic, mai pur, ţîşnit din originara matcă animală, maiestatea lebedei, sfioasa noblețe a ciutei, taina de sfinx a caprei negre încremenită pe o stîncă cu ochii adînciţi în amurg, fala cerbului încununat cu o dumbravă de ramuri, ca şi puterea de stîncă alergătoare a mistreţului. Ştiţi că am fost cel dintîi sculptor animalier din ţară. Ei bine, arta, femeia, vînătoarea se echivalau pentru mine, erau totuna, alcătuiau acelaşi unic elan, aceeaşi năzuinţă, întrupare, acelaşi mod, reluat pe trei registre, pe trei planuri deosebite.

— Dar femeia nu e decît tot un animal, maestre. E tot un vînat, îl întrerupse cineva.

— Te înşeli. Aşa cum arta nu realizează, ci subliniază creaţia, tot aşa, femeia transfigurează pînă la divin frumuseţea animală a tuturor formelor ce stau înapoia ei şi urcă treptele pînă la ea, ca să fie transpusă dintr-o dată dincolo, în alt tărîm.

— Cine, maestre?

— Frumuseţea animală, prin femeie.

— Dar e tot carne... îl sîcîi acelaşi.

— Carne sufletească. Ea este arhetipul...

— Nu-l mai întrerupeţi, că nu mai ajungem niciodată la poveste, interveni gazda, mai ales dacă intră în Platon şi arhetipurile lui.

— Ei, dragii mei, Platon spune că dacă învățăm ușor și știm ceva, e că ne amintim. Și visele nu sînt uneori decît uitate aduceri-aminte. Și cu asta încep povestea.

Cum eram împătimit de vînătoare, nu scăpam nici un prilej. Și pe atunci erau atîtea! Prieteni, cunoștințe, patroni, o lume întreagă mă poftea, și nu pridideam să primesc invitațiile. Iarna, vara, toamna, oricînd și oriunde, la șes, după iepuri și dropii, la deal, după lupi și vulpi, la munte, după vînat mare, domnesc, eram mereu proaspăt la emoții și neobosit. În expedițiile mai lungi, cu popasuri pe la moșii, purtam cu mine totdeauna lada cu pămînt pentru modelat. Dacă mă prindea pofta, rămîneam după vînătoare zile și săptămîni într-un loc, pînă secătuiam elanul creației stîrnit în mine de priveliștile și de scenele trăite. Uneori și de dragostea care se alătura artei, întregind-o.

Multe conace boierești din cine știe ce paragini păstrează încă schițe, eboșe, portrete de oameni și ziare, lăsate ori uitate de mine acolo. Dar în acel an mi se înfundase. Poftit înainte de Crăciun la castelul prințului B..., uitasem de artă și de vînătoare, ca să le îmbin pe toate numai în femeie. Mă aflam sub vraja fără împotrivire a domniței Irina, nepoata gazdei. Era tot ce poate zămisli mai perfect arta și natura. O urmăream pe furiș din ferestrele înalte cînd trecea prin parcul alb. Dacă se oprea îndreptîndu-și boiul mîndru între cîinii de vînătoare ce o înconjurau, era

Diana, fecioara cerească. Cînd alerga pe alei urmărită de salturile haitei îmi îngheța inima: era aidoma unei căprioare gata să fie ajunsă și sfîșiată. Abia mă stăpîneam să nu sar în ajutor, îi ieșeam înainte ca să mă încredințez că s-a întors teafără, că mi-a adus înapoi ochii verzi sub fruntea dreaptă de ivoriu și pletele de bronz aurit. Nu îndrăzneam să o privesc toată, m-ar fi biruit patima și aș fi îmbrățișat-o sălbatic. Dar țineam cu orice chip să mă stăpînesc, pentru mine însumi, pentru mîndria mea.

Au trecut așa multe săptămîni, ca într-o uluială din ce în ce mai adîncă. Domnița consimțea să primească omagiul meu respectuos. Apoi mărturisiri ascunse simbolic, în schițe și înfățișări de artă. Dragostea e, ca orice entuziasm, contagioasă, mă gîndeam și mă ingeniam să i-o trec în chipurile cele mai rafinate și subtile, îndrăgostit de chiar suferința ce mi-o pricinuia întîrzierile și meandrele iubirii.

— De ce nu plecați la vînătoare? Fata ar fi rămas liniștită acasă. Iar d-tale gerul și oboseala ți-ar fi stins înflăcărarea. Vînătorii adevărați, e știut, nu pătimesc de dragoste. O boală te apără de cealaltă.

— Ei, aici e vraja, urmă sculptorul. În fiecare zi umblam la vînătoare. Dar ne însoțea totdeauna și domnița. Încît singura sălbătăciune care cădea regulat era inima mea. Atît numai că nu o luau cîinii în gură să i-o ducă la picioare. I-o azvîrleam eu.

În sfîrșit, de Bobotează, cînd se deschid cerurile și joacă toate comorile pămîntului, s-a hotărît o vînă-

toare mai mare, departe sub munte. Se ivise undeva o hoardă de mistreţi. Ciopoare de ciute se lăsau de la goluri spre poala codrului după mlădiţe fragede şi ierburi păstrate sub zăpezi. Urcam numai trei bărbaţi: prinţul, un urs cu barbă roşie, vărul său, un uriaş butoi plin cu rachiu, şi cu mine. Domniţa Irina, fie capriciu, fie, cum pretindea ea, oboseală, a rămas la castel. Era un timp strălucit. Ziua lucea soarele nestingherit. Zăpada cristalizase într-o coajă tare şi groasă de cîteva palme, sub un văzduh cu aerul cristalin, îngheţat şi el. Noaptea, luna magică da ca în vis ocol domeniului, scoţînd pe rînd din întuneric fiecare pîlc sombru de brazi, fiecare colţ al castelului bătrîn, fiecare cotitură a aleilor.

Într-o seară din acestea feerice, în ajunul plecării, ieşisem în parc. Dar în loc să mă plimb, mă apucasem să plăsmuiesc într-un bloc de zăpadă silueta domniţei, în tunică scurtă, braţe goale şi tolbă cu săgeţi în spate.

Deodată, cu schelălăieli neînfrînate, cîinii ei mă înconjurară. Apoi intră şi ea, dintr-o latură umbrită, în aria luminoasă unde lucram. Domoli haita şi privi lung închipuirea de zăpadă, pe care se sleiau razele lunii. Apoi, întorcîndu-se spre mine:

— Am o presimţire, spuse ea, însufleţită. Dar nu vreau să te sugestionez, adică să-ţi atîrn o piază-rea de închipuire. Rîse uşor, şi smalţul dinţilor ei loviţi de lumină îmi fulgeră inima.

— Cîtă vreme gîndurile d-tale mă vor însoţi, domniţă, nici un rău nu va îndrăzni să se apropie de mine, încercai eu să glumesc.

— De gîndurile mele nu răspund, îmi întoarse ea răspuns mîhnit. Nu sînt deplin stăpînă pe ele. Dar, ca să fiu mai sigură, am să-ţi dau însoţitori cîinii mei credincioşi.

Şi, fără să mai aştepte învoirea mea, chemă cele patru animale care se jucau în preajma ei, mă recomandă pe rînd, încredinţîndu-mă fiecăruia cu poruncă să-mi lingă mîna şi să se culce la picioarele mele.

— Ali, Mark, Kim! strigă ea. Aici, *couche*!

Şi într-o clipă mă pomenii cu mănuşile pline de bale şi picioarele încolăcite de trupurile lor calde şi nebunatice.

Cea din urmă se supuse Junon, o căţea superbă, cît o viţică de mare, care avea pui şi încă le da să sugă.

— Dar ea cum o să-şi lase copiii, protestai eu, plictisit de asemenea dar care mai mult mă încurca. Nu-mi plăcea să vînez cu cîini. Tulbură frumuseţea, aş zice sacrosanctitatea vînătorii.

— Nu-i nimic, mă îmbună domniţa. Două-trei zile le dau eu lapte cu biberonul. Haide, Junon. Să-l păzeşti ca pe puii tăi.

Şi, punîndu-i piciorul pe grumazul gros, o împinse să se culce lîngă ceilalţi, supusă la poruncile mele.

— Fii cu băgare de seamă, adause ea, mîine seară e ajunul Bobotezei, cînd visele au tîlc. Ţine minte ce ţi se arată. Cîteodată e chiar ursită.

Apoi, dintr-un salt, pieri în goană spre castel, lăsîndu-mă cu cele patru fiare, care nu îndrăzniseră să-i

călce consemnul și nu se clintiră de lîngă mine. A trebuit să-i duc eu la culcare și să le am în seara aceea de grijă.

A doua zi în zori ne-am încărcat în două sănii largi trase de telegari focoși și am plecat. Eu, cu cîinii claie-grămadă peste mine. Am întors îndelung capul. În dosul unor perdele tremurate de la a treia fereastră din stînga închipuiam o prezență a cărei radiere ajungea pînă la mine și mă urmărea.

Cu toate că cîinii ședeau pleoștiți și triști, prințul a protestat că nu-i primește, că are să rateze din pricina lor vînătoarea. Dar sania lui a luat-o repede înainte, vorbele s-au spulberat în vînt. Și eu i-am urmat în sania a doua. Junon scîncea înăbușit, uitîndu-se, ca și mine, prelung înapoi.

Zburam pe fața fără pîrtie a zăpezilor, care se tăia în fîșii sub tălpicele șinuite. Bidiviii sforăiau voioși, urcînd șleaurile necălcate încă. Cîteodată intram de-a dreptul în clăile de nea puse de vînt de-a curmezișul drumului și pe care le făceam spulber în pufuitul armăsarilor aprigi. Clinchetele clopoțeilor ne însoțeau ca un stol de păsări ciripitoare alături în zbor.

După-amiază, tîrziu, am ajuns sus la coșarele boierești, unde ierna un rînd de vite nefolositoare: boi bătrîni, vaci sterpe, buhai nărăvași și cai hodorogiți. Ne-au ieșit înainte două slugi plecate, învăluite în dulămi pînă în pămînt. S-au ploconit adînc, au deshămat și ne-au găzduit la cald.

Cînd a dat în deseară ne-am înșiruit în urma lor și am pornit la locurile de pîndă. Cînd am sosit acolo

înnoptase bine, dar luna lumina ca ziua. Cei doi haidamaci, cu paşi de uriaşi, că ne ieşise sufletul ca să ne putem ţine de ei, ne-au lepădat unul cîte unul la depărtări mari, în drumul vînatului.

Pe mine m-au purtat cel mai afund, într-o cîrnitură de vale seacă, unde am pierdut orice legătură cu tovarăşii. De alfel, făcusem destulă silă celorlalţi cu droaia de cîini, care nu mă slăbeau, ci se ţineau ciucur după mine, şi erau toţi bucuroşi că au scăpat de prezenţa mea.

Argaţii mi-au lămurit că în faţă, jos, erau zvîrliţi bulgări de sare şi presărate smocuri de fîn pentru căprioare. Iar în dreapta se făcea un dîmb cu pădure de fag, sub care zăceau porcoaie de jir, adulmecat de mistreţii lacomi. Să fiu numai vrednic de aşa vînat. Şi mă părăsiră acolo.

M-am aşezat pe un trunchi şi am cercat să fumez. Mi-am adus aminte că nu este îngăduit, tutunul alungînd vînatul, şi am stins ţigarea. Era o linişte şi o tăcere că-mi ţiuiau urechile... nu-mi era frică. Dar am lăsat puşca din mîini şi am scos termosul, din care am tras cîteva duşci bune de coniac. M-am încotoşmănat apoi bine în blană şi am căutat să stau treaz.

Cîinii, ca prin minune, se cuminţiseră. Din cînd în cînd, prin pielea lor le trecea cîte un fior care le zburlea blana pe spinare. Stăteau ca nişte stane, numai urechile li se suceau neastîmpărate, ca vîntrelele de corabie care caută zările şi pipăie vîntul. Veneau doar răbufniri înfundate, din spate unde, nu se vedea, din pricina prăvălişului, nimic.

Pe acolo nu putea zvîcni vînat și nu mă sinchiseam. Ochii îmi jucau numai în jos și pe lături, mi se făcea un fel de năzăreli. Vremea se lungea, zadarnică. Luna trecu încet la apogeu, din ce în ce mai malefică. Cîinii se culcușiră, obosiți, pe o pătură, lîngă mine. Băgai de seamă că golisem și al doilea termos de coniac.

Apoi adormii.

Mă trezii deodată asurzit de o larmă țipătoare și învăluit de tunete albe. Un sorb de zăpadă adus de un vifor iscat din pămînt tăbărîse pe munte și ne învăluise cu totul în mînia lui.

În bezna hălană care se răsucea nebună în toate părți-gata să mă smulgă din loc, nu se deslușea altceva decît urletele crivățului turbat, care aproape mă trîntise jos. Orice legătură cu tovarășii mi-era tăiată. Armele căzură jos nefolositoare și le lăsai acolo, nămețite numaidecît de zăpadă. Orb, surd, amețit, țeapăn, simțeam din ce în ce mai puțin spaimele pieirii. Nu puteam sta în picioare, necum să mă tîrăsc ori să fac un pas în lături. Strînsei cît putui pe lîngă mine poalele veșmintelor hărțuite de viforul care-mi împingea zăpada în sîn, pe gît, la cingătoare, prin toate chiotorile hainelor și încălțămintelor. Luptîndu-mă din răsputeri, mă dădui cu greu în dosul buștеanului de care mă încleștai. Și, copleșit de fatalitate, mă culcai. Gîndul mi se duse o clipă la visele din noaptea de ajunul Bobotezei, și-mi veni să zîmbesc. Dar ceva mă trezi. Cîinii cercară orbecăind să fugă acasă. Dar, amețiți, se întoarseră și se

grămădiră în mine. Unul mă rîcîia cu ghearele ca să-şi facă culcuş în blana mea.

Eram lucid, dar de o altă luciditate, ca pusă în dosul unui obroc. Simţeam cum mă pătrunde gerul, cum mi se răceşte carnea, cum îmi amorţeşte sîngele, cum se sleieşte voinţa şi se subţiază răsuflarea, numai gîndul pîlpîia în răsucirile viforului. Dar şi el din ce în ce mai alb, înăbuşit de zăpadă. Îmi veniră apoi în minte toate morţile prin îngheţ, cîte citisem. Cea din *Stăpîn şi slugă* a lui Tolstoi. Cea din *Fetiţa cu chibrituri* a lui Andersen, întîmplarea din *Viforul* lui Puşkin, şi mă analizam urmărindu-mă cum, alunec în nesimţire, cum mă sleiesc în nemişcare şi mă destrăm în nefiinţă.

Încercai încă o dată să mă agăţ de ceva. Dar domniţa Irina era acum ea însăşi un bloc depărtat de zăpadă. Şi zîmbetul ei — o pată lunară. Din cîinii dăruiţi de ea ajungea pînă la mine un tremur care mă zguduia şi un scîncet înghețat.

Coboram repede o pantă. Ajunsei astfel mult înapoi, tot mai afund şi mai înapoi. Eram acum înfăşurat în scutece reci şi albe, nu puteam vorbi, nici umbla. Apoi simţii cum mă învălea o mînă ocrotitoare.

La gura mea ajunse sfîrcul unui sîn plin cu lapte. Şi supsei cu lăcomie, viaţă caldă şi dulce. Trecui în urmă şi de stadiul de prunc, înapoi, mult înapoi. Adormii? Murii? Apoi iar mă născui, crescui repede, mare, şi mă trezii. Priveam cu ochii noi o dimineaţă de vară însorită. Lumina era încă fragedă şi rece.

Un ciopor de oameni uriaşi, cu blăni sălbatice atîrnate de umeri şi încălţăminte de piei întregi în picioare, coborau peste dîmburi către mine. Paşii lor scuturau de pe ierburile înalte agrişele de rouă aninate la încheiturile foilor. Aveau în mîini ţepoaie tari de lemn. Ştiam bine, de lemn de corn, cu vîrfurile ascuţite şi pălite în foc. Alţii scuturau suliţe lungi cu care dau de-a azvîrlita.

Unul, pe care mi se opriră privirile, tînăr şi voinic, părea că-i călăuzeşte şi-i însufleţeşte pe toţi. De unde îl cunoşteam eu? Cu cine semăna? Îmi amintea de cineva şi cu toate sforţările nu mă puteam apropia de amintire, mi-era din ce în ce mai apropiat, ştiut. Dar o pojghiţă de uitare mă despărţea de el. Ah, de ce n-o pot sparge, ca să-l cuprind? Şi mă zbăteam acolo unde stam trîntit frămîntîndu-mă să mă scol şi să mă alătur lui. Tot dîmbul din faţa mea e numai rîmătură de mistreţi care au arat cu rîtul după ciuperci gustoase şi rădăcini fragede.

A, iată turma de mistreţi! Năvăleşte peste ei. Ce staţi? Unde vă sînt minţile? Repede la ţepuşe! Cine strigă la oamenii aceia proşti? Eu sau tînărul care-i rînduieşte în pripă să primească şarja colţilor în ţepuşele întinse dîrz?

El, în fruntea tuturor, a şi ţintuit un solitar în parul ţinut cu virtute în dreapta şi cu cotorul sprijinit zdravăn în oblînc. Şi cu cît fiara se împinge, fioroasă, cu atît se înfige mai adînc.

Oamenii chiuiesc de bucurie și își împart prada. Tînărul, cu o ușoară mîhnire, privește mîndrețea vînatului întins la picioare și trage cu degetul niște linii închipuite deasupra lui, în vînt.

Vedenia trecu ca o nălucă. Acum din locul unde continui să zac neputincios, strevăd alte isprăvi ale tînărului pe care le primesc ca și cînd le-aș săvîrși aidoma eu.

Iată-l, și-a părăsit tovarășii greoi și nesăbuiți. Umblă singur, îngîndurat. Aleargă pe urmele unei ciute care saltă prin luminișuri de dumbrăvi, parcă înfrînată de puterea vînătorului, care n-o slăbește, cu arcul încordat amînînd mereu săgetarea.

Cînd s-a oprit, gata să sloboade moartea, și cîinii stau să se arunce, ceva mă împunge drept în inimă și un chip drag îmi vine în minte. Lui sau mie? Amîndorura. Căci tînărul lăsa arcul în jos, poruncește haitei, care încremenește locului, și el, molatec, zîmbește închipuirii.

Căprioara a întors o clipă capul, îmbietoare, apoi piere. În locul ei, acolo, în capătul rariștii, rămîne o altă nălucă. O fată zveltă, într-o tunică ce-i lasă brațele goale. Sînii îmboldesc cu îndrăzneală pînza subțire. Iar picioarele, strunjite de însuși gîndul iubitului, au o mîndrie cu care biruiesc pămîntul de sub ele. E învăluită într-un abur nelămurit.

Numai chipul luminat de iubirea de care fugise se întoarce uluit, cum se întorsese căprioara. Ne-au fulgerat pe amîndoi deodată, și pe tînărul vînător

și pe mine, ochii verzi, părul de bronz aurit cu viițe lungi și unduioase. De unde le știu? Cîinii cu limbile scoase au încremenit.

Tînărul, încordat ca arcul pe care-l azvîrli, scoate jungherul și pe plăseaua lată de fildeș, cu ochii duși, cu gura întredeschisă și limba uitată prinsă între dinți, trage cu un vîrf ascuțit linii înfrigurate care închipuiesc aidoma o căprioară în fugă săltată, întorcînd capul să privească sperioasă vînătorul înmuiat de dragostea unei fecioare.

E întîiul fior de artă.

Și cerc să spui omului această înaltă, pură bucurie: a lăsat prada trecătoare ca să-i prinză imaginea eternă. Îmi vine să bat din palme și nu pot.

E acolo, pe plăseaua ce va străbate veacurile, primul contur viu al emoției artistice. Asfel s-a sădit harul seminției care va face gloria omului.

La o vînătoare.

Dintr-o dragoste.

De mila frumuseții unei căprioare fugărite. Slavă ție, artă!

Aș vrea să îmbrățișez omul. Dar nu pot să mă clintesc. Mă simt din ce în ce mai înăbușit. Las tînărul. Trebuie să călătoresc iarăși spre mine, tărîmuri după tărîmuri. Lapăd întuneric după întuneric îndărăt către lumina părăsită cîndva afară, lîngă mine, într-o vîlcea bîntuită de vifore, alături de cîinii încolăciți, departe de tovarășii uituci, prințul ca un urs bărbos, uriașul plin de rachiu, îndărăt.

Cînd am prins să zăresc lumea ca prin sita simțurilor, mi-a nălucit aplecată spre mine căprioara din ve-

denie, apoi domnița Irina, de mînă cu tînărul vînător. Dar toate au pierit repede în mine, înghițite de adîncurile mele.

Mi-am venit greu în fire. Convalescența mi-a fost un chin lung și fără alinare. Degerăturile s-au vindecat anevoie. O pneumonie, cu nesfîrșite focare, aprinse unul după altul, tîrîș, mi-a împuiat mințile cu alte aiurări. Cînd am ieșit cu desăvîrșire la viață, era primăvară plină și eu eram alt om.

Stăpînii plecaseră de la castel. Rămăsesem cu un medic și cu slugile, care mi-au povestit cum scăpasem în noaptea de urgie. Numai datorită cîinilor, care se jertfiseră pentru mine. Tovarășii fugiseră de cum începuse prăpădul, rătăciseră cîtva timp, dar ajunseseră la coșare, călăuziți de argați. La mine, spuseseră ei, nu se mai putea război.

Dar cîinii, cărora le fusesem dat în pază, se culcaseră peste mine și m-au adăpostit, acoperindu-mă cu trupurile lor. Au fost găsiți cîteșpatru morți, trîntiți deasupra mea. Abia m-au putut scoate de sub ei. Junon, cu ugerul umflat de lapte, s-a aplecat asupră-mi și cu duioșie mi-a dat să sug, aiurînd poate că sînt unul din puii ei. Ăsta a fost norocul meu. Am supt ca un prunc, cum mă visam, închis în trupul a patru dihănii care și-au dat viața pentru mine.

Așa am făcut acea uimitoare călătorie pe tărîmurile negre ale uitării, afund în inconștientul atotștiutor, ca să mă întîlnesc cu mine însumi; adică nu cu mine, cu omul primitiv care a avut întîiul fior de artă urmărind o căprioară ce-i amintea de o fată.

Cît am stat acolo, atîrnat pe prăpastia pieirii, au avut timp să-mi treacă dinainte multe din nălucile vieților anterioare. În ele eram necontenit proiectat eu, care luam felurite chipuri, pînă am ajuns la tînărul artist. Eram tot eu, vînătorul în care se trezește primul gest gratuit, să lași prada pentru umbra ei săpată repede pe un os. A fost un salt nebun în spirit, o faptă neînchipuită pentru acea eră neîndurată.

Sămînța acelui gest, rodit de vînătoare, a înflorit apoi dumnezeiește, acoperind cu frumusețe nepieritoare pe toți oamenii acestui pămînt.

Asta a fost vedenia care mi-a descoperit izvorul, nașterea și rudenia artei cu vînătoarea.

— Dar domnița?

— Domnița mărturisise curat în noaptea despărțirii că nu-i stăpînă pe gîndurile ei. Și s-a măritat cu altul de seama sa.

Cît pentru mine, zguduirea a fost atît de cumplită, m-am cutremurat atît de adînc și am căzut atît de atund, că la deșteptare n-am mai găsit nici domnița în mine, nici afară din mine. Plecase. Am rămas cu căprioara, care cea dintîi mi-a călăuzit mîna să scrijelească artistic osul. Și cu un bust, Diană nepămîntească, zămislită în lut, pe care nu-mi vine să-l mai ating. Nu-l torn nici în bronz, nu-l cioplesc în marmură. Și sînt totuși sigur că va înfrunta, ca și osul sălbatic, veacurile omenești. Prea închide în el patima și frumusețea ca să poată pieri. Am să vi-l arăt într-o zi înainte de a-mi da sufletul.

TAINA GORUNULUI

NU VI SE FACE CÎTEODATĂ, celor ce aveţi calorifer, dor de foc? De un foc de sobă, cu lemne care să pîlpîie şi să trosnească în vîlvătăi dionisiace?

Toate simţurile, îmbătate, se împărtăşesc din viaţa arzătoare ce dănţuie pe vatra deschisă. Auzul aromeşte în cîntecul buştenilor. Ochii se iluminează de fantasticul joc de salamandre al flăcărilor în rochii de mătase aprinsă. Pielea se îndulceşte molcom la mîngîierile dogoarei. Şi o aromă de molid amestecată cu puţin iz de fum îţi bucură mirosul, aducîndu-i aminte, ca

și gustului, despre bunătăți de mult apuse, păstrăvi afumați, brînză în scoarță de brad, rachiu de ienupure...

Cînd mi se urăște cu căldura de cuptor de uscat prune a caloriferului, dau depeșă unui prieten, silvicultor, și, fără să mai aștept răspuns, iau trenul și urc defileul Oltului. La o haltă unde se ițesc oameni în alb și negru, mă așteaptă sania sau nadișanca, după împrejurări. Și chiar în aceeași seară mă prigoresc la o vatră uriașă, răsturnat în jilțul cu dulamă de urs azvîrlită pe spătar.

Și din nou mă copleșește imaginea din copilărie, cînd soba albă, înaltă, zveltă, cu aripi lăuntrice de văpaie, gura de pară și picioare de stîlpi fierbinți, îmi părea îngerul ocrotitor al casei, vărsînd binecuvîntările căldurii cerești peste noi...

Prietenul, după ce-și orînduiește treburile pe afară și împarte porunci pentru a doua zi, intră, noptatec, mirositor a proaspăt și a ger. Și ne apucă pe amîndoi, privind luminile focului, o strașnică partidă de tăcere, pe care nu o curmă decît vestirea cinei. Abia atunci, la al treilea păhărel de țuică fiartă, ni se desțelenesc graiurile și pornim la un taifas, de care, din cînd în cînd, cocoși gălăgioși își anină strigările lor de caraule ale nopții...

Eu îl descos despre viața codrilor copleșiți de zăpezi. El mă ispitește despre vraja orașului. Vorbim ca doi naivi becheri despre femei; ne amintim despre o încîn-

tătoare călătorie în străinătate și sfîrșim regulat cu planuri pentru un nou voiaj — de data asta în India.

Nu ne mai văzusem de cîțiva ani și mai știam unul de altul, căci, ca buni amici, nu ne scriem, cînd de astă dată lipsa de păcură în calorifer m-a urcat în tren și m-a instalat iarăși în jilțul meu, oaspe pentru mai multă vreme al sobei cu gura plină de pară.

Chiar din prima noapte, prietenul s-a abătut de la obișnuitul protocol al taifasului și a intrat deodată adînc și oarecum competent pentru ignoranța mea în ale arheologiei și preistoriei. M-a întreținut despre epocile pietrei, bronzului și fierului. Mi-a zugrăvit descoperirile de la Troia și Michene, cu măștile de aur ale atrizilor. Și a sfîrșit prin a mă întreba dacă am văzut coiful de aur de la Muzeul național al antichității. Bineînțeles, nu-l văzusem. Nici nu auzisem măcar despre el. Atunci a început să mă certe despre lipsa de interes a așazișilor intelectuali, pentru tot ce e vrednic de văzut și cercetat la noi. A veștejit tembelismul ăsta oriental la niște oameni care se pretind apuseni și alte multe...

Eram nedumerit și consternat. Nu știam cu ce greșisem și unde vrea să ajungă amicul meu, care, furios, ieși și se întoarse cu un vraf de gazete și reviste. În ele îmi arătă fotografiile, descrierea amănunțită și povestea unui coif de aur găsit de un copil cu vitele pe niște pîrloage ale Prahovei. Mărturisesc că m-a interesat adînc și-mi părea rău că nu aflasem la vreme despre acest tezaur al pămîntului nostru. Prietenul nu s-a

liniştit decît după ce i-am făgăduit că imediat ce sosesc în Bucureşti, chiar de la gară, pornesc la muzeu şi cer să văd „neprețuitul coif, exemplar extraordinar, cu care s-ar mîndri cel mai mare muzeu din lume".

Şi răcnetele cocoşilor, vestind o tîrzie strajă a nopții, ne-au despărțit buni înțeleşi.

A doua seară, însă, l-am încolțit eu cu întrebările. De unde ştie atîta arheologie? De ce se interesează de tezaure, coifuri şi alte odoare descoperite în pămînt? Cum de n-am aflat şi eu pînă acum despre preocupările lui din acest domeniu?

Mi s-a destăinuit că întîmplarea cu copilul care a găsit coiful răscolise în el jinduri şi rîvne pe care de mult le ținea înăbuşite. Că el s-a visat de multă vreme un astfel de norocos descoperitor de odoare, şi l-am silit să se mărturisească precum urmează.

— Trebuie să-ți spun de la început că toată viața am fost un înverşunat căutător de comori. De mic copil am crezut în ele şi le-am urmărit. M-am născut la țară, unde credința asta se suge o dată cu laptele. Doica, dădaca, slugile, finii şi vecinii, toți mi-au hrănit copilăria nu atît cu basme, cît cu realități, cu arătări topoggrafice precise. În inima unor gorgane ce străjuiau satul se ascundeau mari mituri, cu comorile lor. La rădăcinile multor pomi bătrîni zăcea îngropată cîte o poveste, alături de o căldare cu galbeni. Toți le văzuseră jucînd în ajun de zile mari, pălălăi verzi cînd e aur, flăcări roşii cînd e argint ori aramă. Toți, cu mic cu mare le pîndeam, iscodindu-ne. Şi nimeni nu se mira cînd

a doua zi de Sfîntul Gheorghe sau de noaptea Învierii locurile bîntuite erau înflorite de găuri adînci. Asta aprindea şi mai mult rîvnele.

Cînd un gospodar începea să-şi ridice casă mare şi prindea cheag, era pentru că găsise o comoară. Încît colindam de mic pe coclaurile satului, căutînd măcar urmele focului lăuntric, care pîrleşte iarba în anumit chip, numai căutătorilor de comori cunoscut.

De altfel, fiecare familie avea, moştenite, tainele şi nădejdile ei. Strămoşii popii ascunseseră în fundul prisăcii o putină cu aur. Dascălul avea comoara bunicilor, pierdută într-o rîpă. Tata însăşi povestea că era copil cînd părinţii lui şi-au părăsit de frica răzmeriţei gospodăria, îngropînd la rădăcina unor gutui o avere. La înapoiere, n-au mai ştiut locul, şi bogăţiile au rămas zestre gliei. Pe atunci nu erau safeuri şi bieţii oameni, la nevoie, încredinţau banii şi sculele lor preţioase pămîntului.

La vîrsta de zece ani, am fost pus în şcoli departe, la Bucureşti, unde am făcut liceul. M-a dus tata. Cel dintîi lucru ce a făcut, după ce mi-a găsit gazdă, a fost un pelerinaj la muzeu, să-mi arate Cloşca cu puii de aur, care mi-a dat de alfel, atunci, grozavă decepţie. Mă aşteptam să-mi ia ochii o pasăre măiastră cu doisprezece fofoloci de aur împrejur şi n-am văzut decît nişte cioburi de vase şi cionturi de tăvi, e drept de aur şi cu nestemate cît buricele degetelor... Dar pasiunea mi-a crescut mai înflăcărată. Era proba pipăită de ceea ce-ţi poate dărui lutul dacă ai noroc.

Abia aşteptam vacanţele, să iau din nou, ca Anteu, atingerea cu pămîntul plin de surprize de aur... Acasă iar începeam să stau la pîndă, să colind gorganele, să cercetez rovinele, cînd singur, cînd cu cîte un flăcăiandru care mi se destăinuia, cerînd luminile mele asupra unor presupusuri ale lui.

Acum mă socoteam un cercetător priceput, cu o disciplină aproape ştiinţifică. Citisem pe Bolliac şi pe Odobescu şi pretindeam că sînt în stare să fac investigaţii metodice pe teren. Aveam un arsenal întreg de instrumente, în parte, adică cele originale, făurite de covaciul satului, după indicaţiile mele. Mă mîndream îndeosebi cu colecţia de sfredele de toate mărimile, cu care, înainte de a săpa, sondam măruntaiele locului. Inventasem unul în jurul căreia se răsuceau pînă în vîrful de oţel nişte fire în legătură cu o baterie electrică. Ajunse în fund, ele trebuiau să dea de veste printr-o sonerie despre orice metal întîlnit cu care făceau contactul. Încercările nu mi-au izbutit şi invenţia a rămas nebrevetată.

Ce să-ţi spun? Am avut multe aventuri. Am mîncat numeroase păcăleli. Am alergat ca un smintit la văpăile unor focuri mincinoase, aprinse cu petrol de şugubeţii satului. Că dezgropam oase de cîine în loc de tezaure, nu era nimic. Găseam la adîncimi considerabile doar o piatră bizară, cînd alţii la un singur arat propteau plugul într-o căldăruşă cu bani. Asta însă nu mă descuraja deloc. Mă însufleţea ceea ce credeam eu pe atunci că e focul sacru al ştiinţii. Acum ştiu că era şi este altceva, veşnicele întrebări puse soartei, Mitul

norocului, deghizat pretutindeni în jocul de cărți în loterie, în comori. Nu cîștigul în sine, ci cauți favoarea șansei, semnul unei alegeri și al unei predestinări, scris special pentru tine.

Am trecut, cum spun, prin multe peripeții și întîmplări neplăcute sau de-a dreptul grele. O dată însă era să mi se înfunde. Nu ieșisem încă din liceu și-mi petreceam vacanța mare acasă. Îmi alcătuisem o echipă din patru flăcăiandri, cu care scormoneam pretutindeni, ahtiat, cum îți spuneam. nu de valoarea descoprită, aur sau nestemate, ci de altceva mai presus, care în esență se reducea la cuvîntul „noroc".

Într-o noapte, și într-adins alegeam pe cele mai întunecoase, ne-am strecurat afară din sat la gorganul cel mare. Hotărîsem săpături într-un punct unde după oarecare presupuneri ar fi putut fi o așezare trecătoare a barbarilor.

Săpam tinerește, de mai multe ceasuri, și izbutiserăm o groapă care pe cît se adîncea, pe atît se îngusta. Lucram fără lumină. Ne înghesuiam cîteșicinci în bezna de fund de mormînt, unde dădeam orbește unul peste altul. Cînd, deodată, simții o trosnitură în oasele capului, stele verzi îmi zbucniră înaintea ochilor și căzui trăznit. Unul din tovarăși mă lovise cu tîrnăcopul cînd mă plecasem să cercetez pămîntul. Sîngele mă podidise din belșug. Copilandrii, înspăimîntați, m-au crezut mort și au luat-o la fugă, părăsindu-mă acolo. După o vreme, s-au gîndit să șteargă urmele isprăvii și, ca să nu se mai știe nimic, s-au întors să astupe groapa,

aruncînd pămîntul scos peste mine. Noroc că în clipa cînd ei puneau mîinile pe lopeți am gemut. Unul mai îndrăzneț a sărit în ajutor și m-a scos. M-au tîrît apoi și m-au lăsat la poartă, după ce au bătut pînă au întărîtat cîinii. Acolo m-au găsit ai mei, fără simțuri. După o zăcere îndelungată, cred cu friguri cerebrale, m-am înzdrăvenit. Dar a trebuit să jur tatei și mamei că n-am să mai umblu după comori și că în loc de istorie și arheologie, pentru care mă pregăteam cu fervoare, am să învăț silvicultura... Și m-am ținut cu sfințenie de jurămînt, înmormîntînd adînc toate visurile și speranțele.

Vezi însă că puteam să fiu și eu copilul norocos care a scormonit cu bîta de la vaci cel mai scump coif din lume...

Și cu toate că mi-am încheiat atunci cariera ca arheolog, am trecut de curînd printr-o întîmplare care mi-a deșteptat toate veleitățile înăbușite. E singura dată cînd, fără voie, am făcut în adevăr o descoperire senzațională.

Iubesc pădurea cu patimă și ori de cîte ori intru în ea sînt alt om. Se deșteaptă în mine obscure sentimente de siguranță, de plinătate, de farmec real. Întîrzii de bunăvoie pe coclauri cu frînturi din codri seculari, de altădată, vestiți pentru haiducii care se ascundeau în ei cu teșcherelele pline de aur. Acum se adăpostesc, cruțați de mine, cîteva perechi de rîși, lincșii meleagurilor noastre și o familie de jderi cu puița lor.

Într-o zi, astă-vară, mi-am lăsat brişca în paza pădurarilor şi m-am afundat cît mai departe, în bungeturi însoţit numai de Haiduc, un cîine credincios şi viteaz. Ademenit de linişte şi frumuseţe, m-am lăsat jos la tulpina unui gorun falnic într-o poiană răznită de lume, ca într-o baladă. Cîinele, care are un miros extraordinar, nu s-a aşezat la picioarele mele, ci a început să dea tîrcoale trunchiului, mîrîind şi pufăind înfundat.

O ghionoaie ţîşni din scorbura copacului şi prinse a ne certa în gura mare. Da, în felul ăsta, da de veste, pădurii întregi că nişte venetici îi calcă tărîmurile. Ca s-o liniştesc, de dragul ei şi al puilor, am chemat pe Haiduc... El, altă dată atît de ascultător, s-a repezit şi mai furios asupra trunchiului, sărind să-i zgîrie şi să-i rîcîie coaja. Din cînd în cînd, se oprea, mirosea atent, trăgea cu horcăituri, pe nas, rumeguşul răscolit de ghearele lui, şi iar pornea să latre cu turbare. M-am sculat şi, intrigat, l-am urmărit cu băgare de seamă... La rîndul lui, el a schimbat lătratul într-o schelălăitură, ca o implorare, şi-şi aţinti ochii grăitori în ochii mei, voind aievea să spună ceva.

În acea clipă copacul falnic, crengile vînjoase, cîinele înnebunit de un mister mi-au adus aminte de întîmplarea din *Cărăbuşul de aur* a lui Poe. Şi ascultînd de îndemnuri nedesluşite, m-am apropiat să cercetez copacul. Cîinele s-a liniştit un timp şi a aşteptat să vadă rezultatul intervenţiei mele. Am bătut uşor cu baltagul în trunchi: suna a gol, deşi încă verde, în putere, şi cu coroana de jur împrejur cît o biserică. Am bătut din nou,

mai tare, ca să-l fac să se cutremure din vîrf pînă-n rădăcină, și am pus numaidecît urechea... Pe lîngă vibrarea adîncă a lemnului, mi s-a părut că aud un sunet ca de zornăit înfundat.

Cîinele, încurajat, a început să latre iar și să muște din scoarța groasă cu solzi de crocodil. La acest nou asalt a zburat din cuib, înspăimîntat, și găițoiul, fără să se mai ia la harță. Eram nedumerit. El să fi făcut ciudatul zgomot de adineauri? Umblă vorba că neamul ăsta de păsări hoțomane fură lucruri strălucitoare, monede, giuvaeruri și alte odoare, pe care le ascunde în cuiburile lor ca pe niște *porte-bonheur*-uri. Așa mă mîngîiam în copilărie de pierderea unei cruciulițe de aur pe care o purtam la gît.

Cîinele zărise acum în trunchi o scorbură, spre care se arunca în salturi furioase, fără să o poată ajunge.

Am vîrît atunci două degete în gură și am șuierat voinicește semnalele învoite... Codrul le-a primit cu chiot, ca pe vremea hoților. Cîinele dintr-o dată a încremenit! Peste puțină vreme au sosit gîfîind pădurarii, nițel sfecliți de ce s-ar fi întîmplat. La vederea lor, cîinele a început să se dea și mai cu turbare, cerșîndu-le din cînd în cînd cu privirile întoarse ajutor. Nici ei nu știau ce să creadă și se cruceau, cu căciulile în mîini. Le-am spus de părelnicul zgomot pe care l-a făcut trunchiul lovit de baltagul meu și ne-am învoit să batem cîteșitrei deodată gorunul misterios cu muchile topoarelor și să ascultăm. Un zvon

uscat ca de uşoare ciocănituri, amestecat în tremurul copacului, fu răspunsul.

M-am hotărît atunci să merg cu cercetările mai departe şi, aprins de vechea îndîrjire, am poruncit pădurarilor să taie copacul. Dar cum? Nu mă înduram să-l dobor întreg, ci, mînat de năzuinţa cîinelui spre scorbură, am închipuit la început în coasta trunchiului un ţăncuş, o fereastră, cum se face în pepene ca să-i încerci miezul. Pentru asta însă nu aveam scule. Am scos la repezeală un cal din ham, şi unul din pădurari a alergat călare în sat. S-a întors numaidecît cu burghie, sfredele şi tot felul de ferăstraie.

După ce am mărginit în trunchi prin găuri una lîngă alta un pătrat mare cît se poate vîrî capul, am tăiat lemnul dintre ele cu ferestrăul mic şi am scos hoţeşte bucata de tulpină prin care să pătrundem în miezul scorburos. Cu ochii nu se putea zări nimic. Unul din oameni a băgat cu îndrăzneală mîna. Dar o trase cu groază: dăduse de ceva rece, tăios, de care degetele se izbiră ca de zăbrelele unei capcane. Acum cîinele înnebunise de-a binelea. Cu ochii roşii, cu coada umflată şi spume la gură, sărea pînă aproape de ferăstruică şi, înfigîndu-şi colţii fioroşi, îşi rănea gingiile. M-am frămîntat cîteva clipe şi m-am hotărît să tai trunchiul pe la mijloc.

Pentru asta pădurarii s-au suit de au abătut întîi creangă cu creangă toată coroana. Altfel, s-ar fi răsturnat peste noi gorunul întreg. Pe urmă ne-a fost lesne să lucrăm cum am vrut asupra trunchiului dezbărat

de toate caturile palatului său de ramuri. Asta a fost o muncă grea de un conac şi mai bine. Numai nişte inşi iscusiţi şi de meserie ca pădurarii mei puteau să o îndeplinească.

După ce ne-am descurcat de crengărişul abătut jos, am trecut la operaţia asupra trunchiului propriu-zis. Era un trunchi gros şi vînjos, cu fibre mari, vii şi oţelite ca nişte muşchi de atlet, care-l ţineau viguros, neclintit şi fără să-i pese de scorbura ce-i mîncase numai o patre din măduvă şi de care parcă se vindecase. Trebuia să-l retezăm mai sus, dincolo de înălţimea unui stat de om. Am încropit o scară şi, după o muncă de un ceas cu joagărul, am răsturnat partea de sus a trunchiului, cum ai ridica un copac înalt.

Oroare! În inima găunoasă a restului de trunchi rămas în picioare, ca într-o încăpere strîmtă, şedea drept, înţepenit de jur împrejur în pereţii scorburii, un schelet omenesc...

Hîrca ieşea foarte uşor afară, deasupra nivelului tăieturii noastre. Dar mîinile, coşul pieptului, ciolalanele coapselor se duceau misterioase în jos, către rădăcină, şi se pierdeau afund, ca într-un sicriu sculat în picioare. Pădurarii, superstiţioşi, au început să dea înapoi... Eu mă înfierbîntasem... M-am suit pe scară şi am încercat să trag scheletul afară. A fost cu neputinţă. Era încrustat în carapacea lui de lemn. Am rămas în mîini numai cu glava goală pe care am pus-o la loc. Mi-am dat seama că trebuie să mă opresc aici.

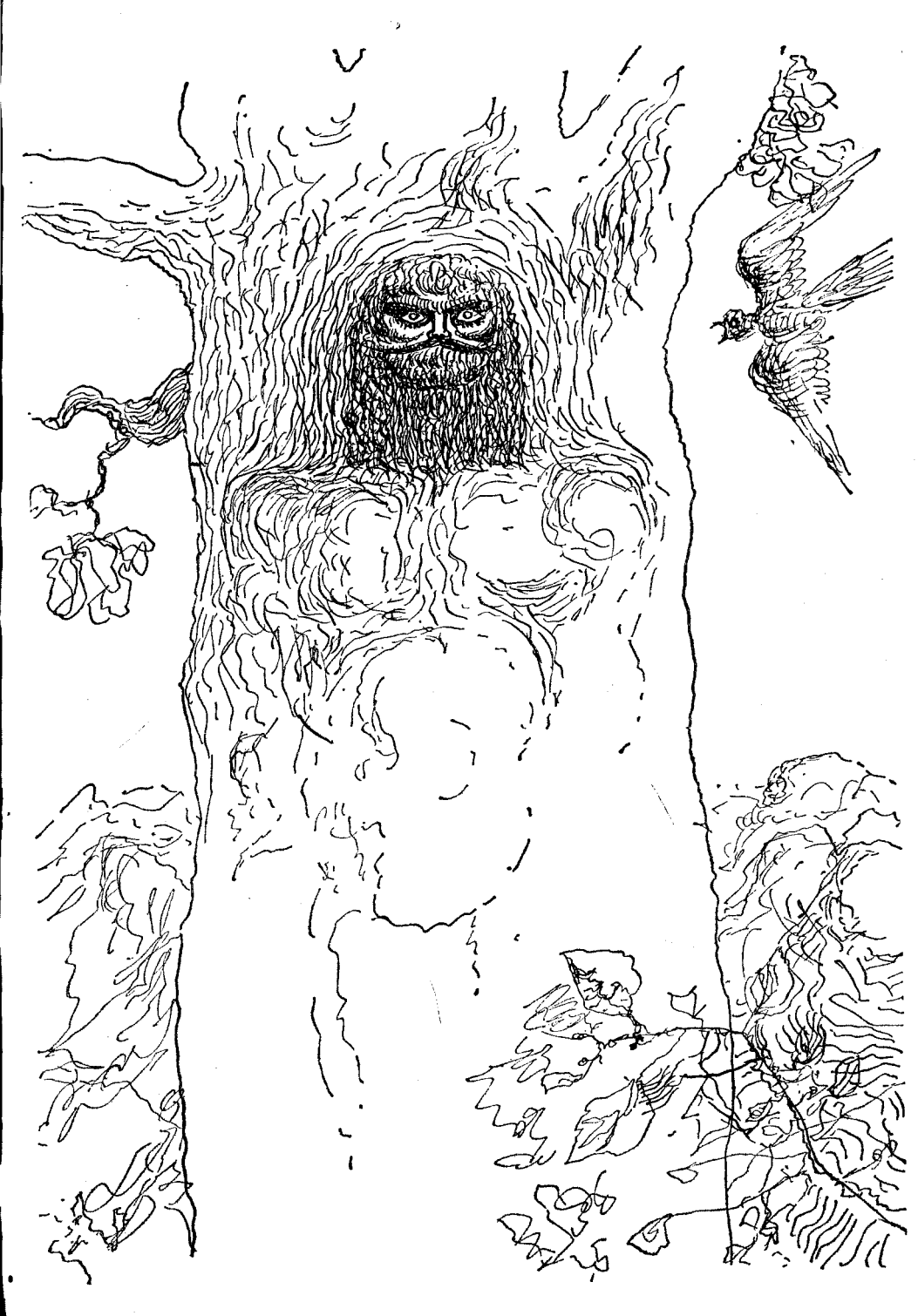

Nu aveam drept să merg mai înainte... Întîmplarea intra de acum în căderea autărităţilor...

A doua zi am venit cu procurorul şi medicul legist. În faţa lor, un lemnar a purces cu mare băgare de seamă la deschiderea trunchiului, pe care l-a scos acum întîi din rădăcină. Falnicul gorun de ieri zăcea ca un coşciug întins pe iarbă. După ce s-a determinat poziţia osemintelor înăuntrul scorburei, s-a aşezat trunchiul cu faţa scheletului în sus. Apoi s-a tăiat şi s-a ridicat, ca un capac, jumătatea de deasupra a trunchiului culcat. A rămas ca o copaie jumătetea de dedesubt, cu scheletul întreg culcat în ea... Atîrnau de el încă zdrenţe dintr-o cămaşă de cînepă... Cîteva petice de iţari mucezeau pe ciolanele genunchilor. Şi nişte poturi înfloraţi cu nişte ibrişin roşu, aproape întregi, acopereau ţurloaiele picioarelor. Fusese o namilă de om. Cu capul pus la loc, oasele măsurau un metru şi nouăzeci. Vertebrele tari se ţineau ca trase prin sîrmă. Încheieturile ţepene nu se clintiseră din ţîţîni. Numai oscioarele degetelor de la mîini se scuturaseră ca nişte muguri, împreună cu două verigi de aramă, inelele mortului. Cred că eu le desprinsesem cu loviturile de baltag şi cădearea lor pricinuise sunetul ciudat de la început. Sau poate mă înşel...

Labele erau încă înşfăcate de nişte opinci uriaşe, ale căror nojiţe de păr se încrucişau neatinse pe fluiere de sus. Coşul pieptului, de o capacitate năprasnică, era întreg. Cîteva coaste din stînga purtau inscripţiile

unor tăieturi adînci prin care ceva ascuţit pătrunsese în adînc. Hîrca spunea şi mai mult. Arcadele orbitare ieşite mult în afară înaintau ca nişte pridvoare de os. Sub ele se adînceau cît nişte pumni de copii găvanele ochilor, ce trebuie să fi fost extraordinar de mari. Dinţii şi măselele, intacte, rîdeau din smalţul lor alb. De ceafa scăfîrliei atîrnau încă jurubiţe lungi de păr negru corb — rămăşiţă dintr-o bogată chică de bărbat. Ceea ce izbea şi mai mult, pe albeaţa de fildeş vechi a oaselor era un enorm chimir de piele neagră care încingea mijlocul scheletului. Un cuţit mare, cu plăsele de os, se mai ţinea încă în el.

După ce medicul legist a cercetat, a măsurat şi a luat note, s-a purces la deschiderea chimirului. Satul tot holba ochii. Pădurarii, aproape să leşine! Scăpasem din mîini comoara. Din încăperile de dalice ale şerparului au curs cîţiva pumni de aur: galbeni, dubloni, poli, mahmudele şi alte monede streine; cîteva inele groase de aur cu peceţi; nişte cercei şi puţini bani de aramă româneşti, care aşezau întîmplarea cu sute de ani în urmă.

Pe atunci hoţea prin părţile locului banda vestiţilor Gogolea şi Chiloman, ale căror singure nume băgau lumea în răcori. Dintr-o pricină oarecare, împărţeala de jaf sau zulie de femei, cele două căpetenii se certară şi banda s-a împrăştiat fără urme. Se credea să trecuseră pentru totdeauna în Bulgaria. Acum taina se lămurea. Osemintele erau ale unuia din cei doi tîlhari care se înfruntaseră şi unul căzuse. Rănit grav, el s-a tîrît şi s-a prăbuşit în gorunul încă de pe atunci

gros ca un butoi. Poate că tîlharul chiar scobise și mărise scorbura, unde se ascundea de potere. Sleit de sîngele scurs, de sete și de foame, el murise, înțepenit acolo.

Dar care din doi își lepădase oasele în tainița copacului? Gogolea ori Chiloman? Amîndoi fuseseră niște haidamaci, deopătrivă la statură și la înfățișare, amîndoi spătoși, amîndoi smoliți, cu chici și bărbi.

Atunci, un bătrînel îndrăzni să iasă un pas din gloată și să spuie:

— Căutați, domnilor, la mîini și la picioare. Că Gogolea — după cîte îmi spunea moșu-meu — avea cîte șase dește.

Medicul se plecă din nou asupra scheletului și cercetă osemintele numărînd...

Se găsiră cîte șase degete la fiecare mădular. Nu mai încăpea îndoială... Gogolea răsărea acum din mormîntul verde al gorunului, cu tot alaiul lui încruntat de poveste. El își găsise odihna de veci în inima vie, cutremurată de vînturi a uriașului pădurii. Pe măsură ce vremea trecea, copacul creștea, își tămăduia racila și se închidea deasupra mortului. Iar el se afunda tot mai adînc în ascuzișul scorburii, care îl adopta, îl îmbrățișa tot mai strîns, îl rodea și-l mărunțea cu furnicile și toate gîngăniile ei. Ploile i-au spălat oasele, vîntul i le-a înnălbit. Umbrarul crengilor le răcorea vara. Gerurile iernii i le întărea și i le-a păstrat mai bine

decît mucegaiul gropii. De o sută de ani îi cîntau în fiecare an cucii și-l slăveau privighetorile. Cine nu și-ar fi dorit un asemenea lăcaș de veci? Acum, copacul care trăsese viața și-și lungise poate veleatul cu sîngele ce i se scursese și carnea ce se moșoroiase la rădăcină, pierise odată cu taina de aur și moarte ce i se furase. Și de data asta îmi părea rău ca de o profanare.

După încheierea cercetărilor, am cerut ca amintire chimirul. Legistul m-a refuzat. Și a avut dreptate. Scheletul lui Gogolea, gătit cu chimirul lat de două palme și cu opincile uriașe sub poturii înflorați, face fala muzeului Morgii! Să te duci neapărat să-l vezi, cînd ajungi la București!

Am făgăduit, firește, să fac vizită și lui Gogolea, după ce voi primi înștiințare că, în sfîrșit, caloriferul meu a început să dea căldură de cuptor de uscat prune. Parcă mi se făcuse dor de ea! În sobă focul murise.

1 — 5 ianuarie 1947

CUPRINS

Cuvînt înainte 5
Revolta dobitoacelor 9
Amintiri despre pescuit 18
Misiune de încredere 34
În mijlocul lupilor 67
Capul de zimbru 86
Ciobănilă 112
Viscolul 137
Căprioara din vis 163
Taina gorunului 181

Lector : GEORGETA PĂSĂRIN
Tehnoredactor : VALERIA POSTELNICU

Apărut 1973. Comanda nr. 420. Tiraj 37 700.
Coli de tipar 12,5.

Tiparul executat sub comanda nr. 30 260 la Combinatul Poligrafic „Casa Scînteii", Piața Scînteii nr. 1
București
Republica Socialistă România

VASILE VOICULESCU s-a născut la 27 noiembrie 1884 în Pîrscov — Buzău. Medic de profesie, după primul război mondial s-a afirmat ca poet, prozator, dramaturg. Și-a făcut debutul la «Convorbiri literare». Publică: «Poezii» (1916), «Din țara zimbrului» (1918), «Poeme cu îngeri» (1927), «Ultimele Sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducere imaginară» (editate postum, 1964), «Povestiri» (1966).

Lei 8,50

EDITURA ION CREANGĂ